

QUO VADIS - CARNIOLA ALTA

**TAKO NAJ BI SE ZGODILO,
ALI PA TUDI NE**

Nekaj okroglih in dvomljivih

PRVIH PET

Mrkač

**Radovljica,
Ob pustu 2010**

UVOD

Že od leta 2007 izhaja ob pustu majhna knjižica pod naslovom

TAKO NAJ BI SE ZGODILO, ALI PA TUDI NE

Nekaj okroglih in dvomljivih

Mrkač

Sedaj smo zbrali skupaj in preuredili večino posameznih prispevkov, objavljenih v prvih petih knjižicah in jim dali podnaslov

Prvih pet.

Vendar je sedaj pripravljenega že veliko gradiva, ki verjetno v knjižni obliki več ne bo utegnilo iziti, temu smo dali drugi del naslova -

Zadnjih pet.

Vse skupaj smo pa pripravili tako, da bo možen dostop prek interneta. Ker ta nudi veliko večje možnosti, smo dodali še nekaj audio posnetkov, ki jih lahko poslušate vzporedno z uporabo teksta.

Mnogo zadovoljstva vam želi Mrkač.

Radovljica, Ob pustu 2010.

2. popravljena izdaja, Po pustu 2011

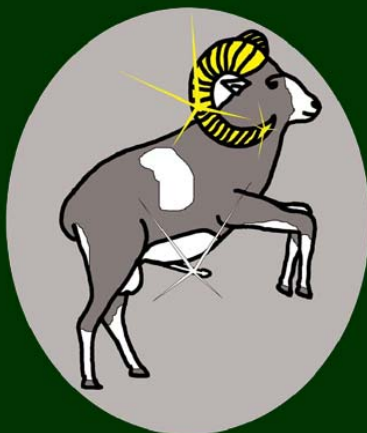
KAZALO

MRKAČ.....	6
Visoka Gorenjska in njena zgodovina.	7
Zapečateni mrkač.	9
Bohinjka gre na urajmane.....	10
Bukovska poroka	13
Kako je Janko postal Janez.....	19
Gorjanci o Bohinjcih	20
Bohinjska država	20
Bohinsk kanon.	20
Vikendaš.....	21
Cesarjeva Neža.	22
Hram kulture.....	25
Obzidja ob Zgornji ulici.	26
Urbanizem v bronasti in železni dobi.	28
Življenje po l. 1000.....	28
Seničarji.	32
Svetinovi.	32
Otepovci. ¹	33
Orož'nik pa Bohinc:	35
Hišni cahni:	35
Hudokurč'n desc':	35
Dve Gorjanke med seboj:.....	35
Turšca.	36
Radolške ta pametne.....	37
Vosu pa krava.....	40
Nesporazumi. ¹	40
Ta ponesrečen Gorjanc.....	41
Koko'j boh pamet deliu.....	42
Koko'j bvo u Rajo pod Trigvavam.	42
Zapisnik sestanka veslačou p'r Batišt.....	45

Sv. Duh.	54
Zvata sredina.	58
Lastna veličina.	59
Na po Bohinc.	60
Povod'n mož.	61
Kam pa T'č z možam.	63
Na, smo pa mel ta zadno jesen.	64
Zafurana regija.	65
Sv. Andrej.	67
VZporednice.	69
Bohinsk soudat Jan'z.	70
Pobešena ušesa.	70
Hanselnova skakalnica. (govori J. Čop): # # ...	70
Keltski bog Kvirin, bohinjski bog Kurin, sv. Krn pri Špetru Slovenov, ...	71
Mežnar, Messner, Mešetar, Mešišnek, Mečnek. poganski svečenik >> mežnar, mešetar.	73
Obvakova Lojza pa Polanc'.	74
Vas Selo pri Bledu.	74
V tretje gre rado.	76
Vrh Komuna.	77
Kako neumnež uči neumnega.	77
Prototip.	78
Cifre.	81
Ein großes Sägewerk.	82
Referendum.	83
Anketa.	85
Paj pršu advent.	86
Lešouje.	87
Bergmand'lc, škr't, duh, Kobout, Bodlaj, Kn'p	89
Blondinke, štrebarj'pa ritoliz'nk'.	91
Savica.	92
Turn' pa jajca.	93
Kašna'j razlika med Idmi u Raju pod Triglavam? ..	94

Ukraden spomenik'.....	95
Nesporazum.....	95
Leto 1348.....	96
V knjižnici.....	98
Kdaj je ratova Vukna.....	99
Pod zvonam sv. Andreja.	100
Č me češ, č' te čem?.....	101
Naš razvoj?.....	102
Hrušova voda.....	106
Stare navade, železne srajce.....	106
Sv. Trojica.....	107
Telefon.....	107
Zapisnik sestanka ta star'h v'slačou.....	108
Hefajst.....	110
No, pa še kej o tajkun'h.....	111
Pri zdravniku.....	112
Babna gora (Baba).	113
Špik.....	114
Bohbogova.....	117
Vsak svoje sreče kovač.....	118
Koštrun'.....	119
Neandertalc'.....	121
Vosle.....	122
Kašarska predvoliuna.....	123

MRKAČ

Mi bvo na svet
še tačga mrkača,
k'b mu zvate roje,
pa jeklenga curaka.

Mrkač s'm,
pa tiča mam,
pa kaj bm' biu t'č,
č' premožena neb mu.

*Mam tiča zato,
da napič'm marskej,
pa premožene zato,
da nouga je kej.*

Visoka Gorenjska in njena zgodovina.

Že v kameni dobi obiskujejo naše kraje ljudje, ki so tukaj pasli drobnico, lovili divjad in nabirali sadeže in nato v bronasti in železni dobi, ko tukaj že gojijo konje in govedo in se tukaj zadržujejo sprva sezonsko, pozneje se pa stalno naselijo. Prve stalne naselitve zasledimo v Bohinju, nekoliko za tem v pasu od Gorij prek Homa in Rebra do Begunj. Očitno prihajajo ti ljudje iz Padske nižine prek Beneške Slovenije, Tolminske in Bovške. Tako se širijo kulture predvsem iz Primorja proti Visoki Gorenjski. Že v železni dobi živijo tukaj venetski Karni (na prostoru današnjega-severovzhodnega dela današnje Furlanije, v porečju Soče, Nadiže, Tilmonta, Zilje, zgornjega dela Save, na Krasu), ki puste za seboj civilizacijske in kulturne ostanke. Iz tega obdobja izvira mnogo današnjih ledinskih imen, poimenovanj krajev, gora in voda, kar priča o stalni naselitvi in prenosu jezika, znanj, pojmovanj, navad, običajev, načina gospodarjenja, načina gradnje, itd.

Ta prostor ostane dokaj združen (a tudi povezan z ostalim alpskim svetom) skozi antiko in srednji vek, saj ga združuje patriarhat s sedežem v Čedadu. Visoko Gorenjsko pa združuje predvsem pražupnija na Rodinah, pozneje v Radovljici, ki pokriva nekako današnjo dekanijo Radovljica, čemur rečemo tudi Raj pod Triglavom.

Predstavlja civilizacijsko in kulturno dokaj enoten prostor, saj sega neprekinjen razvoj več kot 3000 let nazaj.

Že v bronasti dobi se pri nas razvijejo kulturne in civilizacijske značilnosti, ki segajo s posameznimi ostalinami celo v današnji čas. Ena od teh ostalin so tudi zimski običaji, med njimi pa predvsem pust.

Tako je mogoče opaziti iste ali zelo podobne pustne šeme po celotnem alpskem prostoru. Ptujski kurenti najdejo svoje skoraj popolnoma enako oblečene pustne šeme v dolini Zapata v Beneških Alpah, po opisih pa so jim bili zelo podobni tudi bohinjski otepovci.

Pustni čas dela bilanco preteklega leta in odpira novo leto. Včasih so bila praznovanja, ki so se začela z Miklavžem in parklji, nadaljevala z otepovci in nehala s pustnimi šemami. Vsako od teh obdobjev je imelo svoj pomen in namen.

Tako se je ob raziskovanju in potepanju po Visoki Gorenjski, nabralo marsikaj, kar je samo za kosmata ušesa in ne sodi v knjige, škoda pa je, da bi se vse to izgubilo. Marsikaj je kritičnega, neresničnega, kar bi ljudje lahko zamerili, zato je pustni čas ta pravi, da to pride na svitlo.

Iz nekdanjih lokalnih, lahko bi rekli vaških običajev, so se danes razvili s televizijo podprti načini predstavljanja, ki smrdijo po globalnem značaju, komercializaciji, bleščečih predstavah, s katerimi tekmujejo med seboj posamezne TV hiše.

Tako zgineva tisto intimno, domače, namenjeno predvsem sosedom in domačim, kar bo poskusila nadoknaditi ta knjižica iz okolja "Raja pod Triglavom".

Poleg tega pa je v raziskovalnem delu mnogo rezultatov, ki so vprašljivi, ki jih sicer lahko dojemamo, ne moremo jih pa dokazati, posebno če manjka materialna podpora.

Vsemu temu je namenjena ta knjižica in upajmo, da bo svoje cilje tudi dosegla.

V preteklem obdobju je bilo izdanih nekaj knjižic namenjenih občasni objavi, sedaj pa so te zbrane v eni knjigi in eventuelno tudi nekaj dopolnjene, popravljene. Tako je bila prva objavljena že l. 2007. Zato so nekateri dogodki v njej mogoče tudi že malo stari, vendar bo bralec videl na ta način tudi, kako se stanja menjavajo, dopolnjujejo, razrešujejo, lahko pa ostanejo še tudi naprej zakrita, nerešena.

zapečateni mrkač.

Turjaška Rozamunda je vstajala zjutraj dokaj pozno. Spala bi še dlje, če je nebi vsako jutro zbudil sosedov mrkač s svojim meketanjem. Ta je meketal ves dan, od zjutraj do večera in še pozno v noč. Zjutraj je motil Rozamundo, zvečer pa mestne očete, ki so v mestnem svetu sprejemali pomembne odločitve. Vsem ga je bilo počasi dovolj.

Po drugi strani pa sta bila v mestu dva pisuna, ki sta zbirala stara pisanja, posebno pa so jima bila pri srcu tista najstarejša, ki so imela na lepih trakovih obešene žige. Ker so bili žigi že stari, marsikateri je bil tudi že poškodovan ali pa je celo manjkal, sta začela te žige (plombe) razvrščati in sanjati, kako bi izgledal manjkajoči ali uničeni del žiga ali pa kar celoten manjkajoči žig. Pri svojem delu sta bila uspešna, in sta namalala celo vrsto zelo lepih žigov in jih dala na ogled.

Mestni očetje so si te žige ogledali in bili radovedni, kaj pravijo o tem drugi ljudje. Tako se je sam mestni Oča skrtil zadaj za razstavljenе žige in poslušal mimo idoča zijala, ki so tod prodajala svojo pamet in zvedel marsikaj zanimivega. Na naslednjem občevanju mestnih velmož pa je povedal, kaj so pravila zijala.

Rozamunda se je o svoji tegobi s sosedovim mrkačem neprestano pritoževala pri svojem možu in ga rotila naj že nekaj naredi, da se ga znebijo, saj to ne gre nikamor, da bi tak mrkač vznemirjal celo mesto. Mož, že sit ženinenga nerganja pa pride zvečer ravno na tisto občevanje, kjer je sam mestni Oča razlagal, kaj so pravila zijala.

Cvet mestne pameti je nato sklenil, da bo za zelo pomembne dosežke začel podeljevati "mestni žig" (drugod so bile to razne nagrade), ki jih bo določil kar sam, isto tako pa bo sam izbral tiste, ki jih bodo »zapečatili« .

Tako so mestni očetje kot prvega »zapečatili« Mrkača. To so naredili na dan, ko so proslavljali pomembno obletnico nekega poznanega javnega človeka, ki se je rodil v tem mestu, a je celo življenje preživel v drugih mestih in je že zdavnaj umrl. Iz vsega skupaj so naredili pravi cirkus, kot se to spodobi, da bo vedela cela okolica in širni svet.

Povabili so Mrkača na oder, sam mestni Oča pa mu je »pritisnil pečat«, Rozamunda pa se je z drugimi mestnimi damami v prvi vrsti imenitno zabavala.

Zapečateni stari Mrkač se je vsedel v zadnjo klopo in se spomnil vseh natičkanj in podtikanj, od zadaj in od strani, ko so ga v dolgem življenju ob

podobnih prilikah drugod že prej "nagradili", spomnil se je, kakšni ljudje so mu te "pečate", "kolajne", itd. natikali, kakšni so jih predlagali in kaj vse so imeli pri tem za bregom, spomnil se je butalskih pripovedi in viš-njegorskega kozla, spomnil se je tudi izreka, da kugla in kolajna nikoli ne zadene ta pravega.

Premišljeval je, kdo je bolj potreben kolajne, nagrajenec ali nagrajevalec. Nato si je skrivaj otrl debelo solzo in se pofulil ven.

ohinjka gre na urajmane.

Minila je pomlad in mladi F'žnarki Neži (sedaj Bukovčanki) je postalo jasno, da ji ni pomagal niti sveti Andrejev križ in da tudi oteповci niso uspeli. Bližal se je Veliki Šmaren, pa se je dogovorila še s tremi sofa-rankami, ki so imele isto usodo, da se podajo na romanje k svojemu zad-njemu upanju, k cerkvi Naše ljube Gospe na Otok in njeni pomočnici Mariji Vnebovzeti v Lescah.

Na dan pred Velikim Šmarnom so se zbrale zjutraj pri Sv. Martinu v Zgor-nji dolini, kjer so pomolile za uspešno romanje. Nato so se skupaj napotile čez Jereko po starodavni sveti poti navzgor, ki je bila tlakovana tako kot cerkev. Ob poti je tekel studenec, pri katerem so se sem in tja odžejale. Pot je bila strma vse tja do Vrtače, kjer so zlezele na bližnji sveti hrib Goričco¹, od koder so videle svoje hiše po vaseh, ter se poslovile od doma.

Od tod naprej pa je bila pot zložna, potekala je po gozdu in planinah, ki so jih naredili rudarji, ki so tod v visokogorju železarili že dve tisočletji. Čez dobro uro so prišle do planine Zajama, kjer so bile že na Blejski strani. Spustile so se navzdol po ozkem žlebu in se usmerile po pobočju proti severu na Vodice, kjer so se odžejale pri svetem studentu, nato pa naprej navzdol proti Beli. Od Bele so se napotile po poti, ki je tekla ob zahodnem robu polj proti Zazeru in jezerski obali pri Proštiji. Tja so prispele ravno takrat, ko je pri Sv. Martinu na drugi strani jezera, zazvonilo poldne. Tod so prvič zagledale čolnarje, ki jih bodo peljali na Otok. Urajmalo se je, da je bil med njimi tudi Stayfov Janez, sicer cimperman, ki je bil Neži posebej všeč. Pri njegovi hiši so že stoletja izdelovali poleg druge cimprarije tudi čolne, s katerimi so čolnarji vozili romarje na Otok. To pravico so imeli Zazerani že od pamtiveka, še od takrat, ko so vozili romarje na Otok k

¹ Danes se imenuje Vodnikov razglednik.

templju boginje Žive. Že od takrat sta bila jezero ter Otok v posesti njihove srenje. Po dolgi poti, ki je trajala od zjutraj, so bile romarke pošteno utrujene in želele so čim prej priti na Otok. Najele so si dve plivki , čolnarja pa sta jih odpeljala na Otok. Na Otoku so se žene napotile navzgor po ozki, serpentinasti poti, ki so ji rekli »štenge«, čolnarja pa sta se odpravila na obalo po druge romarje, ki jih je bilo vse polno.

Žene so v cerkvi nekoliko pomolile, pozvonile nekoliko krat z zvonom želja in si toplo želele tako težko pričakovanega sinka, potem pa odšle zadaj za cerkev, na rob cerkvenega travnika in pojedle od doma prineseno kosilo. Razgledale so se po lepem okolju, kjer se je videlo spredaj Blejski grad, cerkev sv. Martina, v drevju pa so se skrivale vasi Grad, Zagorice in Zeleče. Daleč na obzorju so se videli: Kočna, Vajnež, Stol, Vrtača, Begunjščica in Dobrča, v popoldanski megli pa so se izgubljale Kamniške Alpe. Dobro so se videli prehodi na Koroško prek Korenščice, Medjega dola, Vrtače in Zelenice.

Spominjale so se pripovedi, ki so jim jih pripovedovale stare mame, kako je nekoč mož sv. Heme, ki je bila tedaj gospodarica tudi v Bohinju, potem ko je po smrti svojih sinov, ki so ju ubili rudarji, potoval po zaobljubi prek teh gora peš v Rim. Njegovo potovanje se je začelo pri Mariji na Otoku na Vrbskem jezeru, se nadaljevalo prek Drave v Sveče in od tod naprej navzgor na prelaz Korenščica. Koroško je zapustil na planini Svečici in od tod navzdol šel na Javorniški rovt, na Koroško Belo od tod pa naprej ravno na ta Otok, tudi k Mariji, od tod pa po isti poti, kot so potovale one v Bohinj, po Zgornji dolini navzdol do Sv. Janeza in v Bukovje ter od tod naprej čez Suho navzdol v Knežo in Sv. Lucijo, od koder je čez Volčanske Rute in Bukovje potoval na Staro Goro, kjer se je že v tretji Marijini cerkvi zahvalil, da mu je pomagala srečno premagati slovenske hribe. Nato se je spustil navzdol v lombardijski Čedad ter od tod potoval naprej v Rim.

Zvečer, ko je zvozil nazaj že vse romarje, ki jih je prej pripeljal na Otok, se je Stayfov Janez skupaj z drugim čolnarjem pridružil ženam in z njimi v cerkvi skupaj prespal. Zjutraj na vse zgodaj pa sta čolnarja odpeljala Bohinjke nazaj na obalo. Tukaj so se ženske zahvalile čolnarjem za opravljene usluge in odpotovale naprej proti Lescam. Sonce je ravno vzhajalo, ko so šle skozi Zagorice proti Savskemu mostu in od tod naprej po stari

² Plitvi, majhni čolni, ki so jih uporabljali Zazerani za prevoz manjše skupine romarjev (do 3), ribarjenje ali lasten prevoz. Poleg tega pa so obstajali tudi večji čolni "pletne", s katerimi je bilo mogoče prevesti tudi večje skupine ljudi. Tedanje pletne so veslali po eden, običajno pa dva veslača.

rimski poti v Lesce, kamor so prišle po dobri uri hoda.

Bil je Veliki Šmaren, pri cerkvi posvečeni sv. Mariji pa semenj. Tod se je nabralo veliko fantov iz Lesc in okolice. Posebno so izstopali nekateri Leščani, Hrašani in Zgošani, cvet Polancev in Strancev. Po sejmu in deseti maši pa so se žene in fantje kar porazgubili, okoli cerkve je bilo opoldne vse prazno. Bohinjke pa so obiskale staro zdravilko, ki jim je dala zelišča, ki naj bi jim pomagala, da bi bile plodne. Potem so počivale ves dan in hodile prek dne večkrat v cerkev.

Šele pri večernicah so se zopet našli vsi v cerkvi in v cerkvi zopet prespali. Zjutraj so se žene še pred svitom odpravile nazaj proti domu. Šle so čez Savski most, mimo Koritna po starodavni sveti poti na Selo in Kupljenik ter od tod po poti sv. Heme skozi Štenge, skozi Mošenac na Log in od tod naprej za Ajdovim gradcem na Bistrico. Tu so se razšle in vsaka je sama zase odšla naprej proti domu. Bile so doma še pravočasno, da so lahko skuhale kosilo.

Kakšno je bilo veselje v Nežini hiši naslednje leto v Marijinem mesecu med Šmarnicami, na dan sv. Janeza in Andreja (16.5.), ko je prijokal na dan fantiček, potomec nekdanjih Venetov, Karnov, Bohinjcev, Blejcev in Deželanov, ki ga je fajmošter pri sv. Martinu nato krstil za Janeza, doma pa so mu rekli Janko.

Po krstu, ki je bil po maši, je Joža odšel v gozd, kjer je pred leti opravil sveti obred vzetja krancelna, ter posekal veje, ki so zrasle iz svetega štor. Sekira je od veselja pela »pliinnk, pliink, pliink, .«, vse drugače kot prvič, ko je pela svojo zamolklo pesem: »pleennk, pleennk,«, ko je udarjala v moker štor.

Bukovska poroka

Roščov oča iz Kam'n in Štang'lnov oča s Stare fužine sta se dogovorila, da bosta poženila svoja potomca: Roščovo edinko Nežo in Štang'lnovga sina Joža. Obe družini sta bili stari f'žnarski, polni tradicionalnega bohinjkega verovanja, ki je segalo še daleč v pogansko dobo, ko so v Bohinj prvič prišli iskalci rud in pastirji iz današnje Furlanije, ki so se najprej naselili pri Sv. Luciji, od tam pa prodirali naprej v zaledno hribovje.

Prišlo je do poroke, ki so jo opravili dopoldne v cerkvi sv. Martina v Srednji vasi. F'žnarski fant in bukovsko dekle sta dobro vedela, da morata opraviti vse obrede, tako stare bohinjke, kot nove cerkvene, ki so jih zahtevali brik-senski škofje na Bledu, katerim so bili podložni Roščovi, a tudi naslednikom nekdanjih Ortenburških in Celjskih grofov v Radovljici, katerim so bili podložni Štang'lnovi. Kot f'žnarji so bili sicer svobodni in »cesarski otroci« s svojimi starodavnimi pravicami, a zemlja na kateri so delali in voda, ki je poganjala njihova vodna kolesa, so bile tedaj knežje oz. grofovske.

Bilo je v časih, ko še niso prišli novi fužinski gospodje Locatelliji in prinesli s seboj kup novotarij in nasilje, s katerim so jih uveljavljali.

Po dopoldanski cerkveni poroki in kosilu na svatbi, sta odšla Roščov Joža in sedaj že tudi Roščova Neža v bližnji bukov gozd, kjer je Janez že poleti med obema Šmarnoma podrl bukev in jo pustil, da se je posušila. Tako si je pripravil štor, na katerem bo opravil starodavni, sveti obred vzetja krancelna. Joža je v štor po posebnem obredu vsekal sveti (Andrejev) križ, ki naj bi zagotovil tej zvezi otroke. V desno roko je vzel sekiro in z njo odsekal z enim zamahom desno stran prvega žleba, nato je predjal sekiro v levo roko in odsekal levo stran žleba. Nato je šel okoli štora in z desno roko vsekal desno stran drugega žleba, predjal sekiro v levo roko in odsekal še levo stran. Pri tem je obredna, sveta sekira, narejena po starodavnem postopku, pela svojo votilo pesem: »pleennk, pleennk, ...pleennk, pleennk«. Neža se je vsedla na sveti križ tako, da so ji noge molele v smeri zasekanih žlebov, Joža pa jo je oprl in ji vzel krancel. Ta obred naj bi že od pamtiveka zagotavljal paru, da dobita svoje naslednike in vsestransko plodno in uspešno življenje, srečo, ki je bila pri tem potrebna, pa so prinašali bogovi.

Tako so živeli preprosti ljudje in si zagotavljali svojo prihodnost na štoru. Imenitni ljudje pa so si dali odsekati panj, ga dali lepo izrezljati ter vanj vsekati Andrejev križ, kot to lahko še danes vidimo na vaški situli. Poznejši vojvode in knezi pa so pri svojem obredu »inicijacije« uporabljali kamen, ki so mu rekli »knežji kamen«, ki naj bi zagotovil plodnost vojvodi in njegovemu vojski, oz. knezu in njegovi državi.

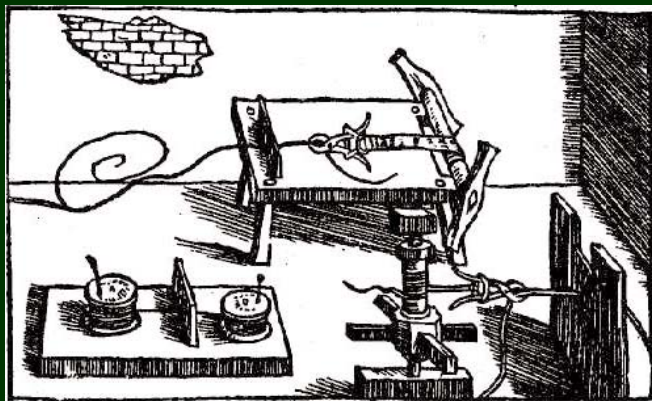

ukovske fužine

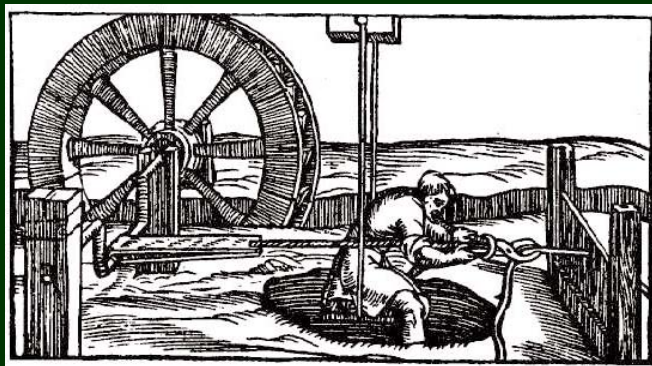
Štanglnov Joža je prinesel k stari hiši novo pisanje. Pri hiši sta se ohranila tako hišno ime, kot tudi stari hišni »cahni«, ki so jih že kako stoletje vtiskavali v svoje izdelke: strune.

Izdelava strun je bila zelo zahtevno delo, ki so ga opravljali po starem načinu za vlečenje žice, imenovanem »na štok«.

Ta je obsegal tri stopnje obdelave. Najprej so pripravili cajne tako, da so jih na eni strani »ušpičili«. Nato sta dva vlekla cajne skozi votlico. Prvi je vtaknil cajn v votlico, drugi pa ga je na nasprotni strani zagrabil s kleščami, ki so bile privezane na močan jermen, ki se je navijal na »štoku«. Prvi delavec je nato stopil k štoku in začel navijati jermen z njim pa vleči cajn skozi votlico. Votlica je imela okoli 15 lukenj, od največje, velike okoli 1/2 palca do najmanjše velike 1/8 palca.

Drugi delavec je pretikal cajn, ki sta ga vlekla nato skozi vedno manjše luknje. Ker je postal cajn vedno bolj trd, sta ga vmes večkrat zarila in s tem zmečala in ponovno ušpičila, da sta ga lahko vlekla naprej. Ko se je cajn vedno bolj daljšal, je bilo potrebno tudi večkrat preprijeti s kleščami. Končen izdelek te stopnje je bil nekaj sežnjev dolg kos žice.

Druga stopnja pridelave je potekala na "motovilu".

Na tem je delal samo en delavec, ki je najprej mehko žarjeno in ušpičeno žico vtaknil v votlico te naprave, nato jo s kleščami potegnil do motovila in jo vtaknil v zarezo na motovilu, ki je nato držala žico. Nato je začel vrteti motovilo. Žica se je navijala na motovilo v kolutih, ki so jih nato večkrat žarili in vlekli v vedno tanjšo žico. Na tej napravi so žico stanjšali na debelino do 1/32 palca.

Na tretji napravi pa so delali dokončne strune. Tukaj je en delavec vtaknil zadnjič žarjeno in ušpičeno žico skozi votlico jo z ročnimi kleščami potegnil do koluta, vtaknil žico v luknjico v kolutu in navil nato žico na kolut. Potem pa se je postopek previjanja s koluta na kolut nadaljeval toliko časa, da je žica dobila primerno debelino in trdoto.

Žarjenje cajnov in vmesna žarjenja žice sta delavca opravljala na peči, ki so ji rekli Dunaj. Peč je poganjalo majhno vodno kolo, saj potreba po toploti ni bila velika.

Strune so nato navili na manjše kolute in jih zložili v sodove - barigle, v katerih so jih nato tovorili v Čedad, od koder so jih trgovci razvažali naprej.

Drobni trgovci z glasbili so nato iz takih kolutov naredili posamezne strune, primerne za posamezna glasbila in jih prodajali po kosu naprej po visoki ceni.

Bohinjske strune so dosegale na trgu od vseh kranjskih izdelkov najvišje cene in so šle v prodaji za med. Joža pa je med tem, ko je čakal na sinka, odšel nekajkrat s strunami v Čedad, kjer si je napolnil žepe. Zvedel je tudi za nov način izdelave žice, ki so ga uporabljali v mejnih področjih Furlanije, v pokrajini Cadore in v Carniji, tam, kjer se je stikala ravnina z gorovjem. Šel si je te naprave ogledat in ugotovil, da jih taki Rošči, kot je on, lahko naredijo tudi sami. Doma se je lotil izdelave popolnoma novega postrojenja, ki ga je poganjalo vodno kolo.

Naredil je novo hišo, ki mu jo je sezidal zidar Svetina. Skupaj sta naredila "modle" ter vanje na sosednji fužini, ki je tedaj še vedno delovala, vlila raztopljeno žlindro. Tako sta iz stare žlindre naredila oboke nad vrati in okni, saj se je težka stara žlindra lepo vključevala v ostalo zidovje.

Lesenih delov se je pa lotil kar sam, saj je bil cimpermanov sin in od doma vajen na takšno delo. (Sliki iz konca 15. stol. po Beringucciu)

Obredna sekira:

Obredna sekira je bila narejena po posebnem starodavnem (svetem) postopku. Najprej so naredili dvoje vrste plošč: prve iz sivega, mehkega železa, ki so ga dobivali na Jelovici in druge iz svetlega jekla, iz rude, ki so jo

dobivali v fžnarskih gorah. Te zadnje so temeljito prekovali in večkrat prepognili, da je bilo jeklo dobro pregneteno. Iz takega jekla so nato skovali ali trakove, ali šibke (poznejše cajne), ali plošče (plate). Ti izdelki so služili v nadaljnjih postopkih za izdelavo mečev, suličnih konic, puščičnih konic, bojnih (svetih) sekir, itd., torej predvsem vojnim in obrednim namenom. Te izdelke so tudi prodajali na Laško.

Te jeklene izdelke so nato položili vsaj za dve leti v sveto zemljo (ilovico), kjer so temeljito zarjaveli in čakali na to, da bodo iz njih naredili tako zaželeno in iskane izdelke: orožje in obredne predmete.

Tako (venetsko, karnijsko, norijsko) jeklo so uporabljali za meče, posebna rezila namenjena bojevanju, a tudi za sekire, namenjene svetim obredom in bojem.

Izdelava mečev:

Bohinjci so znali še v začetku novega veka izdelovati meče, ki so jih izdelovali Karni na nekdanjih gradiščih in so bili izredne kakovosti.

Za osnovo so vzeli stare palice belega jekla iz zalog v sveti zemlji, ter ga začeli obdelovati. Najprej so polizdelke očistili in ugotovili njihovo trdoto, ter palice razvrstili po trdoti. Za en meč so potrebovali po dve zelo trdi palici in štiri bolj mehke, vendar vse iz svetlega jekla. Poleg tega pa so potrebovali še žico iz temnega železa.

Potem so zložili skupaj štiri palice mehkejšega belega jekla in v dva nasprotna žlebova vložili dve trdi palici ter vse skupaj dobro povezali z žico. Naredili so 5 do 8 takih paketov in jih nato vtaknili v kovaški ogenj. Ko je bilo jeklo belo žareče, so ga začeli previdno kovati, da so spojili posamezne palice med seboj.

Tako so dobili ploščat trak, ki je imel na rezilnih robovih trdo jeklo, v sredini pa nekoliko mehkejše, bolj žilavo jeklo. Nato so obrusili s takega traku temno jeklo, da je ostalo samo svetlo, ter vtaknili tako narejene kline ponovno za nekaj let v sveto zemljo, kjer so zopet zarjaveli.

Šele potem se je začela prava izdelava mečev. Do tedaj debel kos skoraj ploščatega jekla so prekovali in naredili skoraj dokončen meč, pustili so samo toliko odvečnega jekla, da je ostalo še kaj za brušenje. Po prvem kovanju so surovo klino ponovno zagrebli v žareče oglje in jo tam pustili od večera do zjutraj. Zjutraj so ogenj zopet razžarili in klino kalili, tako, da so jo zabodli v živo žival (nekateri narodi so za to menda uporabljali tudi sužnje). Meč se je tako prvokrat napil krvi.

Sedaj pa so prišle na vrsto fine obdelave: najprej grobo brušenje, nato vsekavanje znamenj izdelovalca in posvetila v žleb za odtekanje krvi, nato fino brušenje in poliranje. Tako dogotovljeno klino so zaščitili z usnje-nim tokom ter nato dodali posamezne dele ročaja.

Sedaj pa je bilo potrebno meč preskusiti, kaj je po vsem tem nastalo. Izdelovalec je prijel za ročaj in konec kline (še ovit z usnjenim tokom), položil sredino kline na glavo in upognil meč na obeh straneh do ramen. Če je klina počila, ali se potem, ko je meč na konici izpustil, ni več popolnoma poravnala, je bil meč slab. Samo tak meč, ki je te torture prestal brez poškodb, je bil pravi obredni meč, vse ostalo pa je bila slabša, manj vredna roba.

Izdelava sekir:

Podobno so izdelovali tudi sekire: Sekire so »oplatili«. Iz mehkega, temnega jekla so naredili s prebijanjem uho ter naredili »rep«. Na rep pa so poveznili v klin upognjeno ploščo belega, kakovostnega jekla. Potem so klino temeljito prekovali in oblikovali tako, da je služila njihovim predstavam in svojemu namenu. Tako so izdelovali raznovrstne sekire, namenjene za različna dela: plenkače za tesanje debel, malarine za enostransko tesanje in vezanje lesenih gradenj, sekire za podiranje dreves, sekire za »špacanje« podrtih debel, sekire za cepljenje skodelj, itd. Samo za dela z lesom je bilo nekaj različnih sekir, kje so potem še mesarske, bojne, obredne, sekire, itd. Delo z lesom je bilo sveto delo. Sveti les so uporabljali za izdelavo stogov, templjev, naprav pri železarskih pečeh, itd. Bojne sekire so uporabljali tudi za druge obrede. Sam boj so smatrali za svet dogodek, v katerem so bogovi odločali njihovo usodo.

Bojnih (obrednih) sekir niso uporabljali za vsakdanje namene, temveč samo za »svete« obrede. Tako kot meči so bile narejene iz belih jekel, ki so jih hranili več let v sveti zemlji. Postopek izdelave je bil sicer isti, kot za druge sekire, vendar bolj skrben in dolgotrajen. Po »oplatenju« so odkovek zopet položili v sveto zemljo, da je zarjavel in ga čez nekaj let dokončno skovali.

Kovač je vzel iz zaloge v sveti zemlji že prej pripravljene odkovke grobe sekire, jih očistil in skoval tako, da je ostalo še nekaj jekla za druge obdelave. Potem je v sekiro vsekali svoje hišno znamenje. Če je bila sekira namenjena njegovemu sinu pa tudi sveto znamenje (Andrejev križ). Znamenja je vsekali v mehki del (temnidel) sekire.

Sedaj pa je prišel na vrsto glavni postopek. Sekiro je ponovno razžaril ter jo zakalil v vodi. Tukaj se je jeklo srečalo z dvema svetima elementoma -

ognjem in vodo, zato so ob tem potekali posebni obredi, ki so danes že zdavnaj pozabljeni.

Kot zadnji postopek je prišlo na vrsto brušenje. Sekiro so brusili najprej na velikih brusih, kjer se je brusna plošča vrtela v vodnem koritu. Voda je tako vedno hladila jeklo, da se ni pregrelo.

Pri brušenju je sekira dobila dokončno obliko in dokončne značilnosti. Sekira je morala biti trda, ostra in je morala »peti«. Petje ji je omogočal njen dokaj vitek in trdo zakaljen rep iz belega jekla. Ta je bil tudi najbolj značilen za obredno sekiro, od katere je bila odvisna prihodnost njegovega posestnika, ki je bila v božjih rokah.

Ročaj sekire je izdelal oče sam in vanj vžgal Andrejev sveti križ.

Sekira je bila znak prostega, svobodnega človeka, višji sloji, plemeniti ljudje pa so nosili meče. Ko je Janko, Jožek, itd. postal mož, je pri posebnem obredu dobil tudi sveto orožje, t.j. sveto sekiro. Ko se je približeval ta čas, je otrokov oče naročil pri kovaču tako sekiro, če pa je bil sam kovač, pa jo je izdelal sam.

Kovaštvu ob rob

Če so meče izdelovale posebne delavnice, so sekire izdelovale druge. Razvila se je cela vrsta kovačev, specializiranih za posamezne namene in to že pol tisočletja pnš. Znanje je bilo tedaj skrbno čuvano v posameznih družinah, ki so ga razvijale in dopolnjevale ter od tega dobro živele.

K nam so ljudje hodili predvsem zaradi rude, vendar se že pri Sv. Luciji razvije specializirana kovaška obrt vsaj v 5. stol. pnš., od tam pa pozneje prodira po svetih poteh tudi v Bohinj, Blejski kot in na Deželo.

Bohinjci niso pozabili tistih starih časov, niti niso pozabili, kako se take izdelke naredi, niti niso pozabili svojega verovanja, dokler jih nista reformacija in protireformacija posili s svojimi zahtevami. Do tedaj sta stara vera in krščanstvo živela vzporedno, ljudje so verovali v obe religiji in jih medsebojno oplajali z obredi. Potem pa so začeli podlegati zunanji prisili, ki je vedno bolj tiščala v Bohinj in zahtevala od Bohinjcev prilagoditve. Nova krščanska vera ni bila tako močno povezana z vsakdanjim življenjem, saj je stara vera dajala direktna napotila za vsakdanje delo. Zato se stare vere tudi niso mogli otresti, saj bi s tem zgubili tudi tehnološko znanje.

Z vedno novimi priseljenci je dotekalo tudi znanje. Sprva so prihajali Lahi od tam, kjer se stikajo Alpe s Padsko nižino. V Bohinj so prihajali samo posamezni kovači, že v 12 stol. Ob že obstoječih kovačih ob pečeh sv. Heme (Šemine peči na Stari fužini, a tudi v Spodnji bohinjski dolini v Bukovju. S

seboj so prinesli dragoceno znanje o predelavi železa, tako, da je Bohinj že v 14. stol. nehal izvažati surovo železo (volkove, lupe) in začel izvažati predvsem železne polizdelke (kovane plošče, pločevino, cajne, in izdelke kot so narbe (t.j. razna okovja, dele v katere so se zapeli rigelni, itd.).

Vedno večje zahteve po bolj kakovostnih izdelkih so pripeljale v Bohinj nove priseljence. Prve take resne zahteve so prišle z na novo priseljenimi Lahi Coroniniji, Locatelliji, itd. Ti so prišli prek Južnih bohinjskih gora in se uveljavili z novejšimi tehnologijami, organizacijami in kapitalom. Posledica tega so bile nove zahteve in povezave. Tedaj nastane nova tovorniška pot skozi Štenge, kjer so jo vsekali v skalo in tam l. 1553 pustili svoja fžnarska znamenja ter in se po levi strani »Savice« povezali z Bledom in naprej proti Ljubljani. Dotedanja pot čez Koprivnik, Gorjuše in Zajamo je začela zamirati.

ako je Janko postal Janez

Ko je Janko postal toliko star, da je postal samostojen, ko je dozorel in začel gledati za puncami, ko so ga vaški fantje vzeli medse, je prišel tudi čas, da bi Janko lahko postal Janez.

Oče in mati sta ga poklicala k sebi in ga poškopila z žegnano vodo in ga prekrstila. Rekla sta mu, da je od sedaj naprej Janez. Oče je naredil okoli Janeza tri kroge, ga trikrat udaril in Janez je moral reči trikrat:

"Zdaj sem Janez!"

V starih časih je Janez, če je bil sin svobodnih staršev, prejel sveto sekiro in to je pomenilo, da se od sedaj naprej lahko bojuje, ali tudi opravlja sve-te obrede. To je bil tudi znak, da se je lahko začel ženiti in z drugimi fanti potepati po vasi, končno pa se je lahko tudi oženil.

Če pa bi bil Janez plemič, bi se še kot neodrasel fant napotil v službo k neki drugi družini, kjer bi se izučil predvsem v bojevanju in v drugih pomembnih zadevah, ki jih je ta družina opravljala, ko pa bi dorasel, bi od svojih rejnikov prejel meč, postopek sprejetja med odrasle pa bi bil enak kot pri svobodnjakih.

Nesvobodni ljudje pa niso smeli nositi orožja, zato se je s trikratno potrditvijo imena končal celoten obred. Ta obred se je dogajal običajno ob kakem pomembnem prazniku, običajno ob Malem Šmarnu, ko se je zaključevalo gospodarsko obdobje, polno rizikov, ko se je živina vrnila s planin, ko se je vedelo, kaj se je tisto leto pridelalo in je bila večina pridelkov pospravljena. Ljudje so se tedaj zahvalili sv. Mariji za pomoč pri gospodarjenju, v poganjških časih pa je imela to vlogo boginja zemlje - Noreja.

Gorjanci o Bohinjcih

Bohinjska država

... Bohinc so's izmis'l'l tud svojo državo. K so pa že mel svojo državo so pa rek'l, d' morjo met tud svoj gnar. Used'l so se sk'p, pa'j predlagou vsak ta svoje. Konč'n je obvelava Štefanova zamisu, de b' nej mu ta gnar ime "Bohinc".

Pa'j biu č'z en cajt sm'n u Tolmin, pa'j šu'n Bohinc na ta sm'n pogledat, kva b'se dau t'm zan pam't'n gnar dob't. Zagleda Tolminka, k'je prodajova osva, pa jo praša:

"Mamca, kok pa čte za tega osva".

Mo pa Tolminka odgovori: "Petnajst Bohincov".

Kaj sta mislila pri tem Bohinjc in Tolminka, je bila njuna stvar, kaj pa si mislite vi, je pa vaša.

Bohinsk kanon.

...Bohinc so mel tud kanon. Nared'l so ga s hrasta. Nejprij so ga ogul'l, poj so pa z žarečo štango van nared'l vukno. Vukna j'bva douga skor dva metra, debeva pa okol 10 centimetrov. Odločil so se, d' ga ne bodo n'č okuval, sej je tko dost moč'n, sej hrastov.

Poj so ga pa obrnil prot Gorjam, ga nafilal s purflnam, dal vanga cumo, poj so pa dal not kamn'e s proda, k'so bl' lepo okrog'l. Zadej so dal not lunto, pa vse sk'p lepo p'ržgal. Poj pa rekvo:

"BUUUUM",

kanon je raznes'l, okrog pa'j obležau nekej mrtv'h Bohincov. Tist, k'so ostal živ, so pa rek'l: "Kje že tle tok mrtv'h, kakš'n more bit šele u Gorjah".

Bohinjci pa pripovedujejo seveda isto zgodbo o Gorjancih.

ikendaš.

V Bohinju so prej ostajali doma vsi otroci in živeli naprej večinoma v isti skupnosti. Po drugi svetovni vojni so se začele odpirati nove možnosti. Kmečki otroci so se lahko šolali in prihajali do lažjega kruha, doma so ostajali samo poedini sinovi, ki so vodili kmečko gospodarstvo naprej. V 70 letih je začela prodirati mehanizacija in še bolj podprla tak razvoj, saj je moral posameznik vedno več ustvariti.

Tako sta se na neki kmetiji šolala od treh otrok dva otroka in postala visoko izobražena človeka ter se preselila v mesto v bližino svojih služb. Doma pa je ostal samo starejši brat, ki si je na svojem lastnem kmečkem dvorišču (vrtu) postavil novo hišo. V stari, nekaj sto let stari kmečki hiši, pa sta sprva živela naprej starša, vendar sta ta sčasoma umrla, stara hiša pa je začela postajati odveč.

Tako so jo vsi trije skupaj prodali in odhajajoča otroka sta dobila izplačano dediščino. Hišo je kupil nek Ljubljčan in iz nje naredil vikend. Hiša je bila po starih srenjskih običajih postavljena na srenjski zemlji, vendar se je ta opredelitev tekom stoletij vedno bolj izgubljala. Sprva so srenjani odločili, kdo in kje bo lahko na srenjski zemlji gradil ter tako urejali vas, da je kot celota tudi lahko funkcionirala. Že v začetku 19. stol. pa začne postajati tisti del zemljišč, na katerih so stale hiše (vse kar je bilo pod istim kapom – zazidano zemljišče) del, ki je pripadal hiši. Kmetije pa so se lahko razkosavale. Sčasoma pa je zemljišče postalo popolna osebna last, pripadajoča neki kmetiji.

Sčasoma o gradnji hiš niso več odločali vaščani, temveč oblast, ki je začela izdajati lokacijska in gradbena dovoljenja, sosedje pa so se lahko samo pritoževali.

Skratka nekdanje mestne manire so se prenesle na podeželje in v vaško življenje. Vas pa je razmišljala še vedno naprej po starem.

Ljubljčan, ki je kupil staro hišo, jo je obnovil po svoje. Imel pa je tudi avto, da se je lahko vozil v Bohinj. Odstavljal ga je takoj ob hiši, na nekdanji srenjski zemlji. Tam pa je bilo prej odlagališče lesa za vso vas. Tja so prek zime navozili les iz gozdov, do spomladi pa so ga prodali. Čez poletje pa je bil tod travnik.

Ljubljčan pa je trdil, da je to državna zemlja, Splošno ljudsko premoženje - tako naj bi pisalo v zemljiški knjigi, vendar sodnija do tedaj tega še ni izvedla in parcela je bila še vedno srenjska. Vikendaš pa svojega avtomobila ni imel kam dati, pa tudi škoda se mu ga je zdelo. Tako je nasul ob hiši na srenjski zemlji kos zemljišča z gramozom.

V Bohinj je prihajal samo ob koncih tedna in zasedal srenjski prostor, vendar trava na srejskem travniku ni več rasla.

Srenjani so se čutili ofrnazene, odnosi na vasi so se skalili. Čutiti pa jih je moral predvsem bivši lastnik. Očitali so mu, da je odprodal srenjske deleže, čeprav so ti vezani na hišo. Ljubljčan ni kupil zemlje, ki si jo je prilaстил, ni upošteval vasi in njenega življenja, njenih navad in gospodarjenja s prostorom. Za njega je veljal samo denar. Ni razumel, da hodi po tuji zemlji, da je ta zemlja pripadala stoletja vaščanom, ki so z njo gospodarili skoraj stoletja enako. Ni jih prav nič brigalo, ali je država z dekretom pobrala srenjsko zemljo, oni so še naprej tja vozili pozimi svoj les, poleti pa kosili travo. Oni si pozimi niso skidali prostora za les, saj so les tja privlekli s sanmi (posmojkami) in ga tam odložili, ne da bi kidali. Novi vikendaš, pa je prostor skidal, sedaj pa oni niso mogli več voziti tja lesa, saj je bil prostor ali zaseden z avtomobilom, ali pa kopen in se tja ni moglo več s sanmi vlačiti lesa.

Vaški prostor je bil že stoletja razporejen tako, da sovaščani lahko optimalno opravljali svoja dela. Tako tudi ni bilo primernega prostora, kamor bi lahko prenesli skladišče lesa. Zemlja okoli vasi je vedno najboljše kakovosti, zato so jo skrbno čuvali in uporabljali za vrtove, zelnike in slično. Les pa so morali imeti pred prodajo pod nadzorom, zato je moral biti pod nosom.

Vsak poseg v ta vaški prostor je torej predstavljal tujek, ki ga tujci niso razumeli, še manj pa so se nanj ozirali, s tem pa drugače mirno vas spremenili v bojišče.

esarjeva Neža.

Bilo je v časih cesarja Jožefa II. Zois je dal izdelati cesto, ki je Bohinjsko Bistrico povezovala z Bledom in naprej z Lescami. Cesta je bila na mnogih krajih povsem nova in prilagojena vožnji z vozovi. Do tedaj je imel Bohinj povezavo z Bledom samo s tovorno potjo, ki so jo naredil bohinjski fžnarji sredi 16. stol. Ta cesta je potekala tudi po vaški cesti skozi Zagorice.

Na Bohinjski strani je bila prva vas Nomenj, na Blejski pa zaselek Obrne. Do tedaj so z vozovi lahko vozili samo do Obrn, nato so morali preložiti blago na tovrne konje in od tod lahko odšli prek Bohinja na Primorsko.

Po desni strani Save Bohinjke (rekli so ji tudi Savica; tako kot Zilja, ki je imela svoj pritok Ziljico, je imela tudi Sava svoj pritok Savico), je tedaj še potekala pot, bolje rečeno samo še pešpot, ki so ji rekli pot sv. Heme.

Ob taki cesti pa je bilo potrebno na vozovih ali pri opremi vedno kaj popraviti. Če je obstajal v Zagoricah kovač že stoletja, se je sedaj moral priseliti tudi »rodar«. Kovač in rodar delata z ognjem, zato v vasi, ki je pretežno lesena, nista preveč zaželena. Postavijo ju na koncu vasi, proč od drugih hiš, da ne bi ogrožala ostalih. Tako so v Zagoricah postavili enega na en konec (takratne) vasi, drugega pa na drug konec takratne vasi.

Na Mlinem je tedaj bil mlinar, ki je bil tudi »rodar«. Izdeloval je vse vrste koles, predvsem vodna kolesa za mline, žage, fužine. Bil je naslednik starih tesarjev, ki so izdelovali prej tudi vodna kolesa, v najstarejših časih, ko se je njihov poklic šele rojeval, pa tudi bojne vozove, skratka bil je naslednik srednjeveških Radmannov.

Pisal se je Rogač, podobno kot Bohinjski F'žnar Rošč (Rožič). Kakšna je povezava med rožičem (majhnim rogom) in rogačem (velikim rogom) lahko sklepamo kar iz njihovih imen. Ker so bili doma mlinarji, so imeli sicer nizek status (bili so kajžarji), a imeli kar dobro zagotovljeno prehrano (mlin), so imeli tudi cel ograbek otrok.

Enemu od Cesarjevih sinov je fajmošter dal ime Joseph, doma po so mu sprva rekli Jožek, ko pa je odrasel in ga je cesarica vzela k vojakom, pa Joža.

Joža je služil cesarici 7 let, obral pol njenega cesarstva in se kot odslužen vojak vrnil domov. S privarčevanim denarjem in doto, ki jo je tedaj dobil od doma, je postavil v Zagoricah na srenjski zemlji, med potjo, ki je na zahodnem koncu naselja vodila proti Ribnemu in potjo, ki je iz Grada vodila v Ribno, majhno kočo, ki je dobila naslov »Kaische Nr. 34 zu Auritz« in bil vpisan v urbar blejskega gospostva. K tej kajži so sprva spadale tudi 3 njivice v skupni izmeri 2/3 oral (od tega je imela večja njiva 1/2 oral) in za dva oral travnika na Dobah ter dve manjši njivi na Jaršah. Tako nam govori zemljiška knjiga, ki zajema stanje l. 1868.

Joža je dobro gospodaril in dokupil nekaj zemlje, doma pa imel ograbek otrok, ki so skrbeli, da mu ni šlo predobro. Preživljal se je predvsem s svojim poklicem.

V katastru iz l.1902 to kajžo z dvoriščem še zasledimo, v poznejših izdajah katastra (1941), pa je ni več. Po prvi svetovni vojni pa se v Zagoricah pojavi na prejšnji Zakoparjevi njivi, ki so jo deloma spremenili v peskop, zopet Rogač, tudi Cesar, tudi »rodar«. Tudi ta prihaja iz Mlinega, kjer imajo tedaj še sorodstvo. Tudi temu je ime Joža. Očitno je njihov zaščitnik sam sv. Jožef, tudi tesar.

Z ženo sta povila samo hčerko edinko, ki so ji dali ime Neža. Joža je na Jaršah postavil v izkopano Zakoparjevo jamo hlev in hišo tako, da je imel hlev in delavnico v luknji, v katero je vodila navzdol pot. Nad delavnico je

bila hiša, nad hlevom pa pod in skedenj s petrami. Med hlevom in hišo pa je bilo senčnato dvorišče. V hlevu so običajno stale 3 krave, konj, pa še kakšen rep za v zelje je bil pri hiši, da o kurah, posebej o »cvergelnih«, ki so letali po strehi hleva kot golobje, ne govorimo.

Na koncu hleva, ki je bil na jugovzhodni strani luknje, je zasadil lep sadovnjak, v katerem rastejo še danes velika drevesa. Imel pa je tudi travnik v Dindolu pod Bolnico, na katerega je tudi zasadil precej drevja.

Po drugi svetovni vojni je Joža umrl, mama je umrla že prej in Neža je ostala sama. Sama se je ubijala s kmetijo, vse je delala sama. Če si jo vprašal, kako vse to zmore, je odgovorila »s kunštjo se da vse nardit«.

Bil sem star kakih 4 let, ko sem bil prvič pri njej. Bili smo sosedje, pa sem jo pobič mahnil kar k njej. Ona me je posadila na klop za mizo in mi pripravila kruh namazan z zasko. Po kakih dveh urah sem odšel domov. Doma pa je bil ogenj v strehi, povsod so me iskali, našli pa nikjer. Potem sem imel prepovedano hoditi k sosedom, če se me ni moglo videti od doma. Skratka nisem smel hoditi v hiše.

Zadnjikrat sem bil pri njej doma v hiši, ko mi je bilo kakih 14 let. Posadila me je zopet na isto mesto kot prvič in mi zopet pripravila kruh z zasko. Tedaj sem se začel ozirati okoli po kuhinji in opazil v južnem kotu pod bohkom poličko na kateri sta bili dve »porcelanasti« Mariji z Jezusčkom. Prva je imela temen obraz in škrlaten plašč, Jezusčka pa je imela na desni roki, druga (desna) pa je imela je bled obraz, moder plašč, Jezusčka pa na levi roki. Med obema Marijama je ležala knjiga s črnimi platnicami, za katero sem mislil, da so to njene mašne bukve.

Neža je vedno vse delala po nekih navodilih, za katere smo mislili, da je to samo vraževerje. Verjela je v uroke, coprnice, vile, itd. Vsakega dela seje lotila po nekih izrekih, na katerega svetnika se kaj dela, kdaj se kaj sme in kdaj se kaj ne sme delati.

Bil sem star že kakih 20 let, ko jo nekoč vprašam, kje stakne vse te svetnike, ki ji naročajo, kaj mora, kaj sme in kaj ne sme narediti. Pa mi je odgovorila, da ji to povedo »čarne bukvice«, ki jih ima pod bohkom med obema Marijama.

Neža se je vedno bolj starala, otrok ni imela, moči pa so ji vedno bolj ponehavale. Prisiljena se je bila poročiti, pa je vzela nekega moškega doma iz Komende.

Bil sem star okoli 60 let, ko mi je kapnilo, kaj je Neža s svojimi »čarnimi bukvami« sploh povedala. Neže že zdavnaj ni bilo več, pri hiši so ostali otroci njenega moža, ti pa so vso Nežino »kramo« »pospravili«. Tam, kjer

je bila nekoč k steni prislonjena klop, je bilo okno, sedaj klopi nikjer več, bogec in polica sta izginila. Ko sem spraševal po »črnih bukvah« ni o njih vedel nobeden nič.

Spraševal sem po »črnih bukvah na NUK-u, a niso o njih nič vedeli. Tako je umrla zadnja Zagoričanka, doma sicer iz Mlinega, ki je še uporabljala staro, pogansko verovanje, ki se je v Cesarjevi družini ohranilo od pamti-veka.

Hram kulture.

Še za časa človeških prednikov, so se na vejah, ki so nosile naj boljše plodove, vedno guncale iste afne, ne glede na to, kakšno je bilo vreme.

Potem so se pojavili predniki današnjih ljudi, zadržali stare navade in ustvarjali nove. Če so stare afne, ki so se prej guncale na boljših vejah in se zadostile z temi vejami, se ti predniki niso več. Tem boljšim ljudjem ni zadoščala samo boljša hrana, temveč so hoteli imeti tudi boljšo dušno hrano.

Nato so si začeli poleg revnih hiš graditi »kultne hrame«, kjer so častili boljše ljudi, in nekaj, kar se ni dalo ne videti in ne potipati, boljši ljudje pa so jim pri tem špilali afne. In spet so bile v kulturnih hramih na boljših vejah vedno iste afne. V teh hramih so imeli obrede, kjer so vsi pili, jedli in se zabavali (igrali so se afne).

Boljši ljudje so potem pozabili na bogove, niso pa pozabili na kulte. Začeli so zidati »hrame kulture«. Tam so sedaj zganjali cirkus (krog). V tem cirkusu pa so različni ljudje igrali različne vloge, pripadali različnim krogom (cirkusem). Sedaj so eni igrali afne, pili in jedli, drugi pa so jih gledali, tretji pa so bili ogrizeni in požrti.

Aleluja!

Obzidja ob Zgornji ulici.

V Begunjah potekajo na obeh starih cestah, ki potekata od cerkve na levo stran Begunjščice, prva proti Dragi (Zgornja ulica) in druga proti Zgoši (Spodnja ulica), kamnita obzidja.

Po Zgornji ulici so nekdanj gnali živino na gmajno, predvsem na Ledeno trato. Ta pot je bila do 16. stol. obrobljena z drevjem in grmovjem, v kate-rega je bilo iz sosednjega Kralovega polja nanošeno kamenje, pobrano na tedaj dvorskih njivah. Polje se je tedaj imenovalo Dvorsko polje (Hof-feld).

V drugi polovici 16. stol. je nastopilo hladno obdobje. Povprečna letna temperatura se je znižala, nastopile so hude in dolgotrajne zime.

V prvi polovici 16. stol. se na področju Jesenic naselijo Lahi, ki močno povečajo dotedanjo proizvodnjo železa. Tri fužine (Locatelli na Plavžu, Bucelleni na Savi in pozneje tudi na Javorniku) so požrle ogromno oglja, tega pa so morali zagotavljati okoliški gozdovi, tako koncem 16. stol. ni bilo na Deželi in v Dolini najti več nikakršnega zrelega lesa za žganje oglja, razen nekaj malega okoli Kranjske gore. Tedaj so pobočja Karavank bila gola, skoraj brez drevja.

Pritisk na gozdove je trajal vse do konca 19. stol. ko je začela KID names-to oglja uporabljati premog. Tako je ogolela tudi Begunjska gmajna. Begunjcem ni ostalo drugega, kot da posekajo les v tedanjih stagnah in zgradijo ograjo iz kamena.

Potreba po obdelovalnih površinah je bila tedaj največja, saj so bili pridelki pri nizkih temperaturah zelo majhni. Poleg tega so imeli Begunjci sami zelo majhne obdelovalne površine. Velik del ravninskega sveta je zavze-mala graščina Katzenstein, kmetje so imeli v posesti predvsem levo stran od potoka Begunjščica in polja na Korenu pod Njivicami. Begunjci pa so imeli tudi veliko srenjskega sveta, od Gač navzgor do vrha Begunjščice in od tam čez Prevalo na Dobrčo. V tem delu pa je bil tudi velik kos grajske (kamenske) posesti, ki jim ni bila dodeljena. Begunjci so morali vso zem-ljo, ki se je dala preorati, spremeniti v njive, dotedanje pašnike v travnike, oz. v seče. Tedaj nastanejo razna Kopiša, Seče, (na planinskih pašnikih nakošena trava, spravljena v kope), Kseri (v gozdu izsekane jase, kjer je rasla trava, ki so jo kosili in spravljali v kope).

V tej dobi se nekdanje srenjske gmajne izkrčijo in nastanejo Ročne, Očne, Vočne (rovti). V drugi polovici 18. stol. pa se z dekreti Marije Terezije prične razdeljevati med srenjane do tedaj srenjska zemlja. Tedaj nastanejo

na nekaterih prejšnjih Kopiših, privatni kosi, imenovali Črtene, a tudi na srenjski zemlji rezervirani deli za posameznike, ki nosijo hišno ime užitkarja kopišča. V gozdovih nastanejo tedaj Parti, Deli, Dela, itd., t.j. razdeljen nekdanji srenjski gozd ali gmajna. V tej dobi se tudi zamenjujejo srenjski gozdovi v gorskih predelih v lasti enih srenj, s pašniki v ravninskih predelih v drugih srenjah in slično.

Tako vidimo na fotografijah, ki nastanejo okoli l. 1930 še vedno celotno področje Drage skoraj brez drevja. Gozdovi so se dejansko opomogli šele po 2. svetovni vojni.

Begunjska suha zidovja razpadajo. Kaj bomo ohranili našim zanamcem kot del naše nekdanje kulturne krajine? Na Škotskem imajo podobne suhe zidove, ki jih danes obnavljajo kot del njihove kulturne krajine, pri tem pa jih podpira država.

Sveti les

V Begunjah obstajajo še danes ledinska imena Kopiša, po nekdanjih krajih, kjer so stale senene kope. Senene kope so imele svoj pomen že v pamtiveku. Ko so se tod naselili prvi ljudje (halšat), so morali preživljati živino tudi prek zime. Zato so potrebovali seno. Tako kot povsod drugod v tem času, je bilo seno potrebno predvsem za govedo, ovce in koze so lahko same dobile primerno hrano v sneženih pobočjih, človek pa jim je pomagal z vejniki.

Senene kope so se uporabljale še po drugi svetovni vojni, tako na Begunjsčici, kot tudi na Sv. Petru. Senena kopa ima zelo značilno leseno konstrukcijo, ki se ji je nekoč reklo "stog"³, ki je imela naslednje sestavne dele:

- **strniše** -na tleh položene smrekove veje, ki so preprečevale, da bi seno gnilo;
- **ostrvi** -tanjše deblo s prisekanimi vejami, ki so ga zabili v zemljo in okoli njega zložili in steptali seno;
- **orel (voru)** -smrekove veje na vrhu kope, ki so preprečevale, da bi vlaga prodirala v seno ter nanje položena ruša, ki je preprečevala, da veter ni odnesel smrekove veje;
- **komarče** -tanjša debela ali vrhovi s prisekanimi vejami, s katerimi se je oprlo spodnji del kope, da veter ni raznašal sena in da divjad ni pulila ven sena.

³ Ta naziv se še danes uporablja npr. v Beneški Sloveniji.

Arbanizem v bronasti in železni dobi.

Ko so postavili neko novo selišče, je žrec, duhoven, po nekem obredju in molitvah najprej razporedil obredni prostor, ki se mu reče Goričca, kjer je prostor ognja, tam blizu je moral biti tudi prostor vode, običajno imenovan Log. Nato je razporedil in določil posamezne hiše in zacahnal to na zemljišče ter vsakemu stavbišču določil hišni cahen.

Ko pa so nato čimpermani delali hišo, je nekdo, ki se je spoznal na cahnanje - žebouc, postavil hišo (brunarico), čimpermani pa izdelali in zacahnali posamezne spoje. To niso delali po hišnih številkah, temveč po neki molitvi, tako, da so si lahko zapomnili zaporedje posameznih cahnov, s tem pa tudi sestavo zgradbe. Čimpermani so bili ravno tako sveti možje, saj so poznali ustrezno obredje, ki je zagotavljalo kakovost njihovega dela, stavbi pa bodočnost.

Tako so smotrno nastajala naselja, v naseljih pa hiše. Vse je bilo harmonično urejeno.

Tedaj sta bila znanje in vera nerazdružljiva, varovala naravo ter zagotavljala smisel življenja in njegovo kakovost, ter bodočnost naslednjim rodovom. V to so se vključevale tudi druge navade in običaji.

Za tiste, ki so pa poznali te obrede in pisavo, so pa pozneje rekli, da znajo coprati.

Zivljenje po l. 1000.

Ko pridejo k nam v začetku 2. tisočletja kot posvetni fevdalci Brixenski škofje, se začnejo pojavljati spremembe v gospodarjenju. Povečujejo in koncentrirajo svojo zemljiško posest ter jo začnejo bolj izkoriščati. Sprva naseljujejo do tedaj nenaseljene predele, ko je pa nenaseljene zemlje zmanjkalo pa intenzivirajo posamezne dejavnosti. Nove naselbine na deželi imajo bolj smotrno ureditev, tako, da je transport pri posameznih kmetijah čim krajši (tedaj so skoraj vse samo nosili), s tem pa vloženo delo bolj efektivno, predvsem pa intenzivirajo železarsko dejavnost.

⁴ Prirejeno po pripovedi Jože Čopa z Broda v Bohinju.

⁵ Žebre = (žebouc) - danes kmetiji v Slatni in Zapužah, . Žebrati = tiho moliti, peti pesmice.

Posamezni kmetje so skupaj talili železo v pečeh. Ker so peči drage naprave, ki morajo biti kolikor toliko izkoriščene, po drugi strani pa je za upravljanje peči potrebno specifično znanje, so se posamezni kmetje združevali in skupaj postavili peči. To je bilo potrebno posebej potem, ko so nastale peči sv. Heme z vodnimi pogoni mehov. Investicije so bile za posamezno kmetijo velike, zato so si jih razdelili in imeli potem na peči svoje deleže. Najprej je bilo verjetno samo dvoje deležnikov, dokaj pogosto pa obstoja četvorno deležništvo.

Ustvarijo se železarske komune, to so sestre kmečkih srenj. Če opazujemo zgodnje železarske kraje, vidimo n.pr. v Nomenju, da je tam (l. 1330) 5 kmetij, ki so podložne otoški proštiji, ki imajo v Mošenacu svojo peč sv. Heme. To so vedno samo kmetje, ne fužinarji, nimajo nekmečkih dajatev, pač pa imajo v 15. stol. (po l. 1350) poleg kmečkih obveznosti dodatno še tovarniško tlako. V železarskem delu se ukvarjajo samo s topljenjem rude, pridobivajo torej surovo železo. V Mošenacu najdemo v haldi še vedno ostanke ožganih kosti, kar priča o tem, da so celoten postopek vodili po starih obredih. To potrjujejo tudi najdene žindre, ki so praktično enake onim z vetrnih peči na Ajdovem gradcu. Kljub vodnemu pogonu torej v začetku ni bilo nikakršnih drugih sprememb, ki bi vplivale na kakovost taljenja.

Jašek peči je ostal relativno širok v obliki U, nasipna višina pa izpod 1m. Izkoristki takih peči pa znašajo 12-15 % razpoložljivega železa v rudi.

Tako stanje pa se drastično spremeni sredi 14. stol., ko nastopi v zelo kratkem času niz katastrof, ena za drugo. Beneška kuga in velik potres l. 1348, ki jima sledijo sušna leta in kobilice, močno skrčijo število prebivalcev, nekatere vasi popolnoma izginejo, v nekaterih ostane komaj polovico kmetij, vsekakor pa ni najti vasi, ki nebi bila prizadeta. To velja pa tudi za posamezne kmetije, ki so ostale žive, a je bila zmanjšana družina.

Do tedaj poceni delovna sila postane draga. Kmetje postanejo bolj cenjeni, spremeni pa se tudi železarstvo.

Ko se v 13. stol. pojavijo "Slovenske peči", take kot je stara peč v Kropi, ki imajo koničen, spodaj zožen jašek, ki omogočajo nasutja do 2m in omogočajo še enkrat večji izplen, so peči sv. Heme popolnoma nekonkurenčne. Ob tem se pojavi še niz drugih pomembnih sprememb.

Če so delovale peči sv. Heme kak mesec na leto, so novejšje peči delovale do 120 dni, torej štirikrat dlje. Letna proizvodnja nove peči je bila tako kakih osemkrat večja kot peči sv. Heme. Take peči so že uporabljali profesionalni fužinarji.

Če so prej v pečeh sv. Heme pridobljeno železo nosili naprej na trg v vol-

kovih, so sedaj podaljšali proces in volkove skovali v primerne železne polizdelke – kovano železo, to pa je na trgu dosegalo 2 do 3 krat višjo ceno kot surovo železo. Kmalu zatem pa tudi kovano železo kujejo naprej v končne izdelke, predvsem žeblice.

Vlaganja v nova postrojenja fužine (t.j. peči + kladiva) so bila nekako štirikrat večja kot v peči sv. Heme, finančni izplen pa je bil nekako 15 krat večji.

Takim postrojenjem peči sv. Heme niso mogle konkurirati in so počasi izumrle. Nove peči so se zelo verjetno pojavile najprej v Bohinju na področju Stare fužine in v Bukovju, področju imenovanem Kovarjé (od Savice do Broda). Če je Stara Fužina spadala v Ortenburško enklavo, je spadalo Kovarjé pod Blejsko gospostvo (potok Ribnica je bila meja med obema gospostvoma). Zelo verjetno so bili fevdalci tisti, ki so sprožili te spremembe. Več ali manj je znano, da prihajajo te spremembe s strani patriarhata, predvsem prek Cedada, da so v te spremembe vpletene furlanske in lombardske kovačije. To so bili pretežno trgovci, ki so sprožili spremembe (družina Gasperini-Hribi na Stari Fužini, družina Markizeti -Markeži na Kamnjah).

Vseh teh sprememb brez novih priseljencev, novih tehnoloških postopkov, novih hotenj, nebi bilo. Te nove spremembe so prinesli s seboj novi profesionalni železarji, ki so se ukvarjali predvsem z železarstvom in manj s kmetijstvom. Da pa bi se spremembe začele, pa je bil potreben hujši pretres. Ta pa se pojavi z naravnimi katastrofami l. 1348. Tedaj zgineta na Logu 2 kmetiji od štirih.

Po najhujšem obdobju v srednjem veku, po l. 1348, ko nastopi niz katastrof, se začenja celotno gospodarstvo spreminjati. Tako posamezne kmetije, kot vasi so bile oskubljene in pohabljene, ljudje pa oslabljeni. Obnova celotnega gospodarstva je zahtevala nove ukrepe, saj je bilo potrebno dvigniti produktivnost, da bi zmogli vse potrebno. Do tedaj na samozadostnosti temelječe gospodarstvo se začenja spreminjati v posamezne specializacije, ki omogočajo boljšo izrabo časa in razpoložljivih sredstev, kar je veljalo tudi za železarstvo. Če je bilo do tedaj dovolj ljudi za obdelavo polj, za tlako za obdelavo gosposkinih polj, jih je sedaj primanjkovalo. Do tedaj je gospod nadzoroval vsakega svojega podložnika bodisi v okviru dvornih del, bodisi s svojimi dajatvami.

Po tem obdobju ni bilo nič več tako, kot prej. Ljudje so se sprva čutili od gosposke zapuščene, saj jim le-ta ni pomagala premagati najhujše. Če so se prej ljudje ukvarjali večinoma s poljedelstvom in živinorejo, so sedaj začeli razvijati še podeželsko obrt, izdelavo raznih predmetov, oživelo je železarstvo. Nekdanja poceni delovna sila za obdelavo polj je izginila, lju-

dje po tem obdobju zahtevajo od svojega dela večje prihodke, teh jim pa sama poljedelstvo in živinoreja nista omogočala.

Posamezne prazne kmetije so obdelovali sosedje. Tako začnejo posamezne kmetije rasti, se večati. Po tem obdobju začnejo nastopati dvojne in poldruge kmetije. Ob istem številu prebivalcev je bilo za obdelavo polj ene kmetije potrebno več dela. Tako so se odprle tudi za novejša poljedelske postopke, povezane z novimi orodji in pripomočki, a tudi z večjo izrabo živalske delovne sile. Dosedanjemu prenašanju in vlačanju tovorov se pridruži tudi vožnja, torej uporaba voz.

Specializacija torej narašča, kmetje se ukvarjajo s kmečkimi deli, železarji z železarstvom. Ti pa so bili povezani z novo generacijo fužin, ki prihaja sem z novimi železarji iz Laškega. Po tem obdobju fužinarji dobro zaslužijo, denar ostaja v deželi in dviguje ceno dela povsod v deželi.

Nekdanji gospodov dvor, poln raznih rokodelcev, se začne spreminjati. Če so se prej od dvora izločile dejavnosti, ki so bile drugače za dvor nevarne (tiste, ki so bile povezane z ognjem), so se sedaj začele izločati tudi druge. Začele so izkoriščati razpoložljivo vodno silo, ki jim je omogočala večjo produktivnost. Če so do tedaj uporabljali vodno silo samo mlinarji in železarji, jo začnejo sedaj tudi žagarji, klobučarji, lodnarji, krznarji, ledrarji, itd.

Posamezne naselbine ob vodah s primernimi lastnostmi, začnejo naraščati. Ob fužinah se pojavi niz drugih delavcev, potrebnih za normalno funkcioniranje fužin.

Taki potrebni delavci so bili sprva predvsem cimpermani. To so bili ljudje vezani na eni strani na fužino, predvsem takrat, ko so fužino delali ali prenavljali. V vmesnih obdobjih pa niso bili potrebni. Tedaj so si morali poiskati delo drugod. Razvije se poklic, ki je povezan s potovanjem in nudenjem uslug, mnogokrat tudi izven dežele. Zelo podoben, a na fužinah tudi dopolnjen, je poklic zidarja. Oba poklica povezuje poznejše poklic gradbenega mojstra, ki opravlja tudi delo projektanta in izvajalca. Vsi trije nastopajo lahko kot mojstri, ki imajo niz pomočnikov za izvajanje večjih del, ki trajajo lahko tudi nekaj let. Taki mojstri imajo svoj znak (cahn), ki predstavlja njihovo obrt. Cimpermani so uporabljali ali navzgor obrnjeno puščico ali Andrejev križ (dva žleba pod kotom 47°), zidarji pa znak navzdol obrnjeno puščico.

V takih pogojih se pojavijo na Mlinem fužine gospodov Mlinskih (Seebacherji). Ti organizirajo fužine, na fužinah pa delajo svobodni ljudje, ki niso podložni drugi gosposki, temveč direktno cesarju, saj so "cesarski otroci". Ni jim potrebno hoditi na vojne pohode, ni jim potrebno delati

tlako, podložni so samo svojemu fužinskemu gospodu. Tako se v okviru fužin razvije poseben sloj ljudi.

Tako vplivajo na nadaljnji razvoj obeh vasi Mlina in Zazera, ki dobita nove ljudi, predvsem rokodelce. Čeprav fužina Mlinskih kmalu izgine, ostanejo pa posamezni rokodelci, ki se potem osamosvojijo in se pozneje širijo v ostale blejske vasi, predvsem v Zagorice.

eničarji.

Če so na nekdanji ministerialski kmetiji v Zagoricah na Bledu, ki se ji danes reče "pri Daneju", gospodarili ministeriali in je potem prehajala posest iz rok v roke, se je v drugi polovici 17. stol., tam naselil rod Seničarjev. Ti so bili gradbeni podjetniki, ki so imeli svoje rokodelske mojstre. Tako so opravljali kompletna dela, kot n.pr. popravilo in prezidave otoške cerkve. Vse take mojstre in za njihovo podjetje ključne ljudi, so izbrali izmed svobodnih ljudi v krajih, kjer so to lahko bili: v trgih, mestih in fužinah. Tem so potem zagotovili majhen kos zemlje na svojem posestvu, tako na vasi kot tudi nekaj njiv in travnikov. Ti svobodniki postanejo res samostojni šele po tem, ko si z reformami Marije Terezije zagotovijo več zemlje, takrat, ko se deli srenjska zemlja na Jaršah in Dobravcah.

Ob potresu l. 1509 je bila močno prizadeta tudi cerkev Naše Gospe na Otoku. Popravilo cerkve se je vleklo v nedogled. Šele ko v 80-tih letih prevzame delo Seničar, se dela tudi desetletje pozneje tudi končajo.

Seničar ima kot gradbeni podjetnik tudi niz drugih mojstrov: tesarja Štajfa, zidarja Svetino, prevoznika Ažmana in še nekatere. To so svobodni ljudje, doma iz fužinarskih krajev. Ti svobodniki dobijo, a tudi nekateri drugi, od Seničarja toliko Seničarjeve zemlje, da si lahko postavijo lastno hišo. S tem veže Seničar nase za njegovo podjetje pomembne ljudi.

vetinovi.

Pojavijo se ob popravilu cerkve na otoku. Zelo verjetno so nasledniki nekdanjih fužinskih zidarjev na Mlinem, utegnili so se pa preseliti tudi iz Bohinja. V Zagoricah, na vasi, imajo v začetku verjetno leseno kočo na parceli izločeni iz Danejeve posesti. (Kot kajzarje jih vodijo še v zemljiški knjigi potem, ko so si že pridobili dodatne

parcele na Jaršah in Dobravcah). Tako, kot drugi svobodniki, so ozko povezani s Seničarji, saj vsi dobijo kos zemlje na njegovi posesti in prihajajo iz fužinskih krajev.

Pozneje si postavijo zidano hišo, ki ima po pripovedi domačih v bangerjih vklesano letnico 1710. To hišo l. 1742 prenovijo, jo povečajo in vstavijo nova vrata s sklepnikom. Poleg letnice pa je vsekano tudi hišno znamenje, oz. znamenje njihove dejavnosti - navzdol obrnjena puščica, ki naj bi predstavljala zidarstvo grezilo (plajbo).

Tretjo prenovitev hiše l. 1865 pa kaže tretja letnica, vsekana v kamnu vgrajenem v hišo, že brez hišnega cahna.

V tretji četrtini 19. stol. se pri hiši spremeni pisanje, saj se rod nadaljuje po ženski strani. K hiši se priženi iz Pstotove hiše Jakob Vidic, zidarstvo premine, hišno ime pa ostane. (Verjetno je letnica 1865 povezana s tem dogodkom)

*tepovci.*¹

Ko se je začela približevati zima, so se prazniki zgostili. Rudarji so na dan sv. Barbare praznovali uspešno leto, takoj po tem pa je bil sv. Miklavž, ki naj bi jih ščitil na njihovi poti na tržišče, kjer so zamenjevali železo za druge potrebščine, predvsem za sol in vino, a tudi za ženske in otroke so kaj dobili ali kupili. December je bil mesec potovanj, v ta mesec so spadali prazniki sv. Jošta, oz. Lucije, Božič, potem so bili pa še Novo leto in sv. Trije kralji. V tem času so se Bohinjci odpravili na Primorsko, kjer so zamenjevali svoje izdelke in pridelke.

V tem času se pojavijo najprej parkeljni, nato sv. Miklavž. Ta odpre zim-

⁶ Sv. Miklavž je čuval poti in popotnike. Celotno obdobje pa se konča s Gregorjem (Jurjem) ki je nadomestil prejšnjega boga Kurina. Kvirina imajo še danes v

ske poti na Primorsko, obdobje pa zaključijo sv. Trije kralji. To je čas otepovcev. Po sv. treh kraljih pa se začne čas maškar.

Vsa tri obdobja so imela svoj namen že zdavnaj v preteklosti, še mnogo prej, preden so Bohinjci prestopili v krščanstvo. Namen parkljev je bil preprečiti odhajanje na pot preden se zaključijo daritve bogovom v zahvalo, da so preživelci preteklo leto. Do tedaj so se zaključila vsa dela, tako na polju, kot tudi v gozdu in na planinah. Bil je čas obračuna in ugotavljanja uspešnosti, a tudi čas zahvale bogovom, ki so jim to omogočili. Bil je to čas romanja k raznim svetiščem, čas zamenjave lastnih izdelkov za potrebščine, ki jih doma ni bilo. Tedaj so se Bohinjci napatili na Primorsko, Primorci pa v Bohinj.

To je bil tudi čas, v katerem so kraljevali v Zgornji dolini otepovci. O njih vemo danes samo še glavno izročilo, mnogo od tega se je pa že izgubilo.

Dan po sv. Miklavžu so potegnili iz turna cerkve sv. Janeza obredni plug - drevo in obredno orali zimo in sneg. Med Božičem in Novim letom so se pojavili pa otepovci. Če pri hiši tri leta po poroki ni bilo naraščaja, so prišli pomagat otepovci. Stari so rekli *»To so ta star posval, d' bo spet rod šu naprej«*.

Otepovci so bili oblečeni v kožuhe, na glavi pa so imeli natakknjene gamsove rogove. Eni so zunaj pred hišo orali s svetim drevesom, drugi pa so trikrat potokli po vratih, potem pa šli notri.

Če so našli pri hiši moža (če je bil pameten jo je prej ubral na pot), so ga zgrabili in priklenili k volu, ker je on vol, potem so pa z gospodinjo zaplesali. Zaplesala je z enim, drugim, tretjim, in ko so ji bogovi dali cahen, kateri je ta pravi, sta se pa zasukala naprej v kamro, potem sta pa notri delala žegen. Ta čas so pa drugi okrog razgrajali in ropotali.

Otepovci so bili za te obrede izbrani fantje, ki so morali iti skozi posebne obrede in *»imet so mog'l zvo razvit cvoule, da so bl' uhka določen za otepovce«*.

V hišo so prišli z velikim ropotom. Eni so pograbili dedca, ga vlekli v hlev in pošteno privezali in ga imeli tam privezanega in ga vahtali. Drugi so zaplesali z gospodinjo, tam kjer je zgornji in spodnji bog. Zgornji bog je bil od njega, ki mu je tiča vzdigval gor, ta spod-

Beneški Sloveniji na sotočju Nadiže in Arbeča, kjer je tudi cerkev sv. Kvirina ali sv. Krna. Ta je bil predstavljen kot nag fant s sulico v roki in nabreklih tičem.

nji bog je bil od nje, ki ima ta malo dol. Ta mala gleda dol k hudiču, ta mal pa gleda gor k sv. Duhu. To je vse lepo poštmano. Potem so zaplesal. Žena je plesala enkrat z enim, enkrat z drugim, potem še enkrat in potem, ko je bilo nekako razodetje, da to lepo spada skupaj, mu je ona dala nek znak.

Ko sta plesala v kamro, sta delala kroge v eno smer, ko pa sta opravila, kar so Bukovi naročili, sta pa »prdrsava v'n« iz kamre in se vrtela v nasprotno smer. Tako sta odfrajklala tisto, kar sta prej zavezala. Potem pa je ona zaplesala okoli tistega, ki je imel retro in notri jajca. Ona je nato vzela iz retre (ali košare) dve jajci in ju potem med plesom vrgla pod noge otepovcu, ki je bil z njo v kamri. S tem mu je vmila nazaj to, kar je on dal, oz. je to že neka daritev, kajti jajci se ubijeta, to je daritev tistemu bogu spodaj.

Orož'nk pa Bohinc:

Vpraša orož'nk Bohinca: »Ali poznate Cerkovnikovega Janeza«. »Poznam ga ne, uhka mo pa povem, de ste ga iskal«.

Hišni cahni:

U Bohin je usak vou nosil znak svoje hiše, na Bledo vsak vou ve, ker hiš pripravda, u Radolc ve usak Radolčan, pr ker hiš so sam vol', pa tud za Begunce praujo, da so junc'.

Hudokurč'n desc':

Ja, hudič je, če des'c mis'l sam s ta mavo gvavo, poj ga pa ta za tičam pele skoz živlene.

Dve Gorjanke med seboj:

Na kva spa ti fanta ujeva, pa set ja ni zafr'nklou u tiste tvoje uring'ne u žnabvah.

Turšca.

Bilo je v časih, ko so že začeli sejati koruzo in je skozi Štenge vodila še stara fžnarska pot v Bohinj. Lahi so nakupili ob Malem šmarnu po koroških planinah v Karavankah jarce, jih tam pasli še kaka dva ali tri tedne in jih nato gnali na Laško. Tako so pokupili na Kočni drobnico od Svečanov in Strugarjev, na Beušci pa od Blanov pa tudi od Kašarjev čez 1000 glav drobnice. Čredo so zbrali skupaj na zasipških Senožetih in jo čez Rečico in Zako gnali naprej čez Žavce in Belo, čez belansko Spodnje polje na Podklanec, Jagod'n in čez Strmine na Obrne. Tukaj se je pot zelo zožila in potrebovali so nekaj ur, da so prignali drobnico skozi Štenge in šele zvečer so prišli na Nomenjske travnike. Naslednji dan so šli mimo Nomenja do Loze, kjer so prebredli Savico in gnali drobnico za Ajdovskim gradcem mimo Nemškega rovta in čez Strmine na Planino za Malim vrhom in od tam čez Vrh Bače na Primorsko.

Ko so gnali drobnico čez polja so morali skrbeti, da je bilo še toliko trave, da je drobnica lahko preživela, vendar je tedaj bila na poljih še ajda in repa, pa tudi posejano žito.

Tako so gnali jarce tudi čez belsko Spodnje polje, kjer je bila po njivah še ajda in repa. Drobnica, vsa lačna, se je zagnala in popasla vse. Belske babe pa nad župana Batišta, da jim mora zrihtati, da bodo dobile povrnjeno škodo.

Batišt se takoj odpravi na blejski grad k pisarju in mu potoži svoje težave. Ta vzame s seboj biriča in jo vsi trije mahnejo na Belo pogledat, kakšna škoda je nastala. Batišt gre domov po konja, nato jo pa vsi trije mahnejo za čredo. Na Obrnah najdejo repo vso popaseno, saj se je tam drobnica dlje zadrževala, preden se je razvrstila po ozki poti skozi Štenge. Lahe, ki so gnali drobnico, so ujeli na koncu Loz, ko je čreda bredla prek Savice.

Grajski pisar zahteva od Laha, ki je kupil živino in jo gnal na Primorsko 15 goldinarjev odškodnine, drugače mu zapleni čredo. Ko se naši trije Blejci vračajo skozi Štenge, si razdelijo ta denar takole: pisar dobi 5 goldinarjev za svoje usluge, Batišt dobi pa za sebe 1 goldinar, ostalih 8 pa mora razdeliti med prizadete glede na nastalo škodo.

Naslednje leto v jeseni pa se pri Batištu oglasi Jamrova Jera in mu reče:

»Kdaj boš pa letas zrihtov, daujo Vahon' spet prgnal jarce. Turšca še nkol ni tko dobr ratova k't letas, kso jo lan jarc prescal, presral pa poteptal, škodo za repo s'mpa tko al tko dobiva povrneno«.

Batišt ji pa reče:

»Bež baba, da bte ne slišou kdo druj, pa nesu to h pisarjo na grad. Ta b't poj pobrau tist gnar, ksga van dobiva, pa še k'šno drujjo reč bmo mogva odrajatat«.

Radolške ta pametne.

Radolčan so dobil nov "zazidal'n načrt". Mest'n očetje so sklenil, da bojo povečal Radolco, da bo b'l imenitna pa tud k'kš'n spomenik sos mog'l postaut. Načrta so se lotil toko, k't vsake druje stvari. Nejprej so pogledal, kva bo vsak od n'h od tga mu, potlej so pa podelil med sabo vse koristi, tko, dab biu vouk s't pa koza ceva.

Kva j'h briga, kva Radolca res rab, kašne težave jo pestijo, koko take težave rešujejo dr'god. On so sam dost pamet'n, d' znajo vse take stvari sam reš't, sej so j'h dozdej, j'h bojo pa še zdej. Ja, sej so j'h zato zvolil, d'so zdej on na vrst, dau jo od tga kej mel.

Sej se pa z gnarjam tko al tko da vse reš't, sam d' ga mormo dob't, pau use prou. Načrt so naroč'l p'r tistmo, kje biu ta nejb'l pocen. Tga so se nauč'l že od štcnarsk'h reklam, kse štacune skoz grejo, kera bo b'l pocen, tista kje nejcenej pa zmaga. Noben se pa ne sprašuje, kakš'n drek prodaja, a j'j rok že poteku, aj narjena tko, k't svet zahteva, sam d'j pocen, pa še ceu k'p drug'h spretnost poznajo, koko robo prodat. Tko so se odloč'l tud za načrtovauca, k'r po št'cnarsk.

Potlej so pa to predlož'l u potrditu tist'm, kso kej od tga mel. Tko'j bva potrditu zagotoulena. Ostal občan so pa uhka dal pripombe na njihove umotvore, kdob se pa sprašvou, kuga sploh rabjo, še m'n, koko b' bolš žvel za iste stroške, še m'n pa, kva j'm bodo občinsk očetje ponud'l za njihov gnar.

Še nejm'n j'h je pa zanimou, kdo bo poj vse to 'nkrat pvačvou, k'bo treba odpvačvat puře, kso j'h naredl za ta umotvor, pa k'bo treba to uporab't, a bo k'šna reč sploh delvava, a bo švo use en č'z druj. Noben hudič se ni prašou, kam seujo vozil devat, sej u načrt' ni bvo videt noben'h nov'h delovn'h mest, sam po štacunah bodo ldje hodil, pa otroc u šove, pa občinarj' bodo sjal, pa banke, pa tko n'prej. Vse j'bvo načrt'van tko, dab se čim b'l ukvarjal sam s sabo. Gnar b' poj krožu od enga u Radolc do drujga u Radolc. Sam od kod bo pršu u Radolco, j'bvo uprašliu.

Zdej kbomo dobil novo avtocesto, bo ta namenena predvs'm tmo, da seujo ldje vozil drgam u službe, tam ustvarjal večino prihodkov, mejhen delež j'h bodo pa nosil nazaj dam u Radolco, t'm bojo pa ta mejh'n delež pust'l, dau krožu po Radolc.

Za take, kpa res velik zaslužjo s svojo pametjo, mo pa poskrbel, da se j'h bomo zneb'l. Tak bodo večino svoje dejavnost prenes'l kar u sosedno Italijo, al pa u Avstrijo. Toko namo več mel znim težau, sej so tko al tko zmerej nekej poseb'nga, kdo, pa zakva, bo pa hudiča prenašou te posebeže. D' nas bojo loži zapustil, j'mbodo tuje ponud'l bolš pogoje, mi j'm bomo pa doma naredil živlene vroč.

Očit'n je, d'se bojijo ta mal petelin, dab j'h ta velk petelin prveč ukavsal. Na domač'm gnojiš pa tko al tko zmerej poje najmočnejš peteln, ne glede od kod je pršu, ta manš pa se more nekam popul't. D'paj pod petelin'm zmerej samo 'n k'p dreka, so pa usi pozabil.

Bvoj še u grofovsk'h cajt'h, kso Radolčan še odločal, kva se bo u trgo dogajou. T'krat je bva Radolca še trg. En ducat nejb'l pametn'h pa pošten'h tržanou, kso j'h izbral usi ta druj posestnik' hiš, je zmeraj vse težave prouču pa predlagou rešitve, potrdit so j'h pa mog'l vsi ta druj na zboro na trgo pred grašino. Fajmošter je u nedelo poj s priž'nce uznanu, kva so se zmenil, sej biu zmerej zrav'n, kso o tmo razpraual. Po ta deset maš so se pa zbral pred grašino, pa poj na prostem, k't prost 'ldje, odločal o usod svojga trga.

Dons smo spa zbral mestne može toko, da j'h komej poznamo. O usod svoj'h somešanov odločajo k'r sami, za zaprt'm vrat'm. Seje mestn'h mož so sicer "javne", sam noben hudič ne ve, kdaj bodo, raz'en vablen'h.

Nekoč so srenan, pa tržan, pa meščan sam odločal, kerga ujo sprejel medse, kdo pa koko uhka postau hišo na skup'n zem'l. Odločal so o tmo, kdo na skup'n zem'l uhka posadi dreuje, pa koko. Šadov' tega dreuja so bl' od tistga, k'gaj posadu, ampak samo na dreuj'. Čej padu sad na tva, je padu na srensko zemlo, poj gaj uhka pobrau vsak srenan, č' paj padu na cesto (cesarsko zemlo), gaj pa uhka pobrau kdor kol. Takr't ni mogu vsak kup't al pa postaut bajte na skupn'm vašk'm, tršk'm al pa mestn'mo zemliš brez privolena useh ostal'h prizadet'h. Nasele jtko k't celota odločou in prenašou posledice svoj'h odločitu. Dons pa en odločajo, druj pa nadrsajo.

Ja, sej takr't tud ni bvo p'r nas Angležou, Kitajcou, Japoncou pa n' vem še kter'h tujcov, k za sorazmer'n mejh'n gnar uhka kupjo zemlo in s'spostaujo hišo. Japonc dobi p'r nas tauž'nt kvadratn'h metrov za en kvadrat'n meter u Tokio, Anglež dobi 600 metrou za en kvadrat'n met'r u Londono, Kitajc pa doma sploh ne more zemle dobit.

Cvo p'r nas u Bohin, t'm kso včas'h radolšk gospodje mel enklavo, so b'l pamet'n, vsaj učas'h so bl'. T'm je bva taka stara navada, da kdor je prišu če, jmogu nejprij posadit na srensk zem'l drevo. Ta drevo jmu tri vrhove, toko k't božje dreyce u rajo. Ta drevo jmogu prnest s sabo, kje pršu s'm, pa ga posad't. Če sej p'rjeu paj poj miniu tri leta, jdobiu zaposlitu. Ratou je posu p'r kakš'nmo gospodarjo (u bukvah je pisau »capo famiglia«), Čej poj dob'r devou še tri leta, so srenan spet ugotaulal, a nej ga obdržejo, a nej ga dajo zrav'n h anno, kga bo nauču še bolš devat. Čej biu pa prid'n, so mo pa pr'štimal punco pa se'j tle uženu.

Poj moj pa srena dava na srensk zem'l pvac, ker je uhka postavu hišo in

mo dovoliva, da j na sremsk zeml uhka sadiu svoja drevesa.

Če sej pa drevo, k'ga j priš'lc posadu posušu, j'bvo pa konc. Čej biu pri-
d'n, so mo dovolil, da j p'rnesu spet drujga, d'rgač jpa mogu jet.

Poj so pa zmerej rek'l: "Češplovo pečko usad, dau češpla zrasva. Poj k'bo
'nkrat zrasva, pau češple dobiva, potlej se pa u Bohin češple prim."

Taka j'bva ta reč.

U svet so b'l pamet'n k't pa mi. Tam zemle ne prodajo, ampak jo dajo u na-
jem. Tko ne dobijo za zemlo enkrat velik, poj pa nkol n'č več. Tud mi se ne
najemo za ceu let naekrat, ampak jemo po potreb usak dan. Tam uhka 'n-
krat narjene napakepopraujo, sej uhka pogodbo prekinejo, zahtevajo dru-
jo najemnino, pr'd us'm pa majo od tga zmerej kej sami pa nihov otroc.
Od enkratne prodaje paj ceu k'p težau. Kse 'nkrat tujc urinejo, počnejo k'r
se j'm lub, uhka motjo okolco, pa ni nobene možnost več za spremembe,
raz'n vojne med sosed'm.

So pa že velik b'l pamet'n Švicarje, kso tud Homo Alpinus, tko ksmo
mi. T'm poskrbijo županje za priselitu tak'h, k' bodo krajo kej dop-
rines'l. T'm gre župan h kakš'nmo Nemco u Nemčijo, za kerga ve, d'
ma dobre ideje, d' j'h je že tud nekej uresniču pa mo ponud, d' b svoje
ideje pa kapital razmnožvou p'r nih. Toko sej u Švico p'rseliu k'r
p'rcej fabrikantou, zdraunikou, zobarjou, juristov, itd. Te p'rselenc
se morjo u Švic izkazat, šele poj odločajo, a j'm bodo dal u tistmo
kraj "krajanstvo" (Bürgerschaft), sej odloča usak krej sam o svoj'h
'ldeh in p'rselenc'h. T'm ne odloča država pa nen aparat, zato tist-
mo pristanko tud n' mormo reč "državlantstvo".

Tam so b'l pamet'n, sej v'do, d'se na evropske subvencije ni za zanašat, d'j
velik b'l pamet'n "uzdat se use in u svoje kluse" in žvet dob'r od svojga
deva in pam't. In to jim uspeva že stoletja.

Dons odloča o teb nekdo, k'posledic svoj'h odločitu ne bo sam nosu. Ta
žvi ne drugmo konc, tam k'teh problemou ni. Za to so ta star mel izrek:

»Uhka je stujmo tičam po koprivah mahat«.

osu pa krava.

Na nekdanj bohinjski srenjski, danes državni planini, sta se pasla star osel in krava. Oslu so rekli Joza, kravi pa Minčk.

Pa vpraša Minčk:

» Koko 'j kej Joza!«

» Oh, veš koko st 'r pa zmatran s 'm jest. So me jahal srbsk kral', pa italijansk duče, pa nemšk firar, pa hrvašk, srbsk 'n slovensk predsednik '.«

» Ja, pod kermo pa tje bvo nejbol?«

» Tko neum 'n uhka praša sam krava. Men b' bvo nejbol, č' me uben neb jahou. Ja, koko spa kej ti Minčk?«

» Mene pa mouz'jo. Prej mej gospodina, pa tud pastir, zdej me pa mašina.«

» Ja, pat so kej pvačal?«

» Tko neum 'n pa uhka praša sam vosu. Ke spa še vidu, dab kdo krau kej pvačou.«

esporazumi.¹

Ko je bila v Bohinju po drugi svetovni vojni gimnazija, je prišel ljubljčan, stopil za kateder in rekel: "Dragi otroci, jaz sem pa vaš novi ravnatelj", so se pa vse punce hehetale. Gimnazija ile v Bohinju je bila v Ceconijevem hotelu in so bili tukaj tudi otroci s Primorske. Oni niso ploskali, kadar je bilo kaj za potrditi, ampak so vzeli ven tiča in z njim tolkli po klopeh. Rekli so, da posebno če je bila kakšna profesorica zelo fejst, so ji tolkli, samo da se je v šoli prikazala.

To tolčenje ima pa nek drug pomen. Menda se je to moralo ohraniti iz silno starih časov. Starešina nekega vaškega okolja je bil sodnik (to je bil tudi Sodja) in ta je, kadar je kakšno stvar razsodil, to potrdil tako, da je s tičem trikrat udaril po mizi. Od tega naj bi potem nastalo sodno kladivo.

Zato ženska ne more razsojat, ima pa vago v roki in zavezane oči, je boginja resnice, ki je pa slepa (torej lahko sodi, ne more pa razsoditi). Razsodi pa lahko dedec, ki potolče.

Znani alpinist Čopov Joža z Jesenic, je tudi pripovedoval, da je bil ravnatelj, saj je vtikal na žicovleku železno kačo v valje, dobro pa je vedel, kaj pomeni ravnatelj v Bohinju. Tam je ravnatelj tisti, ki ravna juncu tiča, ko ga pripustijo k kravi.

a ponesrečen Gorjanc.

Je šu Gorjanc na sm'n u Čedad, paj nesu dol dva voka, n'zaj pa 'n cent soli. Bvo je u tistmo cajt, kje bva pr sv. Lenarto na Bač glih maša. Paj fajmošt'r molu: "Češčena Marija, ksi našč u nabesa paskočuu, " in podobno: "ksi za nas gajžlan biu, ki si za nas u hladen krop paskoču, ...".

Podbršk fajmošt'r je vedu, d' majo Bukovc svoja nebesa že nad mejo tauž'nt metrov. Bukovc je res uhka zutra "skoču gor u raj nad tauž'nt metrov" pa u jagou k'šno žvad, kso jo mel poj doma uhka za južno. T'krat so ble za Bukovca res prava nebesa, čej namest moč'nka uhka meso jedu. Podbršk fajmoštr je pa mislu, da Bukovc uhka u nebesa kar "paskočja, kj'h majo tok bliz".

Gorjanc jo po maš ucre dam. Med potjo pa, kje pršu že v's zmatran na gorjansko stran, se pa spom'n, de'j tud on zdej u rajo, pa dab uhka mau u nebesa skoču. Paj zlezu na vrh smreke, da b'biu zagvišn dost visok, pa'j skoču.

Poj sej pa zbudu u jesenišk bolnc, paj prašou ta p'ruga ang'lina, kje pršu mem, č'b uhka dobiu če kej za popit. Pa mo ta ang'l, v's u beumo, reče, d' mou že von prnesu nekej za pit, sej on tko al tko ne more nkam'r jet.

Pa se ubrne Gorjanc k sosed' pa reče: "Sej sem vedu, d'j u nebes'h fajm, d'j pa tko fajm, dat angl še žvampane prnese, pa le nism prčakvou".

Poj pa pride ceu roj ang'lnou, med nim pa sam boh. Pa reče boh: »Voča, drug'č bote moral pa b'l paz't, kbote auto vozil. Zdej ste se še zmazal, drug'č je pa uprašane, al vas bomo še uhka zaflikal.«

Č'z dva dni, kje pa pršu mau kseb, jpa reku: Viš kva set use uhka zgodi, še poj na stara leta, pa k'zmešaš današne cajte pa tist, k'r sot tvoj voča pripovedval, k's biu mvad.

oko'j boh pamet deliu.

Boh sej usedu na Stou, pa začel delit pamet. Nejprej joj dau ta bližn'm. T'krat joj mu še največ, zato so jo Kašarj' tud ta največ fasal. Poj so bl' pa na vrst Blejc, pa Gorjanc, pa Lip'nčan. Poj sej pa boh odpravu č'z Kopriv'nce še u Bohn, pa šu dol do Savice. Poj pa vidu dau mogu spet u breh, paj potežkou žakl, kok je še not, paj biu že skor prazen, jpa stresu v'n use k'r je ostau, so mo pa v'n padle še bukve, tiste, k'jh je mu za sebe, pa k' je mu u n'h use zapisan, kva so ldje nared'l.

Poj so pa rek'l Gorjanc, koko'j boh Bohinca naredu, pa d'j shecou med-veda, d' sej spravu na buku, pa d'j tko ratou Bukovc.

Blejc so pa rek'l, d' to že nau držau, d' so Gorjanc, tko k't že večkrat, kej pobrkval, d' so tko tud pomešal bukve (drevje), pa bukve (črke) pa bukve (bukle, knjige), pa d'so Bohinc le tko zvo prefrigan, d'se neumnga sam devajo, pa to skrivajo.

Bukovc so b'l pa tih, k'so dobil t'prve bukve (črke) pa so j'm rek'l cahn, da so uhka to skrival pred drug'm. Ja, tko so Bukovc boga za pam't okol prnes'l, kjo j'm je že sam b'l mau dau. D' tud to ne drži pa vedo sam Bukovc. Samo te vedo, koko so do cahnou pršle.

Pa tud to'j še od takrat ostau, d' kse ta mal bogou usedejo na stoučke, d' majo ta bliž'n od nega največ, pa tud ime Stou sej še ohranu, od nega pa stoučk od tamal'h bogou, d' nas na use to še spomina.

Pa rečte, da smo postal enobožci, čej pa tko, k't je.

oko'j bvo u Rajo pod Trigvavam.

Boh je po svoj podob, seb u prid pa vesele, naredu nejprej Minčka. K'je pa Minčk dekl'č, se mo'j pa prpetiva mejhna napaka, daj ta govoru na fanta.

Naredu ga'j tko, da'j povožu na jevouco gor svojo božjo roko pet'h prstou, pa'j ratova gvava, roče, noje, pa trup.

Poj pa izpulu u raj' svet dreuc na tri vrhove, paj z'nim odmeru tam, k'je Minčko razcepu noje, pa še enkrat povožu gor svojo božjo roko, paj zrasva brkonšca, pod no sej pa nardiva češpla. Poj j'pa svoj izdelk sprobou, pa'j punca nejprej država, potlej pa ustava pa se uprava.

Plod te probe je bil pa č'z devet mescou ta p'ru Bohinc, to'j svojga očeta sin, to'j božji sin. Tkoj bog pršu do svojga raja, do Bohina, do punce, pa do sina. Tko'j boh ratou tud Triglav, sej ratou oče, kje mu sina, oba sta pa meva tiča, goloba, svetga duha.

Po'j pa boh po svoj nou podob naredu tud Tergvou, tko, de'j p'r sv. Duho v'n butnu, zgorej je ratou Tergvou, spoda pa vukna, k'joj zaliva voda. Tko'j ratou Bohinsk jez'r, br'z kerga tud raja neb bvo.

No, pa so se ldje u tmo rajo zmerej bl množil, se razvijal, pa tko n'prej. Poj pa boh pogruntou, d' morjo dobit anga, kj'h bo pravič'n pa pamet'n vodu, pa j'm je naroču, d's morjo tega zbrat. Bohinc so bl'pa k't božji otroc (tko prau že nihou ime) zvo zvit. So pa ta prvo med sabo zbral anga, kso ga mel za nejb'l primer'nga. Ta'j mogu met predvs'm vel'k premožene, k'so mo ga z žlico zvagal, pa ugotov'l, če je dost plod'n.

Poj so ga pa sprobal. Postav'l so ga na koreto in z no rukal s'm pa če. Č' sej izbranc obdržou, je pomeniu, d'bo znou obvladat zvato sredino in uspeš'n vod't Bohince. Tmo so rek'l vagane.

No, paj pretekvo še velik cajta, pa so se u celot'n dežel pod Tergvavam otres'l vseh tujcov, kso j'h osiral pa ožiral, pa so začel sami na nou, pa so se raj med sabo žrl. Ker so pa ldje ved'l, d'sej use to začeu u Bohin, d'majo t'm izkušne, so pa poklical u svojo pestol'ncu nejb'l pamet'nga Bohinca.

Taj pa predlagov, koko nej zberejo zdej u nov'h, dr'gačn'h cajt'h, svoje predstav'nke. Pa so ldi razdel'l na razne stranke pa prepričana, te so pa tko, k't ankrat boh, seb u prid in vesele, ustanovl vse, kar je bvo potreb'n. Prej, kje bil boh sam, se moj prpetiva mejhna napakca, zdej, kje bvo pa velik strank, je bvo pa tud napak več. Šli so po ist pot, k't p'ru božji izdelk - Minčk. Tko, k't boh so svojo pogruntavšno sprobal, paj nastava nejprej DRŽAVA, poj pa USTAVA, pa še UPRAVA.

Za use to so bl'pa potreb'n ldje. Pa'j ta glav'n Bohinc, kso ga za to poklical, predlagou, d' morjo izbrat ldi po'n ordn'ng. Pa'j reku, d' to ni dost, d' morjo bit plod'n, d' morjo bit nekej več. Pa'j predlagou, de j'h bojo vagal, tko k't u Bohin. Če se'j to že tam u Rajo pod Tergvavam dob'r pokazau, se bo pa tud u ceu dežel pod Trigvavam.

Pa so določil, d'jh bodo vagal toko, d'bodo povož'l na eno stran vage gobec pa premožene (fajca), na drugo stran pa pamet, ta prau bo pa tist, kse bo vaga pobesva na stran premožena pa gobca, sej tist, k'nima premožena, ne more bit plod'n, če pa nima gobca pa ne more svoj'h zagovarjat. Počas pa so svoj premožene zmerej b'l skrival, zato j'pa gobec tolk več pomenu.

No toko smo dobil u dežel pod Trigvavam nastopače, bahače, šopireže pa druje ldi z mau pam't, kso prprav'l ldi do dga, d' so se med sabo žrl za take stvari, za kere se prej 'nkol niso.

Paj mniu še mau cajta, d'sej use unesl, pa začel jet mau po star'h, mau po nov'h glajz'h. Tko j' pršvo do ceuga kupa nov'h pogruntauš'n.

Pa j' bvo brat u cajt'ngah, d' so nekter dobil nepovratne kredite. Do zdej je bvo kredit nekej tačga, k'r je bvo poj potreb'n vrn't z obrest'm uret, zdej so pa nekter dobil to kar zaston. Pa se ed'n mau pozanima, če se tač kredit da dobit, paj šu prašat če, ker na urat'h na ulikmo plakat piše, d'majo za nas posluh. Pa praša na šoltarjo, če pa kdaj b'tud von uhka dobiu tak nepovrat'n kredit, brez obrest, pa n'č za vr'nt, kse moj do zdej p'r nas rekvo dariu. Pa so ga debeu gledal, pa rek'l, d' o tmo n'č ne udo, pa čj nor. Prašal so ga tud, č' zna brat, pa so mo pomol'l pod nos'n zvez'k pa rek'l, d'u nem use piše, kakšne kredite majo, pa kolk stanejo, pa toko n'prej.

No, ta j' pa iz cajt'ng zvedu, kdo j' tak kredit dobiu, pa j'su nega prašat. Pa moj ta reku, d'to sploh ni kredit, d'j to nekej, k ne dobiš gnar, poj pa morš to odrajtat na k's'n druj način.

»Ja, če pa's ti dobiu gnar?«

»Ja, sej nis'm dobiu gnarja. U bank s'm podpisou neče popirje, poj s'm pa naroču tist, za k'r som rek'l, d'j to nameneni, poj so pa on sami to pvačal.«

»Ja, a pol tud jest uhka naročim tist, k'r rab'm, pau banka pvačava?«

»To morš jet pa u banko prašat!«

»Ja hudiča, sej od t'm s'm glih pršu, pa o tm n'č n'ujo.«

»Ti's vosu, k n'č ne ve. Veš stvar je taka. Ti morš nejprej jet u'no stranko, t'm poj srečaš tače ldi, kto znajo pa morjo. Poj sej'm morš pa ponud't, dej'm boš zvest, pa zmerej stou ob stran, pa d'j'm boš pomagou ob k'sn'h prilkah, kte bojo nucal. K's'pa pršu tok del'č, s pa že na kon. Poj bodo pa gun za use poskrbel, ti boš pa dobiu tvoje krave, pa hleve, pa tače rči.«

No, tok je to bvo u našmo Rajo pod Trigvavam. K'ta ad'n ni biu u noben strank, se j' uhka za use to obrisou pod nosam.

No, d' so Bohinc res božji ldej, potrjuje to, koko j'bvo poj, kje ta glav'n Bohinc u prestolnc že use uredu. Tko so ta stare občine u nov'h cajt'h naenkrat ratale preuliče. Pa so rek'l, d'ujo nared'l več manš'h. Pa so se razdelile tud občine u Rajo pod Trigvavam. Tko se j' radolška občina deliva na tri.

Pa so te ta nove občine rabile tud nove župane. Tko so use tri nove občine dobile Bohince za župane (ldje so pa rek'l, đaj prou, če j'h ne znajo vagat).

Pa še rečte, da Bohinc niso božji otroc, pa nekej več, usaj u Rajo pod Trigvavam!

apisnik sestanka veslačou p'r Batišt.

Pa so se srečal u začetk poletja leta 2007 'n Blejč, n' Gorjanc pan'Radolčan p'r Batišt na Bel pod kvancam, kso učas'h sk'p veslal, pa se pogovarjal:

K'je boh delou Minčka, se moj nardiva 'na mejhna napakca, da moj poj Minčk na fanta čvekou. Kje pa ta Bohinc u prestolnc dežele pod Trigvavam naredu državaustavaupravo, p'rmerno za nove cajte, sej pa zgodil nekej več.

Č' so se mogl poj boh pa Minčk, pa sin, pa svet duh futrat sami, sej nobenga drujga ni bvo, k' b' j'h uhka, so mogl poj, kje Bohinc naredu svoj umotvor, Rajan (ja koko b'pa rekl tist'm u Rajo) use to pvačat. Pa so pvačal Boga, pa use negove u prestoln'c, pa so pvačal negove tri polbogove, k'so bl' negov "otroc", pa u začetk tud Bohinc, pa so pvačal nihove žene, kso avtomatsk postale boginje, pa so pvačal tajnice, kso se tud obnašale k't boginje, pa use nihove, pa so pvačal še ceu k'p druj'h, kso j'h te rabil, d' so sploh uhka obstajal (hudob'n 'ldje so rek'l, d' so j'm jajca gor držal).

Čej boh naredu sam 'no mejhno napakco, kjoj pvačou sam, so mog'l zdej druj pvačvat čez trid's't taužent tač'h ldi u dežel pod Trigvavam. K'so naš use to rojeval, so naš so sedje Austrije razgrad'l podo'bn aparat iz 116 tauž'nt na 88 tauž'nt dobr pvačan'h ust, pa znižal ta neproduktiv'n del za eno četrtno, smo ga mi povečal za okol 4 krat.

Pa pride mem 'n Kašar pa prau: "Ste pa res barabe. Zdej, kje Bohinc naredu svoj umotvor, mormo pa še mi pvačvat vse te Bohince, pa Bohinčke, pa toko naprej, č'prou nimamo n'č z Bohinc."

“K’r tih bod” je reku Radolčan, “takr’t, kje boh pamet deliu, s biu tih, ksjo ta p’ru pa ta nejveč fasou, zdej seuš pa repenču. Zdej j’pa cajt, d’to pvačaš. U naš dežel more po ta star sreensk ordn’ng usak nekej p’rspevat, vi pa sam gledate, kokob’kej iz ne potegnil, pa čim m’n dal. Zato jo pa jemle hudič že tauž’nt let.”

Pa prau Kašar, d’so on trje tko al tko usi Blejc, kso pred dobrga po stoletja veslal, pa d’sam sk’p držejo, tko, k’t so t’krat, kso u svoj’h cajt’h tiče za urat stiskal, d’j’m niso med babe ušl’.

“Ja, kva spa spet ti pogruntou, k tud veslaš”, jreku Radolčan. “Mi smo to deval za čast, gnar smo mogl pa sami dat, ti pa devaš to za čast pa še pošten te mormo pvačat.”

“Ja, j’boh že vedu, kermo more več pamet dat, čeb jo vam, b’ bvo še zmerej toko, k’t je bvo u vaš’h cajt’h. Tko pa jest dons od veslana dob’r žvim, vi pa tud. K’smo predlansk’m praz’nval 100 let’ncu blejskga veslana, se iz usga vid, da mi garamo pa tud gnarce vlečemo, vi pa sam lepo sedete, pa čas predete, pa lepe ksihte devate. Tist, kso pa za vam pršle, so se pa od vas nauč’l sam ta slabš’h stvari. K’r poglej j’h, koko držejo vesla, k’t dab tiča za vrat stiskal, dab j’m neb med babe ušu. (sliki)

“Ti važeš,” prau Radolčan. “Blejc so res tak, d’so se zmerej bahal, koko so babe nategval, pa d’ tist, k’to ni počeu, ni biu n’č ured’n. To’j bvo pa zato, d’ so uhka deval reklamo, d’ so turistinje na Bled pršle zarad Blejcov, pa s sabo p’rulekle svoje zgarane desce, k’ niso n’č več zmogl, mel so pa dovel gnarja.”

“Ja,” je reku Kašar, “to’j bva sam reklama. U resnic so pa med vam tak hudokurčnež, d’morjo u žep nardit vukno, d’uhka svoje tiče za vrat držejo pa panajo, pa j’m še to zmerej ne rata.”

U resnic je pa med Blejc’m ta prau sam tač, kje tak.

Tko so začel prpraulat, dab enga od n’h, pouzdign’l u čast’nga občana, pa sta se p’r Radolčan’ ugvasile dve Blejke, (taj pa ta p’ru mislu, d’ sta dve jehouke) pa ga začele hecat, dab ta “upravičiu” napisou, k’ga dob’r pozna, pa k’sta ta bolš prjatva, pa k ga bo poj župan p’rbrau na tist fešt, kjo prpraulajo. Ta’j’ maj pa reku, daj to tko, k’t z Legatoumo Tončkam, kje pršu u Kran k sodniko Jeuško, pa gaj ta barou:

A ste vi Legat Anton? Ja, s’m! Kuga pa ste po poklic? N’č! Od kva pa poj žvete? Od fuka! O, vulgar’n pa tle že ne bomo! Ja, paj res. Jest mam žrebca, pa junca, pa merjasca, pa kozva, pa petelina, pa tud sam nis’m k’r toko!

Poj pa, d’j bvo to use res. Res je bvo pa tud to, daj po negou pa žen’n

smrt, negova kmetija, kje bva del'č naukol tanej več, pršva preč glih zato, k'nimu naslednika. Pa so ldje rek'kl: Kure pa tak fukane, k'poj use na k'nt pride.

“Ja”, prau Gorjanc, men je ed'n pravu, k'je že velik let m'rtu, koko'j bvo, k'so pr'šli veslat. Prid't b' mogu v's žensk četverc, pa dvojc, so pa pršle sam 3 babe pa dvojc. Sta se pa dve babe usedle u dvojc, pa ed'n od gun'h dveh u skif, pa so šli veslat. To je bvo t'krat, k'smo mel čounu še na sk'dno p'r Ribč. Pa sta tista dva, k'sta ostava, zlezva gor na petre, pa veslava tko, k't so prej, k'se niso mel čounou. K'sta gor oprauva, pa še mau poležava, pa pride ta četrtá punca s četverca. J'h pa iše nejprej po sk'dno, poj pa vidva, d' mankata dva čouna, j'pa šva dol h vod, d'b j'h počakava. Guna dva s pet'r, sta se pa spustiva dol, pa se po pot okol Ribča prfulva dol na obalo. Poj so usi sk'p mau počakal pa počekal, d'so gun pršl'z vode n'zaj.

Poj sta se pa usedle u dvojca tista punca s pet'r, pa una, kje zamdiva, guns pet'r sej pa usedu u skif, pa so odveslal. Gun t'rje na obal so pa mau počekal, pa šl' na sked'n pa tud t'm po ta star'm naprej veslat.

Poj m'je pa reku gun, kje že um'ru, koko j'to bvo, paj reku še, daj ta zad'n obdevou obe veslačice on pa d'j svojo kar dvakrat obdelou.”

“Oh, to use n'č ni res. To sej un, kje že um'ru, sam bahou”, je reku Radolčan. “Jest, ks'm biu še študent, s'm mu prjatva, toj bvo pozim leta 1958/59. Pa sej ta uženu tam na mej med Štajersko pa Kransko, pa že na štajersk stran, jest s'm mo biu pa za pričo.

Pa sej poroču, poj smo mel pa fešto, pa smo se ga kar fest nažrl. K'je bva pounoč preč, jpa šu žen'n gor u kamro opraut svojo zakonsko doužnost. K'r u tem zleze notr u postlo k svoj ta frišn žen, poj sta se pa dajava'no uro pa po. Kje biu pa fertik, jpa šu na skret, jpa spredej u sob vidu, d' se negova žena prpraula zau postlo. Jpa reku: ja hudiča, kva s'm pa zdej jahou? Pa se obrne nazaj u kamro, pa pržge vuč, jbva u postl pa negova švogra. J' pa reče: Ja, kva pa niste n'č rek'l. Mo pa ta reče, d'vona znim, Krancam, že tko al tko nima kej govort, zakva b'nej pa zdej kej rekva. Koko sejto poj poglihou, n' vem, vem pa, d'j bvo ceu k'p špetira. Poj, k' sva se pelava nazaj, m'je pa pravu, d'j biu nadelan, pa d' sej bavu, d' neb svojo zakonsko doužnost dob'r opravi, jpa pred'n je šu u kamro, zagrabu svojga tiča za vrat, pa moj zagrozu, d'ga nau n'kol več iz foglouža spustu, č' gau blamirou. No, poj pa glih ta t'č naredu ta špetir. Ja, tko'j to bvo.”

Kašar pa spet, d'važe. Poj'pa Radolčan djau, d'nej bo Kašar mau m'n prstjen, pa d'j to povedova druj dan švogra, k'je meva Krance prou na pik, pa d' čej kdo ugotu, daj poj vona, kje hotva k's'n špetir nard't.

Kašar pa še k'r n'prej svojo lajno, d'se sam bahamo, pa zajebavamo, pa d'nas ma dost. Pa j reku, d'smo mi deval čast sam sam'mo seb, d' smo se bahal, dab u očeh druj'h Blejcou nekej bl', pa d' to gvera že več sto let, pa d'so Blejc zmerej tak bl', pa d'so tist k'so skrbel za čast Bleda pred vojno, med zadno vojno ušli u Austrijo, Švico, Monako, pa t'ko n'prej, pa d' so t'm uspeval sam na račun svojga gobca pa tiča, pa d' sam ta dva Blejce u stisk rešujeta, s pametjo so pa skregan. D'j pa to res, se pa vid koko važejo. "No pa povej ti, Radolčan do konca, ko j'bvo poj s tistmo častn'mo občanam".

Pa ta prau: "Ja, jest s'm vam povedou, kva s'm babam reku, d's'm j'ma pokazou obe dve pvati iste medajle, poj sta se pa babe pobrale. Koko j'pa pršva tista zgodba s častn'm občanam do konca, pa še n'vem, sej še traja. Vem sam to, da k'so dobil tak odgovor, d'sej use nekam zabremzou, pa d'so rekl, d'se sam zajebavamo, pa jezikamo. Ja sej toj pa na Bledo tud res, da se sam zajebavajo."

"Zdej m'pa še povejte, koko ste se zbral pa obvestl, če ste hot'l veslat, "je reku Kašar.

"Ja, to pa ti povej Kostnak, k'se na to b'l zastop'sš" je reku Radolčan.

"Ja, toj bvo pa tko. Takrat je mu radio še mau kdo, televizije pa svloh ni bvo, kva šele mobitel. Č's pa hotu k'snmo kej sporočit, spa šu al sam k'nmo, al pas k'snmo drujmo dau pošto, paj ta t'm povedou, kok'r snaroču. Uhka spa to tud napisou pa nesu na pošto, paj poštar druj dan tistmo to prnesu.

Ampak blejska pošta j'pa delvava na druj način. Č'shotu, d'j kej pršvo v'n, s to povedou svoj punc, paj naroču, d'tega ne sme nobenmo povedat. Taj pa poj hit'r sčevkava svoj'm prjat'lcam, te pa poj č'z ceu Raj pod Triglavam. Nejponej u dveh dneh so zved'l že usi od Kašarije pa do Ukanca. Ja, use toj pa meu še k'sne druge furk'lce.

No, tko j' biu za Ribčam zadej strm hrib, pa č's dobiu k'sno punco, k'r ni bvo t'sko, sjo pelou zadej gor za sk'dnam u hrib u grmole. Poj sej pa punca spustiva na use štiri, roče u hrib gor, noje pa spodej razrar'zn, ti's jo pa od zadej podp'ru. Poj pa vona prpovedvava tist, k'r je zvedva po poš, tis pa upravo ta svoje. Posledice tega so ble pa uhka dvojne, al pa še kej več. Č's punco pustu, daj čvekava, tje švo to na žiuce, pas svab upravo, č's jo pa z roko za klun zagrabu, d' ni mogva čvekat, pa od pošte nis n'č zvedu. Sam ta velč majstr', tud tač so bl' med nam, so to znal to tko nardit, daj oboje ratou. No za tebe Jastreb so punce praule, d'ti to znaš zvo dob'r, pa ti povej, koko s to počeu."

"Ja, jest s'm pa to naredu tko, daj bvo obema u vesele. Nejpnej s'm jo zrajcou, pa ne toko, d'b jo gnou če zad za sk'd'n, ampak s'm jo spravu gor

na petre na sno, pa sva poj na mehk'm naprej veslava. Pa tud nobene roče ni bvo treba čez klun dat, to j bva tvoja posebnast Kostnak, kso jo poj vse punce sčvekale naprej, jest s'm jo le dvakrat nategnu, pa to toko, daj-sam grčava, pa predva, pa sopva, tko k't mačka, umes m'd obema numar-cama mje pa vona povedova use, kar je meva. Jest s'm pa takrat, k s'm jo obdelvou, povedou use k'r s'm mu, pa to podp'ru s pošten'm butanam. Pa veš koko sej to prjeu. Aj kdo kej slišou, d'b k'šna poj kej č'z mene govo-riva, tko k't so obrekvale tebe Kostnak, d' j'h sam zato peleš gor u hrib, d'so use zadihane že prej pred'n sploh začneš, usaj tko j men ena povedo-va. S'm pa za Bumeža slišou u Kašarij, koko j na otok eno spraulou u red. Rek'l so, d'joj prpelou s čounam na votok, gledou okrog, keb' ta svoje op-ravu, pa joj pelou na klopco p'r st'denc, pa se spravu nadno. Jest s'm to zvedu u sredo, bumež je pa u tork operirou, kje mislu, d' nčer nobenga ni. Gaj pa z Gradu dol s t' astronomskmo rešpetlinam opazvou 'n jagr, ta j pa poj p'r Trebuš'nko povedou, d'j vidu tistga, k'nos kešt pastirjo na Stou, koko je no tujko obdelvov, so pa usi ved'l, kdo j to biu. Tko j prej k't u enmo dnev'pršva pošta z Bleda u Kašarijo. Ja, Bumež, koko s pa ti upo-rablou blejsko pošto?"

"Ja, sejs že ti povedou. Jest s'm mislu, d'ta pošta deva sam p'r domač'h puncah, pa vid'š, d' to ni bvo tko, pa d' so tud desc mel svojo pošto. Jest s'm biu u Toplicah u služb, pa s'm mogu služben skrbet, da so ble gostje zadovolne. Jest nis'm, tko k't vidva, obdelvou domač'h punc, jest s'm mogu skrbet za reklamo, k'r vama ni bvo treba. Zato tud nis'm mu velik sta domač'm puncam. Ampak to j bvo sam polet, pozim je bvo pa drgač. Sam takrat s'm biu pa po t'več'm u Lublan. Kakš'n majst'r s'm pa biu, morte pa punce prašat.

Po druj stran pa misl'm, d'to ni use. Jastreb j biu tak majstr zato, kje bva negova mat B'lanka, pa u gostil'n doma. T'm sej ustaulou velik ldi, sej tam mem velik tauž'n let pelava pot s Koroške na Primorsko, paj pršvo tam mem vse mogoč. Tko so se pr nej zbral usi gen'pa skušne od Bohin-cou, Blejcou pa drug'h. Po druj stran, je biu pa negov fot'r Kašar, tem je pa boh nejprej pa največ pamet dau. N'č čud'nga, d'j biu poj tak majst'r, d' ga babe še dons ne morjo pozab't."

"Vi, že spet sam kvantate", jtežiu Kašar, "pam tistga vašga Kašarja mo-lete pod nos. Pam' povejte, kva ste use od tga mel. Ti, k's biu tak majst'r, maš 'nga sina pa 'nga unuka, k'te bota naslediva, p'r teb Kostnak ni velik drgač, sam Bumež ma dva sina pa štiri unuke. Bo k'r prcej dobr država tista od Legatouga Tončka, da hujš fukač s', m'n znaš fukat. Zato pa tud drži tista, d' so Blejce lažniuc, klamfač, bahač, dab use to p'rkril.

“Že spet se mot’š, ker s’ pozabu vse tiste, k’so bl’ na šverc narjen, je reku Radolčan. “Ja, a pa v’ste, zakvaj Jastreb tak majst’r. M’je ena veslačica enkrat rekva, d’j bva pr’ Ribčo na sk’dno, paj slišova, d’j zgorej nekej šmeu, ropotau, pa daj slišova, kje nek edn peu: di fis iber di oksel, di titen ins maul, pa toko naprej, pa če jest kej vem, kvaj to? Jest s’m se pa naredu Bohinca, pa reku, d’ n’č n’ vem, d’ nej Urenca bara, kje pr t’ glavn’h, da’b ta mogu kej ved’t. Poj pa n’vem, aj baba kej zvedva al ne. Vem pa nekej drujga.

Jastreb je biu med vojno ta p’ru u Clouc u šovah, paj t’m veslou, po t’ nov’m pa po t’ star’m, s čounam pa brez. Poj so ga Nemc “povabil” k soudat’m, je šu pa u Francijo. To je bva za nega špecializacija. T’m sej nauču vs’h furk’lcou, sej so Francoz poznan k’t narbolš na tem področj’, še b’l k’t pa Italjan, te so sam p’r nas tko znan, kso naš sosedje. No t’m sej pa med drug’m nauču, d’ se nejbol nardi ta posu, če se zrav’n poje k’šno pes’mco. To sprau punco u dobro volo. Ma pa še en druj efekt. Čej utrapa v tako pesmco kakš’n obvestiu, ga ta ne more spremenit, pa po svoje prkroj’t, č’ ni prou hudičou pametna, pa poj sklêpa cevo pes’mco na nou. Tač’h punc je pa mau, on se j’pa tač’m tud izogibou.

En davkar u Radolc m’je pravu, koko moj poslou pošto, kje šva čez velik l’di, pa verjet’n tud češp’l, pa ni noben od teh vedu, kva pa kermo j’ta sporočiu biu namenena. Ja, toj bva francoska šova. Paj mu tud avstrijsko - št’dentsko, pa nemško - t’soudaško. Iz te ta zadne izvira tud tist: di fis iber di oksel,, a ne Jastreb.”

“Ja men se zdi, d’ sam ti veš, kva j’to. Bom pa še vam povedou. To pomen: noje čez ramo, pa jošče u gob’c,..Toj nemška soudaška priredba znane tirolske pes’mce.”

“No, tkoj Jastreb po blejsk pošt pošilou z največj’m veselam, zase pa za punce, sporočiva če, kam’r so bla namenena, punce so pa p’r tem še uživale, n’svoj račun so pršle tko punce k’t Jastreb. Pa rečte č’ni biu majst’r.

Ja, tko’j bvo učas’h, ksmo bl’še mvad. Zdej, k’smo pa star, jpa to drgač. Jpa zadn’č reku Jastreb, da’j biu ranen u borb za Blejsk most u tist’h dneih po vojsk. A pa v’ste, koko’j to bvo u resnic?

Kje vojna šva h konc, je Jastreb pogruntou, d’ za nega ratuje nevar’n. Pa sej skoz hlebc kruha ustrelu u steg’n. Še prej jpa č’z žvahto pa prjatle use urihtou, d’so ga posval na Bled u Toplice u nemško vojaško bol’ncu. T’m je pa poj skrbu za to, d’ se rana n izacliva, paj skoz vano s k’šno stvarjo b’zou, zrav’n pa žokou tud bolniške sestre. Tko’j p’ržvu tam več k’t dva mesca. Poj jpa vojna šva h konc, joj pa pobrisou u gošo, tko k’t druj majsk hrošč’. Poj pa pršu k’t osvoboditel lepo na Bled med sam’m fanam, pa rožcam, pa venc’m.

Zdej, kso že skor usi pomrl, kso bl'zrav'n, pa k'mo gre že na otročje, j'pa use to pozabu, pa se zmislju 'no drujjo z godbico, tko, k't je prej o nas pes'mce pisou. Ja, tkoj to bvo!"

Zdej pa Kašar: "Zdej vas mam pa res dost. Od samga zajebavana mam že v's rinč'k rdeč," pa je ustou pa šu.

Potlej j'pa Kostnak reku: "Ja, Jastreb, tist, ks' pa ti govoru o tmo, d s'm gnou babe u hrib pa čist n' drži. Tisto babo, kje teb govoriva o tmo, ksjo-poj ti gnou na petre, paj poj vidva nebesa, paj use sorte čekava, jpa verjet'n tud ajfrova na guno, kje nej prpovedvava, koj bvo z mano.

Veš kokoj bvo pa res? Pelou s'm jo zadej za Ribčam gor u breh na Višce pa jo počas pr'pravu, nejprij sej od hoje ugreva, poj sej postauva u kozouc, no, jest s'm jo pa od zadej opru. Punca 'j razširva noje, jest pa tud, kje bvo strmo t'm gor glih pod grmolam. Paj punca utakniva gvavo med svoje noje pa gledova nazaj.

Ksva pa končava, pa prau dekl'č, še v's zadihan, d' ni šen'kol bvo tko l'po, pa d'še nikol ni biu tko sreč'n.

S'm ga pa barou: "Ja, zakva pa?"

Vona j'pa reku: "Še nkol ni bvo tko p'rjet'nga pogleda, k't dons. K's me op'ru, s'm pogledou n'zaj pa vidu čist spodej svoje jošče, k'so bl'pou napet pa štrlel v'n, toko k't mj'h neb mogu nard't noben plastič'n kirurg, mau gor s'm vidva brkonšco, ksej usa bleščava, k't b' bva zbiksana. Nad brkonšco s'm pa vidu tvoj premožene. Poj s'm pa vidu nebo, spoda u neb'h s'm ležou jest, usred neba pa tur'n od otoške cerkve, kje biu zabit u tvoj premožene, u turn'so se pa končvale štenže, kso od jezera, kje biu čist na vrh, pelale dol. Praujo, d'srečo uhka sam čut š, vid't jo pa n' morš. Jest s'm jo pa vidu, pa še čutu povrh."

No vid'š Jastreb, jest s'm pelou svojo punco u Raj pod Trigvavam, ti pa u nebesa na Ribčov'h petrah. Pa reč kera sej bol meva."

Ja, tko sta oba skrbeva za blejsk žensk svet, eden za množič'nga, ta druj pa za elit'nga.

Poj pa Bumež reku: "Babji svet je na glavo postaulen. Toj tko, k't tista babja: »**Dej mir, ...pust me, ...Ne, ... Ne, ne, ne, ne,ne,nedej,dej,dej,dej,dej,.....haaaaaah.Oh, a veš koko s'm srečna. Tos pa fajm naredu.**«

Punca se šele poj odloč, kaj bo. Čes dob'r opravu, paj bva zadovolna, jbo prou, če pa kej ni štimau, je bva pa posilena.

Vidta, tak je biu ta naš Raj pod Trigvavam. Čes ga nis sam naredu, ga pa

*ni bvo. N'č čud'nga, č' ga dons nobed'n več ne vid, ksej use tko spremenu.
Kelnar, pvačat!''.*

Poj pa tist pvačou, kje biu na vrst, pa so šle.

Ja, tko 'j bvo p'r Batišt.

Razlaga zgornjega sestavka.

V zgornjem pogovoru Blejcev med seboj gre na prvi pogled res samo za zafrikavanje, laži in podobno. V resnici je pa v ta pogovor vtaknjenih veliko obvestil, ki jih pravilno razumejo samo prizadeti, marsikdaj samo tisti, ki govori in eden od mnogih, ki to poslušajo in katerega se to tiče. Če hočemo celotno povest razumeti, moramo vedeti mnogo drugih izvorov posameznih pojmov, saj ima skoraj vsaka beseda nek zakrit pomen, mnogokrat celo več pomenov.

Navedbe so za ene resnične, za druge laž. Pri tem gre za dobo, ko je vladala še stara vera, temelječa na odnosih, pojmovanjih, dogodkih v železni dobi (halštat), ki so se ohranili vse do danes, deloma v slovenščini, deloma v nemščini in furlanščini.

Pa se lotimo razlage tega prispevka v razumljivo govorico:

"Zapisnik" se pojavi v tem okolju šele po drugi svetovni vojni, prav tako tudi "sestanek", kombinacija obeh pa prav tako. Do tedaj so se Blejci srečevali, se videli, se pogovarjali, se tudi kaj zmenili. Skratka celotna komunikacija je potekala govorno in ni bilo nikaršnih pisanj. Pisanja je pošiljala samo gosposka, in ta so bila vedno povezana s slabimi izkušnjami.

"Raj pod Triglavom" sega na eni strani kot pesniški pojem v dobo romantike. V resnici je pa pojem kot "božja dežela" poznan že v železni dobi. Pojem je vezan na razne pripovedke, ki so se ohranile predvsem v Bohinju. Že samo ime Bohinj pomeni Boh-in, kraj, kjer je doma bog. Od tod je Bog naredil prvo dekle, nato je imel sina, oba skupaj je pa povezoval sveti duh.

Vse skupaj pa temelji na pokopavanju mrličev. Ko je nekdo umrl, so ga sežgali na svetem kraju in ga poslali na Mlečno cesto, ostanke pa odpeljali na ono stran jezera na Mirnjak, tik pod "nebesa". "Nebesa" so se začela na ozemljih nad približno 1000m, v "nebesih" pa je "Raj", ali pa od tod še naprej na Primorsko (svetolucijska kultura).

Triglav ponazarja "sveto trojico" boga očeta, boga sina in svetega duha. Sveti duh ima veliko podob: spomin na mrtve, dim, ki se vije s svetega kraja navzgor v nebo na Mlečno cesto (Raj), na sam raj, na vse božje in svete zadeve, itd.

Sveta zadeva je bila tudi celotna človeška reprodukcija, ki je bila dana od bogov, zato, da so sploh lahko obstajali. Sam spolni akt je bil sveto dejanje, ne tako, kot pozneje v krščanstvu, ko je bilo to nekaj prepovedanega (četrti božji zapoved). Vse, kar je bilo s tem povezano je bilo sveto, božje, od boga (bogov) dano.

Pogovor Blejcev med seboj in z drugimi prebivalci Raja pod Triglavom o seksu ni torej nič posebnega, saj ostaja še vedno "božje dejanje", "naravno dejanje" o katerem se govori na "zaviti" način, da nebi zvedeli o tem kaj tisti, ki jim to ni bilo namenjeno (prvotno je bila to predvsem Cerkev).

Minček je bil v Bohinju tista punca in njene potomke, ki je prišla prek tvorjenja iz južnih krajev, bila je črnih las in temnega tena, namenjena izboljšanju bohinjske krvi.

Državaustavauprava - je parafraza povesti, da je punca najprej država, poj pa ustava pa sjoj uprava. To pomeni proces nastajanja nekih novih struktur, v tem specifičnem primeru formiranje nove države z njeno zakonodajo in tistimi, ki morajo poskrbeti za izvajanje tega, potem pa kakor koli že to deluje.

Radolčan in Gorjanc - sta nekdanja Blejca, ki sta se odselila, si naredila v drugih krajih hiše in ustanovila družine.

Blejke, Gorjanke, Gorjušanke in Koprivničanke so nekoč govorile na fanta, dokler niso bile oženjene, danes pa nekatere celo življenje, ker se je pozabil namen tega govorjenja, v Bohinju se pa še vedno ve zanj.

Kašar - ne spada v ta ožji del Raja, ker je na drugi strani Save. "Vse k'r je č'z Savo na gun stran, so Polanc", torej ne posvečeni v "svete" zadeve.

Delati za čast - pomeni delati brezplačno, sebi in drugim v veselje.

Kako držejo vesla - je vezano na fotografijo (spodnjo) nastalo pred veslaškim centrom ob 100-letnici veslaštva na Bledu, ko so fotografirani člani znamenitega osmerca, ki se spravljajo v čoln, da bi odveslali častni krog.

Petre: zgornji del skedna, stoga, kjer je seno. Ime od sv. Petra, ki ima ključ od nebes, s katerim odklepa dušam nebesa. "Zlest na petre" pomeni zlesti po lojtri (skeli, skali; tonski lestvici) v taka in taka nebesa. Nasprotno temu je "pelat v grmovje", kar pomeni, zapeljati v pekel, kjer vse srbi, peče, kjer si ves opraskan.

Sklicevati se na nekoga, ki je že veliko let mrtev, prvotno ni bil samo izgovor na nekoga, ki ga ni več mogoče vprašati, kako je bilo res. Prvotno je to kot nekakšna sveta zadeva, saj je ta bil poslan s svetim ognjem na Mlečno cesto, bil tako posvečen in njegove izjave so lahko samo resnične.

Kranci, Štajerci, pomeni imeti vedno boljše mnenje o svojih, drugi so manj vredni, ker so drugačni, imajo druge navade, razumejo kakšno stvar drugače, kot je bilo mišljeno, itd.

Imena Bumež, Kostnak, Jastreb so partikli, ki so jih dobili pri veslanju, glede na svoj izgled in druge lastnosti. (Bumež je čmrl, ki nima čebelnjaka, tako kot čebele, torej pomeni samskega, relativnovelikega (napram čebelam) in "močnega" fanta; Kostnak je fant, ki so ga same kosti, torej suh; Jastreb je pa iz familije čukov (ponoč-njakov), orlov (Vorlov, Uravou,) in drugih ujed, ker druge kljuva (kavsja) in srepo gleda.

Nositi kešt pomeni, nositi prehrano in vse kar je potrebno za pastirja, tudi v planinske koč.

M'je ed'n nekej reku, ..a ne? je fraza, ki je zelo stara in doma v celem alpskem prostoru. Izvira iz prerokovanja, če je tisto bilo pravilno napovedano, je šla hvala napovedovalcu, če pa ne, je bil pa kriv bog. Od tod:ane?, ka ne?, kajne?, nemški: oder nicht, nichtwar? (war oder nichtwar), fur-lanski: nomo?

En davkar u Radolc...Izmišljeno. Vresnici mu je samo sporočil, da je tisto, kar je naročil gotovo in to kar telefonično.

v. Duh.

Paj pršu poletje, ratou je uroč pa s'ho, paj Mrkač mogu zalivat vrt. Kje bva voda tko draga, jpa reku ouc, dau sam mau solat, pa jago-dam, pa flancam zaliu, f'ržou, pa paradajz, pa paprike so pa tko al tko navajene na uročino, sej izvirajo iz tak'h krajov, krmpir pa čbuvo nej pa vona k'r v'n vrže, pa seu že premagou to sušo.

Paj začeu smrdet dol s Klež'nka po gnojouk, paj reku ouc:

"Ja, aj'n hudič že spet gnojouko stresu t'krat, kje nejbl uroč, pa k nejbl smrdi!"

Jpa ouca djava, d'j to šele u takmo cajt narb'l pamet'n devat, če češ poj kakš'n nepourat'n kredit dobit.

"Poglej, koko dons to smrdi, učas'h jpa po traunč'h sam po rožcal dišau."

"N'č čud'nga, sej boh use tko uredi, da'j bvo prou pa 'lpo. Zato sej pa temo rek'l sveti duh, kje tko lpo dišau. Dons t'pa sam drek vačjo na traunče pa nive."

"Ja pa se'j to prepovedan, to'j dovol'n samo u dežjo."

“Ti’s ‘n trot’l” je rekva ouca. “Ta pametn’mo jdost že vremenska napou-ud, d’ bo d’ž. Poj pa polije tisto gnojouko, kjo ma, pa čej poj d’ž al pa ne. Kriu za to, d’poj smrdi, je pa boh, al pa tist, kje tako napov’d dau, on pa ne, kane?”

“Ja, ke so tist cajt, kje po traunk’h dišau, dons pa sam še smrdi.”

Č’z ‘n cajt pa prau spet Mrkač:

“Ja, en praujo, d’ so za to kriju tist, k majo krave. Ta druj praujo, d’to že nau držau, pa d’ so za to kriju vol pa junc na dveh nogah. Ta tret pa praujo, d’tud to ne drži, ampak d’usaka crknena žvau začne s cajtam smrdet.”

“Ja, kuga pa to pomen.”

“Ja, p’r nas že taužnt let c’rkava sreńska ord’n’ga, kje use to urejova pa zato skrbeva, d’j bvo dga čim m’n, zato pa tud uhka smrdi.”

“Ja koko? Sej so Amerikanc sreńsko ord’ngo pr nas pobral pa nared’l po nej svojo državaustavaupravo.

“Ja, ampak je to bvo pred dvem stotletj’m, pa sej tud tam že spridva. Naš pa letajo če, pa t’m pobirajo zamis’l, pa niso opazil, d’so tud že tam začele smrdet, to pa pomen, d’tud t’m že crk’ujejo.”

“Ja, a pa naš niso opazil, d’nosjo od tam sam drek pa crkovino.”

“To’j pa zato, k’so zgub’l svetga duha. Opazil so že, sej niso neum’n. Ampak kšefat z drekam je zvo donos’n. Daj to res, pa poglej kva use majo tist, kto počnejo, pa kok mi za to pvačujemo.”

“Ja, a se to ne da popraut.”

“Seveda se da, sej raun zato to devajo. Poj nam bodo pa zaračunal še popraviu tistga, kar so nam zasral, pa bo spet kšeft, od kerga bojo sam von kej mel, mi pa spet nou drek.”

“Ja, a pa tega nau ‘nkol konc?”

“To so ved’l že ta star Grk pred dva pa po tauž’nt let’m, pa so rek’l, d’j to »driska demokracije«.”

A veš kva pa ta zlob’n l’dje praujo? D’sta to firar pa duče opazvava skoz tak rešpetlin, k se vid znim okol vogva, pa se vid ne sam tist, k’r se da naraumost vid’t, k’t so vrhou od gora, ampak se vid tud tist, k’r je po dolinah, pa tak, pa tist, kje skrit, pa tko. Pa ‘d sta rekva, dej dons glih toko, k’t sta’s ona zamis’lva.”

“Ja, koko pa to mis’lš?”

“Ja, sta rekva, d’sta tud ona dva misl’va, dau jo Neme pa Taljan lepo ležal, se sonč’l, mau šport zganal pa mel fešte, pa t’ko, naš bojo pa deval, švical, pa se martral.”

“Ja, pa sej to ni res.”

“Kva ne. Neme praujo tmo brezposelnost, k’jm doma delouc ležijo, namest dab deval, pa j’h futrajo, p’r nas pa praumo tmo turizem, k’ naš devajo, gun pa ležijo. Ja pa seu to kmau spremenu.”

“Kva pa misl’š.”

“Čeu p’r nas še n’prej tko smrdeu, nam bojo usi turist ušle. Poj bo pa spet t’ko, k’t je bvo prej: mi bomo ležal, pil, pa mel fešte, on bojo pa uhka deval. Gnar, k’so ga do zdej p’r nas zaprav’l, bodo zase ponucal, pa bojo uhka spet deval, mi se mo pa pod nosam obrisal.”

“Ti gledaš use p’rveč črn.”

“N’č črn. Če’b mi bl’Švica, čer so pred dvejet’m let’m ble cele pokrajine take, da so smrdele, pa so j’m turist ušl’, so tam s svojo državaustavaupravo to rešil toko, d’ so mog’l usi, kso mel žvad, naštimat degazatorje (razplinjevalnike), da sej poj iz dreka naredu gnoj, da so mel bioplin, s kermo so poj napajal mašine, pa hiše so ogreval, pa še za druje gaj kej ustau, pa so ga j’m prodajal. Da’j pa to res ratou, jpa nihova državaustavauprava dava za degazatorje kredite, za tiste, k’pa niso hoitl tga, pa velike kaz’n. Tko so z liziko pa gajžlo ured’l tist, kar sos zamisl’l.”

“Ja, sej tud p’r nas tko bvo, pred’n nam je crk’nva srenska ordn’nga.”

“Seveda, sej majo tud Švicarj’ srensko ordn’ngo, sam on jo vzdržujejo, d’ se j’m razvija pa prilagaja nov’m cajt’m pa zahtevam, mi smo pa pustil, d’ nam je crknva, paj začeva smrdet.”

“Ja, pa misl’š, daj za to k’sna rešitu.”

“Trapa, če pas še vidva, dab crknjena stvar užveva.”

“Ja, kvab pa ti naredu, Mrkač?”

“Jest b’ pa pustu, da’b res crkn’va. Poj b’ pa iz tist’h ostankou naredu ‘n vel’k cirkus, pa tiste ostanke požegnou pa spremenu u drage najdenine, kso na videz velik več uredne, j’h prodau Amerikanc’m, kso na to mahnen, pa fajn zaslužu.”

“Ja, sej to se pa sliš kot globalizem.”

“Ja, sej to tud je, sam okol obrnen, k’t ga pa devajo dons tist, k majo od tega korist, od tga, k’r zuvačjo iz Amerike. Mi’b u Ameriko ulačil tist, kar on nimajo (arheološki ostanki) pa drago prodajal (tko k’t umetnine), pa zato od Amerikancou dobil poštene gnarje. Č’ so že ‘nkrat pr nas pobral srensko ordn’ngo, bj’m lifral še tist, k’r je učas’h zrav’n pasou.

Jest b’ pomagou un’m potiskat voz po kvanc nauzdol, k’r je uhka, sam ved’t morš, kva hoč’š, pa kva počet. Pred’n b’se pa vse to razleteu, b’pa skoču preč, pa pustu tiste, k’to počnejo same, d’se z vozam ured razletijo.”

“Ja. koko, pa kdaj, b’pa to uhka bvo?”

“Veš, č'b se midva zdejle sprauva devat take, k'b b'l zmož'n to poj nard't, b'se te poj mogl najprej rodit, poj zrast, jet skoz šove, poj b'se moral naučit, koko se toko deva, poj b'pa sami uhka to nared'l, k'r s'm reku.”

“Ja, sej to pa traja 40 let. Ta čas b'bva 'midva že zdaunej umrva,” j rekva ouca pa sta naprej devova.

“Ja, če dons začneš, uhka čez 40 let to pričakuj's, pa zvo mejhna je možnast, da to rata. Č' pa tega dons ne začneš, pa tega n'kol ne bo, toj pa sigur'n.”

Č'z en cajt pa prau ouca mrkačo, d'nej že kej nardi, d' nau tko smrdeu, pa d'seujjo nehal p'r beumo dneu zapirat p'r največ uročin u bajte, d' se da prežvet. Pa prau mrkač:

“Vid's, pr nas so nared'l centralno čistilno napravo dol p'r Sau, pa še zme-re smrdi k't sam hudič. Men se zdi d'se b'l smrdi, k't pa prej, kjo ni bvo.”

“Ja, zakva so jo pa poj sploh nared'l.”

“Ja, toj biu spet sam kšeft. Rore so povož'l t'm, ksej spvačau, t'm kse pa ni, so pa pust'l tko kje bvo. Prej so kmetje u jesen praznil grez'nice, t'krat, kje bvo že mraz, kje poj zmrzniu, pa ni smrdeu. Dons pa pobirajo p'r tist'h, kj'h niso prkluč'l, nihov drek kar ceu let, še nejraj pa polet, ker t'krat drek hit'r razpada (pa nejb'l smrdi), pa majo tko največjo korist.”

“A, zato prauš, d'j'h je en sam kšeft?”

“Ja, zakva pa misl's d'poj smrdi, d'zato kj'h ni srečou svet duh, trapa? On so dost p'rfrigan, pa so use to nared'l sam za človešk drek, žvad je pa ostava izv'n te ordn'nge. Človešk drek tud prej ni smrdi, zato so ldje sami poskrbel. Poj so pa nared'l še nekej. Ta svo'jm so dal nepouratne kredite, da sos kupil žvino pa nared'l hleve, to se prau, d' so j'm use to šenkali. Te pa zdej še b'l zasmrajujejo našo okolco, k't je bva prej. Zato pa tud še b'l smrdi. Ldje so pa tud to opazil, pa praujo, d' nas je zajahou en cel k'p barab, kso use tko ured'l, d' k nim tečejo gnarc', nam pa ostaja smrad, pa d' mi use to pvačujemo, pa d'n'č ne zgleda, dau tega kmau konc”.

vata sredina.

Koko so u Bohin "gordval" (pomen:gor dajal) župana, že poj k moy miniu štiri leta županvana, koko so mo jajca vagal?

U Bohin so vsacga kandidata za župana gordval. Dal so ga na koreto, k'je meva pleten koš (kar je simbol jajc, mošnje; koreta sama je pa simbol falusa, jajc, mošne). Štirje možje so mel p'rvezane na koreto štrikce, enakomer'n razporejene okol korete pa izmenič'n vlek'l zane, d' sej koreta majava. Kandidat je mogu najprej skoč't na pručko, s pručke pa u koš, poj so pa začel rukat sem pa tje, on sej mogu pa obdržat.

To pomen, če ne obvlada ravnotežja, lovit zvate sredine, niti zdej tle ukoret, koko jou šele p'r vladan'. Čej pa kdo padu, jbiu pa izvržen.

T'krat je župan tud biu boh in batina. Ni mu ne tajnice ne drug'h pomočnikou, moguj use k'r sam nardit. Sej pa tud ni bvo velik za nardit. Usej potekou po star'h, utečen'h reg'lc'h, stvari so se k'r same odvijale. Use tist, k'r deva dons občina, jbvo prej razdelen med druge. Urbanistou ni bvo, to so deval svečenik pa cimprman po nek'h molitucah pa pes'mcah že od pamtiveka.

Dons pa deva use to občina, kma cele desetine ldi, k use znajo, zato pa tud velik zamočjo. Državaustavauprava skoz deva nove molituce pa pes'mce, tko dej zmerej treba devat po ta zad'h pes'mcah, zato pa tolk ldi, k sam seb devajo deu. Zato so te skoz tam, župana pa izvoljo, da majo dežur'nga kriuca, sej more use to podpisat, kazat lep ksiht na prireditvah pa tud k'šno pam'tno rečt. Predvs'm pa mora bit ušeč strankam. Dons uhka župan lovi zvato sredino sam med posamezn'm zahtevam, teh majo pa ldje kokr čte.

No, tko so u Radolc nared'l pred zdraustven'm domam nou parkpvac. Ob rob parkpvaca pa teče pešpot, k'so jo ločil od parkiriša z ograjo. Ta'j res lepa, pa se blešči, k't pumpežova r't, sej usa srebrna pa prvlačna. Jpa zmerej nekej omajana, al pa jo nekej manka.

Stebričk majo spodej flanšno toko mejhno pa tenko, d'se usa krivi, p'rtrjen pa so s štir'm kromast'm šraubam M8. Stebričk so dougi okol 60 cm, premera pa okol 8 cm. Tak stebričk b mogu po nemšk'h normah (k'smo j'h p'r nas uporabljaj še u 60 let'h pretek'lga stoletja, poj smo pa mel od tam prepisane jugoslovanske norme, k veljajo še dons) flanšno, k'b' meva premer nejm'n 190 mm, debeva pab mogva bit nejm'n 12 mm, pa p'rtrjena b' mogva bit s štir'm šraub'm, debel'm 16 mm (DIN 2501 do 2503

od 6/1949). Č' pa b' take stebre ugradu gradbenik, b' mogu bit ror nejm'n 28 cm globok zabetoniran, beton pa širok nejm'n 86 cm, pa zvo dob'r beton, pa tud sam ror b' mogu bit zalit z betonam.

Med stebr'm je pa obešena blešeča četna, k'ma glide iz štirmilimetrsk'ga, kromast'ga jekva.

Tkoj vpetje stebra, pa tud četne, vsaj desetkrat prešvoh. Če b' pa nared'l vse sk'p iz pocinkan'ga jekva pa use sk'p še mau stanšal pa uzal namest kroma navad'n pa pocinkan jeku, b' ble stvari med seboj uskaljene, primer'n trdne, sam bleščale se ne'b. Tkob bvo use sk'p u zvat sredin pa tud velik cnej.

Toko se pa čvouk sprašuje, kdo use jmu jajca zrav'n, zakva pvačujemo tako, trikrat predrago ograjo, kje dons že vsa vegasta, pa državaustavaupravo, k mora vse to vod't, usmerjat, nadzirat,....še za povrh. Pa še nekej druhga se čvouk sprašuje: a niso tako, vso bleščečo pa skorej n'č p'rt'rjeno ograjo nastav'l kradlivcam, dab' jo odnes'l, sej joj čist uhka odtrgat, kromast jeku jpa dons zvo drag pa ga kradejo tko k't srake. Če pa gledamo tako rešitu, kjo'j uporabla naša državaustavauprava, čez kero je vse to švo in bvo pvačan z daukoplačevausk'm gnarjam, smo uhka samo žavost'n.

Nekdan'ga srenskga župana b' ldje požrl, čeb' tko devou z nihov'm gnarjam. Tko so ga pa raj prej zvagal, pa prever'l, a se bo znou prou odločat, das bo najdu tud ta prave ldi, k'bodo znal k'šno stvar tko nardit, da'b bva zagotoulena zvata sredina, pa d'b bvo za use prou. P'r nas pa falimo k'r za okol desetkrat, pvačamo pa trikrat predrago, pa še ukradejo nam to zvo uhka, usaj tle j'tko. Koko'j pa poj drje, s'pa sam odgovorte.

astna veličina.

Kamnogorišk f'žnar je mu kopico otrok. Ker je biu še kar premož'n, sej'mu nekej del'žov na fužin, pa tud svojo cajnarco. Hoduj po svet okrog prodajat svoj železje. Tko je biu b'l pamet'n pa razgledan, k't pa marskakš'n Radolčan, č'prov so se te mel za nekej več. Svoje otročej učiu pa vzgajou pod geslam:

“Na kahlo vas bomo že posad'l, srat bote mog'l pa sami.”

Radolšk meščan so pa mel svoje otroče za nekej poseb'nga, ti so bli nekaj več, toko, k't so bl' tud sam nekej več. Na vse okrog sebe so gledal navzdol, cvo na Predtržane, s kater'm so bli većinoma u žvaht. Posebej so bli

pa nekej m'n tist z druje strani Save, č'prou so spadal u isto faro. Vse kar je bvo na gun stran Save, je bvo nekej m'n, toko tud Kamnogoričan.

Po dolgmo cajt so pa ratal nekter Kamnogoričan plemenitaš, Radolčan so pa ostal še n'prej nekej več, ampak to uhka sam u Radolc, u Kran pa u Lublan pa že ne več, t'm so bl'pa kar precej man, kot pa f'žnarj'.

Koko vel'k s uhka u lastn'h očeh, pa koko majh'n u tuj'h, pa čeprou s' zmerej enak douh.

a po Bohinc.

Je prnesu poštar h na po Bohinco pošto, pa pozvoni, pa prleti v'n eden u sam'h gatah. Poj pa poštar pravu to če ukol, paj reku, d'j' biu to tist, kje u Lublan že enkrat iz službe letu.

Kje ta ceu Bohinc naredu državaustavaupravo, moj seveda pomagou p'r tem velik negov'h, al so bl'prjat'l al ne, tga tud sam ni vedu. Veduj pa, d' j'h velik sam afne gunca, pa d'ne misljo n'č pam't'nga. Usi sk'p so že zdaunej pozabil, d'j' boh dau Mojzes' zane tab'lce, u kter'h je pisau use, k'r so res rabil, d'b'l d'je uhka dob'r žvel pa se med seboj ne osiral pa žrle, pa d' so tače tab'lce usi ldje poznal, pa razumel, njihove državaustavaupravo pa uben hudič, raz'n gun'h kso bl' zrav'n.

No, kje bva državaostavauprava narjena, so jo mog'l en tud zastopat drget po svet. Pa so posval tistga na po Bohinca na Dunej, d'b to predstaulou t'm, tko k't sej to delou že nekej sto let prej, d' so Kranc pošilal svoje napo narjene 'ldi n'Dunej, d'so j'h poj t'm fertik nared'l. No poj sej pa tist na po Bohinc naselu med Polance, ksoj'm drje rek'l, d'so Gorjanc' DELUXE (Blejci).

Tko k't ta druj Polanc, k'so bl' potomc od Gorjancou, kso j'h poj na druj stran Save imenval Strance, so se pa tud te ponašal tko, k't dab mel per u rit, pa so hodil napihnen okol, k't petel'n po gnoj. 'ldje so rek'l, d'ne udo, d'č' gnoj še b'l kidaš, k'p dreka sam b'l rase, petel'n gor je pa zmerej viši, ampak še zmerej sam na drek'.

No, poj jpa tist, kje "letou", um'ru, so pa rek'l ta negou, d'bo za nega nejb'l primer'n spomenik, d'po nem imenujejo k'r k'kš'n letališe, kje pa že tko sam letou.

ovod'n mož.

Kje boh naredu Minčka, pa kje ratou Triglau, pa kje mu še vesele naprej z Minčkam, sta pa pršva na svet še dvojčka, tko k't se za boga tud spodob. Iz ta p'ruga jratou fejest fant, kje mu velik punc, pa so mo rek'l Kurin, k takrat še niso poznal besede petel'n.

Letou je okol s sulco pa tičam pokonc, če ne za žvadjo, kjoj loviu, pa za babam. Rek'l so, d' sej kur-bou, dons bse to pisau "kur bal". Ta sin je biu boh nad usem tist'm, kar je gledal v'n iz vode.

Ta druj sin je mu pa čez use tist, kar je bvo pod vodo, sam za gnezd je mu pvac na krej. Ta'j pa, plavov ukrog s trizob'm, s ker'm je loviu ribe, dekličou pa ni mogu, kj'h ni bvo u vod. Zato j negou t'č zlezu sk'p, mau zarad mrzle vode, mau pa zarad tga, kga ni nucou.

T'krat je bvo pod Trigvavam use pohn vode. T'm, kje dons Bohinsk jezer, je stava voda tko visok, d'j iz ne gledova Baba, kje bva otok. Ta jezer je stou use do današne Soteske, ker je biu od ledenika narjen nariu, kje zadržvou vodo u Bohin.

Bvoj pa že po tist'm, kje biu na Blejsk stran te pregrade pa tud jezer, kje biu use do tistga grebena, k sega od Dobrče pa do Lub'nga, pa kje t'krat segou še naprej na Dobravo, kje bva precej višji, kje pa dons. No iz tega jezera je pa gledou v'n sam nekej otokov, kso dons hrib'. No, bvoj že po tmo, kje Sava nardiva svoje zajede dolčev'n.

Ta p'ru ldje so u ta Raj pršle že zvo del'č n'zaj, t'krat še niso znal štet, zato tud niso mog'l povedat, kdaj je to bvo. Na usak način je pa to bvo preden je boh pamet deliu. P'ršli so čez Boušk pa če na Komno s svoj'm jarc'm, kso j'h pas'l po gorah.

No poj so se pa zmerej b'l razmnožval, so pa pršle tud na Storeč rovn, pa naprej na Pokluko pa na J'vouco, naselil so se pa tud če od Višeunce pa pod Peči na Kašarsk'm.

Pousod spodej je bvo velik vode, kjoj dau boh, zatoj bva tud zawa (zala - lepa) pa Žwa (zla-hudobna), 'lde so poj tmo rek'l Sava. Tist vod kje pa tekva iz Soteske v'n so pa rek'l Savica, t.j. ta mava Sava.

Na Primorsk'm je t'krat segou morje do Čedadu, t'm so še dons rinke, za kere praujo, d' so nane prvezval vadje. Pa tud na Bovšk'm pa Tolminsk'm je bva takrat toko visoka voda, dej tekva Soča t'm, ker teče dons Nadiža prot Čedad'.

Ja, velik tist 'h ravnin, ker dons žvejo ldje, je bvo pod vodo, tko je bvo tud mau možnast za kej druhga k't za lov, nabirane rastlin pa pašo drobnice.

Ja, paj ata boh use 'lpo uredu. Dau je usakmo sino po 'nga zmaja. Te so mogl ldje futrat, pa so j'm dajal jarce, pa s'm pa če k'sno punco. Pr Kurin', kje žvu na d'našn'h Snožet'h na Kuretnah, zmajaj pa mu spodej na Snožet'h, d' gaj uhka jahou, je bvo to fajm. No, poj so se pa ldje naselil na Snožet'h, pa na drug stran na Pejcah nad današno Češ'nco, so bl' pa b'l bliz, so pa zved'l od punc, d'so jarce' za zmaja, punce pa da ponuca Kurin k'r za svoj vesele.

No, Kurinoy brat pa ni mu take sreče, jbiu pa m'n p'rulač'n, zato tud punc ni mu. Žvuj na un stran jezera. t'm gor nad Svetmo Duham, t'm je mu tud svojga zmaja, kmoj pa poj 'nkrat preč pršu, k ga ni futrou. Pa tud punc ni mu, tko k't negou brat, zato se tud ni bvo treba kur-bat. Temo brat so pa ldje prav'l Povod'n mož.

No, jpa ta prosu svojga fotra, d' nej kej nardi, da nau tko sam. Jpa Boh zrajcou oba dva zmaja, d' sta nardiva potres, sej pa u Sotesk pred'rvo, jpa velik vode odtokvo. Ostau joj pa še zmerej več, k't joj pa dons. Iz vode je u Bohin pogledou Vrtovin, kje ratou poj prebivališe Povodnega moža, pa toko tud svet krej. Na Bledo jpa pogledou v'n Otok, pa use do Lubnga dol je ratou en vel'č pole. 'Idem, kso se pa če naselil, so pa poj rekl Polanc. Tko so Polanc tud Blejc, kso se poj naselil, mel so pa že prej nekej otokov: Straža, Dobra gora, Kozarca, Ribenska gora, Grad, ker so tud že prej prebival, č' ne pousod, pa usaj če, če ne zmerej, pa usaj s'm pa če. No, tko so Briks'nčan, kso pršle na Bled, dobil t'm Pole, po nemšk so rek'l Feld, pisal so pa tud Fels (po skalah, na ker'h je grad), Feldes, pa Veldes. Tist Feld so pa poj spremen'l u Beld, pa še u Bled.

No zdej, kje mu pa Povod'n mož svoj gnezd, sej pa hotu tud ožent. Jpa splavou dol po Savic na Bled, paj šu na Blejsk otok, kje t'm žveva 'na Mina. Tist Min pa ta fant ni biu k'r n'č p'rveč ušeč, sej meva sama velik bolš'h žennou. Pa sej nekak muzova, pa zmrdrvava, pa ni vedva, koko nej mo to pove. Taj pa to vidu, j'pa reku, d's more nekej zmis'lt. Jpa naredu spodej p'r Žabj'm potok 'no fest fešto, ker so poj fantje plesal s puncam. No paj tud von plesou z n'm par'm puncam, poj pa šu pros't še Mino. Ta mo pa ni mogva rečt ne, pa sta zaplesava. Poj sta pa plesava, pa plesava,

⁷ En pa praujo, d' j Bled velič st'rejš, k't so ga pa imenval Briksn'čan, d' spada u cajt Karnov, pa d'j Fels ta prau ime, daj t'm u Benečij en krej, kse mo reče Felsina, t.j. današna Bolonja, kje biu etruščansk mest, pa daj to u zvez z Kurinam pa negovo vsemogočno spremljevauko Velono (Bele-no). Daj Fels keltsk ime Veld pa izpeljanka od karnske oblike). No jest se pa sprašujem, zakva so poj u Francij k'r štiri naselja z imenam Bled.

pa zmerej bliž vod. Ksta pa pršva do vode, j' pa Povod'n mož skoču u vodo, pa s sabo potegnu tud Mino.

Poj jpa splavov čez jezer na Mlin, po Jezer'nc dol do Savice pa nazaj prot Bohin. Dokl'r je švo po vod dol, je bvo use prou, kje pa mogu plavat po vod gor, sej mogu pa b'l matrat, pa ni več toko pazu na Mino, se moj pa ta utopiva. Toj ugotovu šele poj, kje pršu skoz tist krej, kse mo dons reče Nom'n.

No, tko je mu Kurin številne potomce, Povod'n mož jpa svoj potomstu po neumnost zapravo. Zato so pa Bohinc tud b'l pamet'n, četud na svoj način, sej so potomc od ta pamet'nga sina.

Blejc so pa poj na Otok nared'l Min u spomin svetišē. U krščansk dob je pa na prejš'nmo gnezd Povodnega moža na Vrtovin bva postaulena cerku Sv. Janeza Krstnika (kpo vod brod, tko k't je prej Povod'n mož), na Blejsk'm otok pa Marijno cerku. Prejšna domača Mina, (ta čarn Minčk), j'pa ratova Gospa, tko k't se na Bled še dons dogaja. Toko tud Blejc še dons ne marajo Bohincov, kj'm je Povod'n mož ta otoško Mino utopu.

am pa T'č z možam.

*Živeu je mož, tičaj mu,
za vrat ga'je zagrabu:
babe jagaj, punce kausej,
drgač te bom ubu.*

*T'č uboga ga,
babe jaga, punce kausa,
na dobr gvas ga spraula,
da babe cenjo ga.*

*Usa mo kri s ta zgorne,
u ta spodno gvavo pade,
k ta zgorna bva je prazna,
zato ta spodna vod ga.*

*T'č naprau mo spomenik,
da lepšga nčer ni bvo,
so babe ga hvalile,
ga punce obožvale.*

*Le desc so se jezil,
k use preluknan j'bvo.
pa so se zmenil,
pa so ga ubil.*

*Napraul so mo spomenik,
na nem napisano je bvo,
d'ta druj b'ved'l,
kam t'č uhka j'h sprau:*

*“Živeu je mož, tiča je imu,
lepo ga je vzgojtu,
babe jagat, punce kavsat,
tko ga je učiu.*

*T'č pa kok'r se'j nauču,
moža za jajca j'vodu, ga u
nesreče spraulou,
zato gaj ta ubiu.”*

a, smo pa mel ta zadno jesen...

Ja, smo pa mel u Rajo pod Triglavam ta zadno jesen res ta prau cirkus. Mel smo volitve, pa še regionalizacijo smo se šl'. Pa smo res misl'l, d' mo dobil svojo regijo. Župan so nam oblubval, d' seujo zano boril, pa če ne dr'gač, bomo šli pa na referendum. No, pa smo mel referendum, ampak le za zavaroval'nce, ne pa za regije. Župan so svoj purf'l pokur'l, poj pa ni ustau n'č več za boj za regijo.

Z'takniu sej že k'r p'r imen. Začel smo toko, d' smo jo hot'l imenvat Zgor-nja Gorenjska, k't da neb vedel, d' se reče zgorej, višje, najvišje, ampak smo hot'l po ta nov'm: zgorej, b'l zgorej pa nejb'l zgorej.

No tokoj ideja o svoj regij pogoreva že k'r na začetk'.

Zdej nam je pa ostava še zmerej "Visoka Gorenjska" pa "Raj pod Trigla-vam", tga spa n' p'stemo več uzet.

Ja, pa tud to ni več gviš'n. Dons so že pršli tist, k prodajajo našo lastnino. Prtep'l so se iz naše prestol'nce, ker pa t'ga še dost dob'r ne znajo, so pa povabil tujce, da j'm bodo pokazal, koko se naša zemla pa naš domov' prodajajo. Zasluž'l bodo on, mi se bomo pa pod nosam obrisal. Zgub'l bomo k'r dvakrat: zgub'l bomo svojo zemlo, (knam je dons dajava use tis tk'r smo mel) pa še za tist, k'r b' uhka zano dobil, n's bojo okol p'rnes'l. Zasluž'k bo šu u tujino, mau ga bo pa ostau tud u Lublan. █

⁸ Švicarji so to že zdavnaj ugotovili in začeli proti temu ukrepati. Tam je začel delovati uničujoči mehanizem: Veliko povpraševanje po stanovanjih poganja cene zemlišč v vrtoglave višine. Stanovanja za domačine postanejo preko previsokih cen nedosegljiva, stanarine nemogoče visoke in požrejo že polovico družinskih prihodkov ljudi s povprečnimi dohodki.

V retoromaskem St. Moritzu v Engadinu se nahaja (l.1984) že več kot 65% stanovanj v rokah tujcev, samo 12% se jih nahaja v švicarskih rokah. V teh stanovanjih stoji 3000 postelj, ki so redkokdaj zasedene. 900 stalno naseljenih zavzema okoli 300 postelj. Pri tem pa močno primanjkuje zazidljive zemlje.

Tujci prihajajo do stanovanj prek domačih trgovcev z imobilijami, ki jim stojijo ob strani banke, te pa imajo povezave s tujimi investicijskimi družbami.

Domačini pa postajajo pri tem popolnoma nemočni. Tak odnos jim je požrl možnosti šolati otroke, infrastruktura se razvija samo za potrebe turizma, naložbe pa služijo predvsem v spekulativne namene. Razvoj naselij pa je pri tem v globoki krizi.

Koko seujo poj ta domač igral regijo, pa občine, pa krajeune skupnost', pa civilno samoiniciativo, kbo mogu usak govort neko tujo žlobudraušno, kjo noben domačin ne razume'. Ja, toj tist, k'rečejo "globalizem". Na zahod ga že velik b'l čutjo k't pa p'r nas, zato mo tud praujo "turbokapitalizem", ker odloča sam tuj kapital pa negov domač ritoliz'nik'.

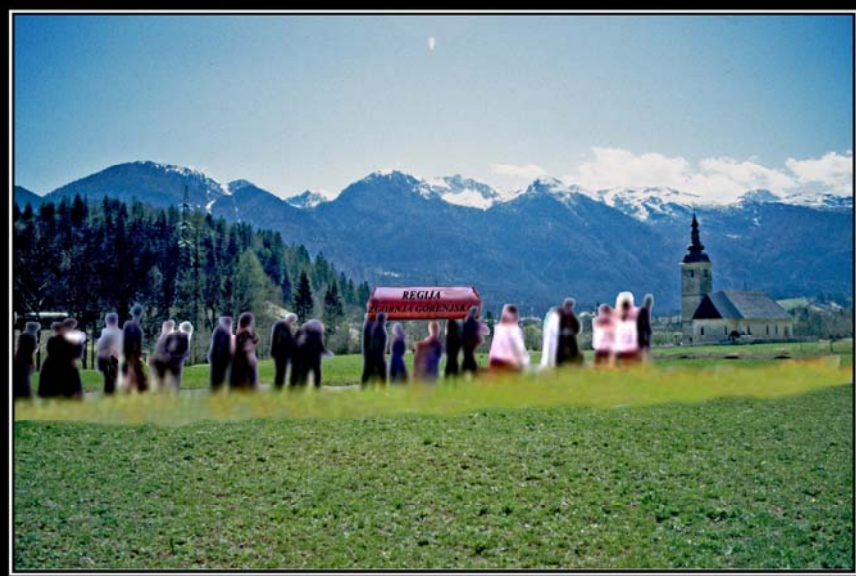

afurana regija.

U star'h cajt'h je bvo use drgač. Koko so t'krat ldje razmišlal, verval, nam lepo povedo bukuce po kter'h sej Cesarjeva Neža raunava v's živlene pa ni nardiva n'č brez nih. Take stare bukuce so najdl u več k't 400 let star kovačou hiš, skrite za rauf'nkam, takrat k'so to hišo podrl in je meva naslov:

"TOJE TAPRAVI INV TACIELI Colomone Shegen Kateri je ta prvevo bart vdrukan vtam lete: 1321 noi v latinshzhei sprachi vnkei dan: potam pananemshko sedej pa ta prvo bart nasovenjo nonovokvhan inu frishnu pazhan"

Današ'n župan' pa nimajo tak'h bukuc in se nimajo po čem ravnat, zato

morjo poslušat razne kumštne ldi pa stranke.

No pa morjo poslušat tudi tiste, kso zgorej, drgač je hudič.

Pa so se zbral gorensk župan t'krat, ksej začeva regionalizacija pa se p'rdušal, d' bojo mel svojo regijo, kj' bojo rek'l Zgornja Gorenjska, toj bva p'rbliž'n tista pokrajina, kje učas'h obsegova blejsko pa radolško gospos-tvo. Pa so se prdušal, d' vočjo svojo regijo, d' j'm bo bol, toko k't j'm je bvo učas'h.

Tko je mis'lva tud Cesarjeva Neža, ksej ravna po svoj'h črn'h bukucah. Čeb še žveva, b naš'm županam uhka kej svetvava iz svo'h bukuc, že k'r t'krat, kso se zaklinal, d'hočjo svojo regijo, pab jo poj zagvišno dobil. Pab uhka naš župan uporab'l tole zarot'itu al pa se zaklel:

- Jas tabe sarotim noi permoram noi s'bodram skuemvezh ta prava edi-niga sinu boshja: kateri je unesvatlobo, inu perje an travo, luft, muerje, sbiesde inu megvo stvarov, DA NAM POMAGAJ, D' MO DOBIL SVO-JO REGIJO, KJO HOČMO MET.

Poj b'pa še mau požebal, pa b'jo mel.

Uhka bse pa tud zarot'l, toko k't so se tist, kso šace iskal. (a ni Raj pod Triglavom ta prau šac?).

Tko b' uhka uporab'l tud:

"Ta trezhji Zbog al sarotenje:

Ta naisvoteishi krji Jesusa Kristusa sheni sheni sheni tabe gorei inu kmenei, katero je sanas praliu per usam njegovam terplenji skues te nai svatejši besiede: petro geomator isiios elaison + Otheos + Othokatos egios bodi ti permoran tose perkasati ujemeni: ehestor + elion + oath-cator + atai z anori Sobthe + zather + Emanuel + oshonai + aetias + elogjo + se perkashi taku shitro kater bi isozhmi poledov natam kraji: nato pegerenje bo te Duh pershou inu bo tabe barov kai pegerash: natu ustani gorei inu jedi njemu anemavi prueti noi rezi anemavi guasnu. JAS-ŽUPAN N.N. PEGERAM OD TABE, O DUH, NAŠO REGIO. Potam poidi spet sad zbier si prei biv, tazhes da tabe ta Duh pernase to pegera-no, potam ustani gorei inu spet jedinie meane movina prueti inu rezi te besiede ta dovi donkenja. Taku bo prov, szi si ti an otrok ta ferdamenja inu bog bo dau zve svoi Shegen, Amen."

Če bi use to še "nai na ano tabelzo sashribali" inu u Lublano poslali, bi to zagvišno dobili, "je skushano".

⁹ To je pri nas že enkrat bilo, ko je prišel Karel Veliki in z njim latinščina.

No, k'so pa tist cajt' mnil, pa še marsker druj tud, so pa rek'l, d'ujo nared'l referendum. Niso se pa mog'l odloč't kakšen referendum nej b' biu, a informativ'n a obvez'n. Z informativ'n'm neb mel kej počet, obvez'nga so se pa bal: kva upa rekva Lublana? Tko'j tud referendum padu u vodo (skupej s svojo regijo).

U cajt'h prej zgorej opisan'm, b'se moral tko al tko odloč't za ljudski glas na VEČI - vseludskmo zbor'. GLASVAL B NA PROST'M, POD SVET'M DREVESAM USI GOSPODARJ' (PREDSTAVNIKI DRUŽIN) IN ODLOČITU B' BVA ZA USE OBVEZNA in ne kaka anketa, k't s'jh p'rvošjo današne oblasti pa tmo poj rečejo referendum. Za vsak'm županam, k'b sedu p'r miz, b' stal vsi gospodarj', za tem pa (doma) use dužine. Za mizo b sedel usi župan', pa ta velč žup'n, kb' use to vodu, pa ed'n, kb' pa znou lepo pisat pa stvari lepo zavit, kb' vodu zapisnik, kb' ga poj posval k ta višj'm oblastem u Lublano. Posledice b' nosil tist, kb' odločitu sprejel, ne pa da en sprejemajo odločitve, ta druj pa nosjo posledice.

v. Andrej.

Sv. Andrej je že za časa patriarhov čuval prehode. (Podobno sta to počela tudi Sv. Janez Krstnik in sv. Miklavž). Tako je tudi na vrodu u Deželo opravljal svojo funkcijo. Vendar naj bi sv. Andrej bil tudi uvajalec krščanstva in čuval krščansko deželo.

Kjer stoji danes v Mošnah cerkev sv. Andreja naj bi bilo svetišče že prej, saj prebivalci, ki so tod prebivali, niso bili brez svetišča. Če je kaj verjeti Trubarju, potem so na stara svetišča natikali nove svetnike po določenem konceptu. Novi svetniki so prevzemali vlogo prejšnjih bogov, polbogov in drugih svetih bitij, ki so imela vsak svojo funkcijo, te funkcije pa so nato prevzeli krščanski svetniki. Tako je bil pred sv. Andrejem tam verjetno tisti bog, ki mu je pozneje pripadal andrejev križ.

Dežela je bila še pred antiko naseljena in na Mošenjskem področju so bila naselja Selo nad današnjim tunelom ter naselje na Batranci. Iz današnje Kamne gorice je vodila v to področje pot, ki je potekala po ledinah imenovanih še danes Komuravšce, Rajsa, Batranca, Resje, Rupa, nanje pa meji tudi ledina Stan in Stanski breg. Do sedaj še ni bil razvozlan pomen imen Batranca in Komuravšce.

Bohinjci pravijo kači rajsa, gadu in modrasu pa rajsa. Rajsa je torej dolina, ki se kačasto zvija med Batranco in Resjem.¹⁰ To pa odgovarja dejan-

¹⁰ Vresje je pa najbolj zgodna pomladanska planina čebelje paše.

skim razmeram. Nekoč je tod potekala do Rupe navzgor. Rupa se pa izkaže za najzgodnejši kraj, kjer je studenec, običajno urejen tako, da je mogoče napajanje. Ledinska imena takih krajev so tudi Kašca.

Najdenine pričajo, da so v antiki nastala naselja po sredini Dežele: Mošnjaje, Radovljica, Lesce, Vrba.

Tako je bila ob gradnji nove avtoceste najdena v Mošnjah tudi "villa rustica", ob nekdanji antični poti, ki je vodila iz Dobrega Polja na Deželo. Do tedaj so bile poti obrnjene proti Primorski, v antiki pa so bile dodane tudi poti proti takratni Emoni.

Ko dobijo Briksenski škofje daritve na Bledu in drugod po Deželi, poteka meja na Dobruši, takrat imenovani "Tobra Potoch" (Henrik IV., Augsburg, 23.5.1073). Na to mejo pa je postavljen sv. Andrej. Take meje pa niso nastale kar tako. Meje so bile postavljene običajno že prej, saj so potekale po nekih naravnih ločnicah, ki so bile zelo značilne. Te ločnice so ločevale tudi zemljišča z različnimi lastnostmi: bolj plodno zemljo od manj plodne, zemljo primerno za pašo od zemlje, primerne za obdelavo in slično.

V našem primeru so ločevale področje lešja, leševja lesa, gozda, od Dežele, kjer je bila zemlja obdelana (vsaj na mnogih predelih). Tako je še danes področje vzhodno od Dobruše bolj pogozdeno od Dežele, kar je dobro vidno z gora, npr. Dobrče.

Na tej meji nastane tudi cerkev sv. Janeza Krstnika na Otoku, podobno kot je bila postavljena cerkev v Bohinju ob jezeru, ob prehodu čez Savico. Nekoč je Dobruša tekla skozi Temnik izza Otoka. Samo naselje petih domačij je bilo na pobočju polotoka, na zahodni strani nad današnjim Zgornjim Otokom, cerkev pa so postavili na vzhodni del tega pomola, med naseljem in cerkvijo pa je bila meznarija in ministerialski dvor. Pod cerkvijo pa je bila pot, ki je že v rimskih časih potekala iz Kranja proti Gornjesavski dolini.

Vhod v Leševje na vzhodu je na Brezjah (pri Tržiču) -[Bregeh, Brezih]. Vhod varuje Kovorje - Kovarje – hribček na katerem stoji danes cerkev sv. Janeza Krstnika.

¹¹ Ko je bila izdana knjiga Starodavne poti pod Karavankami l. 2004, so arheologi rekli, da je potrebno poti dokazati z najdbami. Tedaj je avtor rekel, da je naredil po poteh že več kot 600.000 km pa še nikoli ni nič našel. Rekel je arheologom, da njihove metode spominjajo na nuno, ki je na svečo nataknila perservativ in rekla, da je to za vsak slučaj. No in na poti, ki ji domači pravijo "rimska cesta" in je objavljena v knjigi, ki je izšla l. 2004, najdejo ravno arheologi l. 2007 "villo rustico", za poti pa še vedno zahtevajo najdenine (kakšne novce s kako glavo, ki ji lahko določijo čas nastanka).

Že nekoč se nahajajo spodaj ob Bistrici na območju od Loke do Brezovega na obeh straneh Tržiške Bistrice kovačije, ki jih varuje gradišče na griču Kovorje, tam kjer stoji današnja cerkev sv. Janeza. Kovorsko območje sega navzdol vse do Tržiške Bistrice, stare poti pa obidejo ta griček.

Podobno je v Bohinju. Tam je na južnem pobočju Rudnice griček, imenovan danes Zečji grasc. Na njem je kamen z vsekanim Andrejevim križem, pobočje griča in pod njim pa se imenuje Kovarje - danes skrajšano v Kvarje, ki je varovalo kovaške dejavnosti v Bukovju pod njim, predvsem na stari fužini »u Mvac«.

Tako vidimo, da je bila Dežela omejena proti vzhodu s Temnikom in Mošenskim grabnom in to mejo sta ščitila Sv. Andrej in Sv. Janez. Podobno je Leševje proti vzhodu ščitil sv. Janez v Kovorju, Bohinjsko zgornjo dolino pa tudi Sv. Janez. Te cerkve so bile postavljene ob starih poteh, ki so vodile v navedene predele in so med najstarejšimi v naših krajih.

Zporednice.

V Bohinju imajo Srednjo vas, v njej pa cerkev sv. Martina, ki stoji na nekdanjem Šramlju, kjer so nekoč imeli vojvodi svoje gradišče. V celotnem področju od Studorja do Češnice pa so tudi kosezi. Tem rečejo tam snoseki, to so kosci, ki kosijo travo za seno. Trava pa raste v rovtilih, saj so bolj ravna zemljišča namenjena predvsem njivam, To je povezano s konjerejo, saj rabijo konji veliko sena. Obstoja pa tudi izročilo, da so kosezi-snoseki-kosci vojvodova konjenica.

Na Deželi pa je vas Žirovnica, v njej cerkev svetega Martina, v Žirovnici pa so imeli tudi koseze.

U Bohinju na Bistrici je pod nekdanjim glavnim vhodom v Bohinj, pod prelazom Vrh Bače, cerkev sv. Nikolaja, ki varuje poti. Običajno se nahaja na križiščih poti ali pri vstopu v naseljeno področje. Tako so postavili cerkev na Bistrici in jo posvetili sv. Nikolaju (*Mkvaužo*), da bi čuval prehod iznad Bistrice.

Na Deželi pa je bil sv. Nikolaj (*M'kvauž*) na vhodu v Deželo z Blejske smeri na Breznici. Iznad te se nahaja prehod - 814 m visoki prehod Gosjak. Če je bil v 11. stol. prehod prek Rodin v rokah patriarhata, je bil prehod prek Gosjaka v rokah briksenčanov, saj je spodaj ležeča vas Doslovče v rokah proštije. Na Breznici je sprva samo cerkev in mežnarija in se tod šele pozneje razvije vas. Od Save gor na Breznico pa pelje že v rimskih časih pot čez današnjo vas Doslovče in Reber navzgor na Vrh Smokuča. Cerkev sv. Nikolaja je od te poti kar precej oddaljena.

Bohinsk soudat Jan'z.

Jan'z je mu prou poseb'n vel'k premožene, tiča dolhga k'r 12 paucou, toj bvo za dva navadna. Pravu je, d' moj dau dohtar u feldlazaret' zan prou posebno betribsarvajungo. U tej je med druj'm pisavo, d' more zmerej met med uporabo na tič' dve žnurce: na 5 paucov nej bo ta plava žnurca, na 8 paucov pa ta rdeča. Žnurce morjo bit dob'r prvezane, d' nau-jo zdrsele.

Ta plavo žnurco ma za mero p'r junfrcah pa drugih ta ozk'h puncah, ta rdečo pa p'r že vpeljan'ih puncah pa ženah. Sam p'r zvo odprt'h gre uhka čez ta rdečo žnurco.

obešena ušesa.

4

Znani alpinist Čopov Joža z Jesenic je spravil ven zgodbo o bohinjsko zarobljenih ušesih: "U Bohin prnese otroče voda poj j'h pa dajo na gliste sušit. Tist kar je cvo, so pobje, kar pa poč, so pa deklíč.

Poj j'h je pa potreb'n naučit hod't. Vse oblečejo u suk'nce, ker noben ni ne mošk ne ženska. Hod't se učijo toko, d' nejmvajš stop starejšimo na prste gor. D' pa ta mau ne pade, ga starejš drži za ušesa.

Po tem imajo pobešena ušesa. P'r puncah dajo not'r oringlce, p'r fant'h pa murčke. Tist, kj'h pa u šol vlečejo za ušesa, majo pa navzgor obrnene ušesa."

Hanselnova skakalnica. (govori J. Čop): # #

Bohinc so mel prvo smučarsko skakal'nco. Norvežan Hansel je p'ršu s'm pa izbrau krej, kjer so jo postav'l.

Ivančova mat je bva prva, kje k't ženska letava č'z ta skok. Dedc' so hodil če, pa pil. Ob tekmah je bvo okol skakal'nce use zastraženo pa so se moral otroci nekok p'rsmukat zraven. Ker niso hotel, al pa mog'l pvačat, so gledal z vrha sosed'nga hriba z rešpetinam.

Ko je ona skakava č'z skok čez, so dedc' upil, d' nej usta zapre, d' n' bo prepaha.

Bva je b'l veseva in je meva zmerej b'l odprta usta. Pol so pa spet rekl', d' k' leti po luft dol, da tko piska, kokr hilzna.

Imeva je čikvo, pa se j'j včas'h zavihava nazaj. Zato j'meva tud posebno, iz štanšce za bicik'l narjeno knoflo, daj zno speva čikvo vk'p, daj ni ven ušva. Enkrat, k'so ble ta velke tekme, jpa hotva spet skakat čez s čikvo na knoflo, so pa rek'l, dab bvo to mau čud'n in d' najs obleče hvače. Da b' pa punca u Bohin oblekva hvače, b' bvo zvo hdo, kva'p pa reku fajmošter, pa babe, pa srena.

eltski bog Kvirin, bohinjski bog Kurin, sv. Krn pri Špetru Slovenov, ...

O kamenodobni naselitvi Bohinja vemo zelo malo, saj za temi ljudmi ni ostalo veliko izročil. Nekoliko več pa je ostalo za bronastodobnimi ljudmi.

V železni dobi pa se začnejo ljudje v Bohinju naseljevati, najprej sezonsko, pozneje pa stalno. Prve sezonske naselitve so bile na višjih, sončnih predelih na Južnih bohinjskih gorah, prve stalne pa na Senožetih in Pejcah nad Češnico. Ti ljudje prinesejo s seboj tudi svoj način življenja, pojmovanja in verovanja.

Tako se je ohranilo nekaj izročil o Češenskem črnem biku, ki so ga prali, da bi postal bel, pa jim to nikakor ni uspelo (To je prispodoba kako naj bi krstili Češnane in jih spremenili iz poganov v kristjane, bolj ko so jih pokrščevali, manj je to uspelo. To je tudi prispodoba za Bohinjca, bolj so ga spreminjali, bolj je ostajal tak kot je bil - bohinjsko specifičen).

Brojanci pa svojega bika niso imeli, so si ga pa sposodili pri Češnjanih in ga vlekli na turn cerkve sv. Margarete, da bi popasel streho, pa jim to ni uspelo. To pa je prispodoba, kako so poskušali že pokristjanjene Bukovce vrniti nazaj v staro vero, kar pa tudi ni uspelo.

Precej bolj se je pa uspelo skriti staremu bogu Kurinu (Krn, Kvirin, Kurin, Krvin, Kurež. - Kurež je sulica, (sabinski) meč. Kurež je cel fant, njegov mali pa je kurc¹² - moški meč).

¹² Beseda kurc naj bi bila danes grda, nedopustna. Danes se moškemu spolovilu lahko reče falus, tič, pa še veliko imen ima. Skupaj s preganjanjem stare vere so začeli preganjati tudi besede, ki so nanjo spominjali, tako tudi Kurinovega ta malega - kurca.

Ko so se Brojani preselili s Senožeč v dolino, tja, kjer so danes, so s seboj prinesli tudi Kurina, ki so ga potem v krščanski dobi pokrili s sv. Margareto in sv. Katarino, pa je spodaj še vedno molel ven sv. Jurij. Tako na pobočju izza Broda še danes teče studenec Kurinovka, imenovan tudi Jurjeva voda.

Kurina so častili prvi naseljenci na Kuret-nah, t.j. delu Senožeč, kjer so se naselili. Bil je to mlad fant s sulico v roki in štrlečim tičem.

Sabinci, Etruščani in Veneti, z njimi pa tudi venetski Karni so ga imenovali Kvirin in je bil simbol pomladanskega prebujanja narave in mladeničev, ko pa so prišli v Padsko nižino Kelti (Galci), so ga povzeli tudi ti. Po latinsko so ga pisali "QUIRINUS". Kvirina naj bi pozneje nadomestil rimski bog Mars, ki je bil bog vojne.

Kurin pomeni po gorenjsko petelina, petelin ima pa ograbek kur. Kuri se pa gorenjsko reče tudi puta, uradno pa se imenuje kokoš (kar pa se v Raju pod Triglavom nikoli ne sliši). Najpogosteje se reče kura, kure. Puta pa je italijanski izraz za kurbo, skrajšan iz puttana. Torej je:

Kura = puta = kurba.

*Kurin = petelin = kurji sin =
kurbin sin = kurbež*

=.....

Praujo pa, d'j to u zvez tud z zmajam, to pa tko, d' sej Kurin kur –bau, to pa predus'm ta star'h kok'l, te so ble pa matere od tist'h, kj'h je von mu rad, no, pa d' se še dons zato reče taščam »zmaje«.

Kurina je nasledil sv. Jur (Georg), na Brodu so nanj natakneli sv. Magdaleno in sv. Katarino. Sv. Katarina je pa tudi nad Zasipom, kaj pa ima ta s Kurinom, kurbinim sinom, ne vemo. Vemo samo to, da je v okolici Zasi-pa vse polno ostankov iz predrimskih in rimskih časov.

Ostanki čaščenja Kurina so še marsikje na Slovenskem jezikovnem področju. Tako se je skupščina Beneške Slovenije odvijala pri starodavni cerkvi sv. Kvirina na sotočju Nadiške in Mjerske doline, kjer je bilo v predkrščanski dobi pokopališče.

Sv. Kvirin je imel za spremljevalko soboginjno Bellono (Velona, Velojna, Belena), -[C158,s.52] Po tej ima ime tudi severnoitalijansko mesto Belluno v beneških Alpah.

Jurja danes častijo na Jurjevo -24. aprila (malega travna). Sv. Jurij (Jur) na podobi slikarja Albrechta Dürerja nadomešča prejšnjega Kurina, saj ima še vedno Kurinove simbole - sulico in zmaja, samo tiča skriva po krščansko pod oklepom in kikelco.

Danes razlagajo nekateri, da je Kurinov simbol oven, po gorenjsko mrkač, češ da pride ta beseda od Marca (Marka), po katerem se imenuje mesec marec, kar pa je zelo dvomljivo. Tudi sv. Gregor se nahaja v bližini cerkve na Brodu, saj poteka skozi vas Brod studenec Gregorjevka. Sv. Gregorja praznujejo na Gregorjevo 12. marca (sušca), kar se po opisih bolj ujema s Kurinom.

Na Gregorjevo se tiči ženijo. Tudi to je še ostalo od Kurinovega tiča. Stari železarski kraji: Kropa, Kamna gorica, Stara Fužina, Planina pod Golico, ..., imajo pa na Gregorjevo praznik, za njih se takrat začne pomlad. Ali so barčice, ki jih tedaj spuščajo po potokih, ki tečejo skozi železarske kraje, spomin na nekdanjo brojansko Vadjo s katero so se Brojani prevažali prek jezera takrat, ko so živeli še na Kuretnah, pa ne vemo.

Lahko pa, da ima s Kurinom zvezo tudi žlanski petelin, ki je naredil nosne nekatere božjepotnice (med njimi tudi neko nuno), ki so hodile prosit za dež k Sv. Janezu.

ežnar, Messner, Mešetar, Mešišnek, Mečnek. poganski svečenik >> mežnar, mešetar

Kovači se nahajajo ob vodi v luknji, v peklu, kjer je od kovaškega ognja vse osvetljeno, rdeče. Kovač se nahaja v peklu, prenaša vročino in mora težko delati. Zato so včasih menili, da ima zvezo s hudičem.

Njegov brat pa je mešetar, hodi okoli in prodaja, veseljači, uživa, vidi široki svet. Njegov odelo je lahko, interesantno.

Uspevata pa lahko samo eden ob drugem, eden prodaja tisto, kar drugi naredi. Samo mečar, kovač, ki izdeluje meče, najbolj zahteven kovaški izdelek, ga tudi sam prodaja, saj mu zaradi visokih cen ni potrebno vedno delati. Lahko torej tudi mešetari.

Tako se dogodi, če se ljudje specializirajo, tako se je tudi vedno dogajalo, eni so garali, bili umazani, temni, rdeči, drugi so pa malo "delali", veseljačili, se zabavali in bili svetli, beli.

Kovači so bili nekoč »sveti« ljudje, povezani z znanjem, vedenjem, torej »umnii« ljudje. Morali so biti spretni, če so hoteli izdelovati zahtevne izdelke in eden od teh je bil meč. Tem so rekli mečarji.

Sveti ljudje so bili pa tudi svečeniki, ki so po pokristjanjenju postali mežnarji, t.j. tisti, ki pri maši streže duhovniku in skrbi za neke cerkvene zadeve.

Od mečarja na Stari fužini nam je ostalo kovaško znamenje, od Mečiža na Savici pa staro nakovalo, z vsekano letnico, od nekdanjih svečnikov pa je ostalo ime Cerkovnik, mešetarji so pa bili in so še danes (vseh vrst).

Obvackova Lojza pa Polanc'.

Pokojna Obvackova Lojza s K'plenka je pred let'm rekva, d' so na un stran Save Polanc, k'so poseb'n 'ldje. Griž'lnov Mirko iz Smokuča j'pa reku, d' tam živijo Stranc, dol prot Mošnam č'e, pa d' živijo Polanc, meja pa da'j p'r Žebretou hrušk vrh kvanca p'r Žapužah. Na Bledo pa praujo, d' so Polanc tist, k žvejo pod Kranam. U Bitn'm pod Kranam pa praujo, da so Polanc tist, k žvejo u Polansk dolin. Tko, paj klobasa zašpilena, s hriba na hrib.

Ko se začnejo pojavljati prvi dokumenti, se za Bled pojavi ime Fels, Feld, Feldes, Veldes, tako kot Nemci še danes rečejo Bledu. Feld pa pomeni polje, tisti iz Polja so pa Polanci.

Nad Bledom gor pa so Gorje, tam pa žive Gorjanci.

V Poljanski dolini pa žive skoraj vsi ljudje na bregovih doline, pa jim nobeden ne reče Gorjanci.

Selu pri Bledu.

Na Selu pri Bledu imajo sredi vasi veliko skalo, nad vasjo pa je hrib Dobra gora, ki mu Selani pravijo Špik. Z omenjene skale, ki po izjavah domačinov danes nima nobenega imena, je utegnil nekoč, ko okoli še

niso stale hiše, biti lep razgled na najvišjo točko Špika nad vasjo, na Jelovico, Pokljuko in na Karavanke izza Begunj, na sam Špik je pa pogled odprt še danes.

Ime Špik je dokaj pogosto tudi v zahodnih Alpah, običajno v obliki Pic, kar pa pomeni v bistvu isto kot naša Peč - torej je Špik = Sanct Pic - "sveta peč". Ime Peč ima pri nas še druge izpeljave n.pr. Pejce, Pečana, še večkrat pa se je ohranilo kar v današnji obliki Peč, Peči, recimo na področju Dežele iznad Rebra, v Bodeščah, itd. Gledano s Sela pa je Dobra gora res kamnit, pečevnat svet, od katerega se je odcepila navzdol nekoč tudi omenjena skala sredi vasi. Tudi samo ime Dobra gora izhaja mogoče od tod, zakaj pa naj bi bila "dobra". Če Dobrave in Dobrčo izvajajo iz hrasta - "doba", zelo verjetno "dobra" ne spada v to skupino.

Sama vas Selo se nahaja na južni, sončni strani Dobre gore, ki jo štiti pred mrzlimi, severnimi vetrovi. Njena pozicija je primerljiva z drugimi, kjer so se v halštatu naseljevali rudarji. Poleg tega vodijo skozi Selo nekatere poti, ki so povezovale Blejsko kotlino in Deželo prek Jelovice s Primorsko in ob Savi Bohinjki z Bohinjem.

Vsako jutro pade prvi žarek na Špik od koder se vidi na Triglav, ravno tako posije na Špik zadnji žarek zahajajočega sonca, seveda, če vreme to dovoljuje. Iz skale sredi vasi je bila ta točka dobro vidna.

Prostor okoli skale je bil nekoč izravnán, danes pa s eprecej nagiba proti jugu. Kakih 30 m izpod skale se začinja močvirnat svet. Nagib zemljišča nam dovoljuje zaključek, da je nekoč verjetno izviral studenec nekoliko zahodnejše od omenjene skale in se stekal v Log, tedaj močvirnat svet nekoliko pod omenjeno skalo, v katerega se je stekalo več studencev, med njimi tudi studenec s starodavnim imenom Rupa.

Ali se je omenjena skala kdaj imenovala Goričica, Gorička, Gorca ali slično?

Ali je bil nekoč Log takoj pod skalo, ali celo okoli skale?

Ali je bilo kdaj na skali ali v okolici drevo s tremi vrhovi (lipa, bukev, kostanj, hruška, hrast)?

Če so bili prvotni Selani železarji, kovinarji, so morali imeti vetrne peči, ali so jih imenovali Dunaj, Dünaj. Ali je tod kakšna taka ledina. Imamo Log, iščemo pa Dunaj, Goričco, Njivice, Žnidarco, itd.

Tako najdemo na Selski Jelovici staro, že zdavnaj opuščeno rudarsko področje, o katerem ni bilo zaslediti nikakršnih izročil, ostajajo pa že davno prekopana zemljišča, a tudi še nekatera ledinska imena.

tretje gre rado.

Bvoj u zvo star'h cajth, že več k't dvatauž'n let nazaj, u dežel Karnov, kso žvel ob Soč pa Tilmento, pa vse če do Zile pa do Drave. Žvel so mirn žiulene, spoštval naravo pa bogove, pa mel use 'lpo urejen. Poznal so cahne, pa vin so obožval.

Pa sej prtepu 'n Vahon s svojo vojsko, ksej pisou CESAR, pa j'm usilu svojo ordn'ngo, pa svoje bogove. Kar j'h ni mogu pokorit, j'h je pregnou u hribe, pa še t'm sej gonu za nim po dolinah, prou če na Boušk pa Tolminsk. Te so mo pa ušle čez hribe u Boh'n.

Pa so se te Vahon zadržval tle nekej stoletij, počas ratal kristjan, pa tud nekej Karnou, kso bli bliz teh, so tud ratal kristjan, tist, kso žvel po več 'h dolinah pa b'l na ravn'm. Tem so rek'l Polanc, kso mel svoja pola na ravn'm. No, te Polanc so se počas pokristjan'l pa tud latinsk so znal, zgle-da, d'j marskakš'n sploh govoru sam latinsk, tist ksej k't odslužen vojak naselu med nim.

Pa so se prtep'l z uzhoda vse sorte nomad', pa druj, pa med nim tud nihou vzhod'n bratje, se medne pomešal, pa žvel še kokr tok mirn use do t'krat, ksej spomnu ad'n, dab bvo dob'r, čeb ratal kristjan.

T'krat j'h je ta najviš gospoda izdava pa se šva klanat na zahod Bavarc'm. Toj bva že druga izdaja, kje usod'n vplivova. Kmau za tem je pa pršu Karl Veliki in pokristjanu še tist, k'r je ostau pa spravu use sk'p pod svojo oblast pa ordn'ngo.

Poj bvo pa k'šn'h stopetdeset let spet sam vojskvane s pritepen'm Madžar'm, poj so pa pršl' tuj velik fevdalc, pa sprav'l velik dotlej domače zemle u svoje roče.

Tretja izdaja jbva, kso posprav'l Celske grofe, pa so pršl' na oblast Habsburžan'. Te so zmeraj b'l počas, kos za kosam, spreminal pravila, tko, d'j prejš'n način živlena ratvou zmerej b'l podobn nihov'm predstavam, koko nas bodo držal za vrat.

Počas so nam pobral skorej v's srensk sistem, razdel'l srensko zemlo, d' so uhka pobiral večje davke pa ved'l za usakga kva pa koko.

Paj Austrija razpadv, pa so pršl' srpsk kral, pa prpelal ssabo svoje nava-de pa običaje. Ja, paj bvo tud tga 'nkrat konc pa so se spet prtep'l Nenc,

"tist, kso bl' pa prej tle, so se pa umakn'l u hribe."

Kokrat sej to ponovl!. Ldje so bežal pred Rimlan'm, pred Hun'm, Got'm, pred Obr'm, pred Madžar'm, pred....., pred Turkam, pred oblastjo, kj'h je silva k soldat'm, pred Nenc'm u gmajno (gošarj'). Tkoj biu do dons zmerej

kdo u hrib'h pa u gmajn, aj bežou pred kom, a pa sej šu če prežiulat, past žvino, seč travo, rudart, oglart, sekat les,

rh Komuna.

Nad Smokučem je danes vrh Peči preimenovan v Smokuški vrh. Nekoč pa je pomenilo Vrh Smokuča nekaj drugega. Podobno kot vrh Bače je bil to prelaz iz Dežele v Zavrh. Samo ime Zavrh priča o tem, da je to za vrhom in to "za vrhom Smokuča". Pot, ki je peljala z Blejske kotline skozi Studenčice in nato med Rodinami in Smokučem po pobočju Rebra in po meliščih navzgor, ki so jo pozneje turisti preimenovali v Večno pot, se je na sedlu prevesila in spustila navzdol v dolino Završnice, ki tudi nosi še prvotno ime.

Nekdanji Vrh Peči so potem preimenovali v Vrh Smokuča, dejansko pa pomeni vse skupaj tisto kar je iznad Smokuča.

Vzhodno od Smokuča se nahaja vas Rodine, nad njo pa področje imenovano Komun, ki ima tudi svoj Vrh Komuna. Tukaj je pa situacija nekoliko drugačna. Tukaj je bolj jasno, kaj pomeni vrh Komuna. Tukaj je to vse zemljišče nad Rebrijo oz., pašnikom, posebno pa še tisti rob, ki je viden iz doline. Danes se je ime preneslo na najzahodnejši del, ki je nekoliko vzhodno od Smokuškega vrha, greben vzhodno od tod pa ima ime Komun. Torej sta obe današnji imenovanji napačni. Pravilni sta vse do takrat, ko ga je potrebno zapisati. Ljudje, katerim zemljišče pripada, ga imenujejo pravilno še danes, tako ga dojemajo, tako ga tudi izgovarjajo. Pisuni pa niso očitno nikoli razumeli, saj niso izviralni od tod, pa tudi potrudili se niso, da bi ledine pravilno identificirali.

Kako neumnež uči neumnega.

Čopov Joža nabira gobe na Dobravi, pa pripelje učiteljica mimo učence in jim razlaga, da se tod reče "Laška reber", ker se je od tod nekoč videlo na Laško.

"Tle so Vaško rebr pisuni preimenovali v Laško reber (iz vasi so naredili Laha), sedaj pa učiteljice razlagajo otrokom, ko jih vodijo na izlete sem gor, da ime prihaja od tod, če hodiš tukaj, da vidiš na laško stran.

Ja med obema svetovnjima vojnama, je res zgoraj potekala meja med Italijo in Jugoslavijo in ta meja je res večinoma potekala nekoliko pod grebenom Južnih bohinjskih gora, torej se je res videlo na Laško.

Toda to ime najdemo že v Franciscejskem katastru, tedaj so bili pa Lahi daleč proč od tod, po l. 1868 pa je potekala meja celo na robu Furlanije. Ali so potem že tedaj videli od tod kar skozi hribe skoz na Laško. Bukovci pa še vedno smatrajo, da je to od vasi, ker jebil to nekoč srenjski svet in ne od Lahov. Tako so tujci vedno sprevračali same besede ali pa njih pomen."

Čopov Joža pa tudi pravi, da prihajajo k sedanji spominski hiši dr. Janeza Mencingerja profesorice in učiteljice, pripeljejo s seboj otroke, pa se postavijo tam pred njegovo bajto, pa pravijo: to je bila pa vsa imovina dr. Janeza Mencingerja, pa tisto tablo kažejo, pa take neumnosti.

V Radovljici pa sem slišal, ko je vzgojiteljica pripeljala trop otrok iz otroškega vrta k kopališču pod ObloGorico in pripovedovala otrokom, da pride Volčji hrib od tega, da so nekoč tod živeli volkovi in imeli v luknji pod hribom (bunker) mladiče. Pa jo vprašam, kje je to zvedela, mi pa reče, da v knjižnici, da ji je tam to knjižničarka povedala.

Pa jo pobaram, če je kdaj kaj zvedela o kakem Volču, katerega predniki so se v srednjem veku pisali še Wulfing, pa da so bili doma iz Gorij, pa bili blejski ministeriali, pa če je kaj slišala o kaki kmetiji Volč v Lescah, ki je bila tam, kjer je bil pred kratkim še Merkur. Pa da je bil hrib nekoč od radovljiškega Volča, pa da prihaja ime od nekdanjega lastnika ne pa od volkov. Potem sem pa rekel, da naj reče tisti kjžničarki, da so se poVolčevem hribu že v 11. stol pasle krave, pa vse do druge svetovne vojne, pa da naj pove, kdaj je videla ona ali njeni predniki tod kakšnega volka, še manj pa, da bi bila tam volčja luknja, saj so te zvrtili šele tik pred 2. svetovno vojno, ko so delali Rupnikovo obrambno linijo, nekaj so pa vrtali-potem še Nemci med drugo svetovno vojno.

Imam pa tudi prijatelja, ki je poročen z učiteljico. In kadar ga ona kaj osira, ji pa vedno reče, da že mora biti tako, saj učiteljica tako ali tako vse ve.

rototip.

Je naredu boh Mrkača k't prototip, dab na nem preskusu, kva use b' uhka prenesu:

- pa sej mogu bost z usakmo volam,
- usak p's je ob nem uzdignu nogo,
- usak osu je van rigou,
- usaka koza gaj obmeketava, kuga b von uhka zanonaredu,
- usaka gos je misl'va, d'mo uhka pamet soli,
- usak prešč gaj uhka usrou,
- usak kozu gaj hotu nasad't,.....

rečvekač'.

Sej Blejc uženu z Dolenko. K sta bva še sama, sta se usedva za mizo, jedva pa bva tih, sam s'm pa če sej slišou kej tačga: auš še kej, potlej mam pa še to, ...

No, pa so se rodil otroc, jpa Dolenka začeva otrokam u usta tišat use sorte, pa j'm z žlico not'r tišat, otroc so pa z žlico zravn po talarj'h brskal. Paj reku Blejc, d' ga doma 'nkol niso futral, d'j mogu k'r sam jest, d' j'm le niso dal usga za jest, k'r sos želel, pa d' so zmerej usi rad jed'l.

No, so pa otroc odras'l, pa so tud te spet mel otroče, so j'h pa nihove mame posadle na posebne stoučke za mizo, pa j'm tišale u usta vse sorte, otroc so pa mahal z igračam po miz če ukol, se branil jest, k'so mel prepouhne rit. Zdej so otroc sam še sral sami, use ta druj so pa nardile mame, pa še srale b' namest nih, č'b mogle.

No, paj meva Dolenka rojst'n dan, pa gaj mogva praznovat. Paj reku Blejc, d' so pr n'h praznoval god, toj tistga svetnika, k'j'h je varvou, pa so se mo zahvalil, da j'h je en let obvarvou usga hudga, pa k'so po nem imel ime, ne pa rojst'n dan, p'r čemer sami tko al tko n'č niso mel za upravn, sam v'n so j'h potegn'il. Pa d' zdej zmerej praznujejo nekej, p'r čemer sami n'č niso naredil, dab se to zgod'l, namest dab praznoval nekej, h čemer so sami pripomog'l, d'j uspel, kar ma sploh smisu, pa d' praznujemo razne smrtne dneve, kokr dab se razn'm pesnikam z veselam mudil nas zap'st't pa jet na gun svet, pa dab p'r tem on prired'l fešto, pa da nardimo fešto že skorej k'r na grob umruga, kokr d' smo sam čakal, da' seb ga zneb'l, pa d' seu stegnu.

No, pa'j Dolenka praznovala svoj rojst'n dan, poj pa rojst'n dan svoj'h otrok, k sta pa ta dva ratova starejš, pa k'sta odšva od doma, pa tud rojstne dneve svoj'h bratou pa sest'r.

Tkoj u začetak zadostvava miza s štir'm vogvam za štir ldi, pa nekej praznične hrane je bvo gor, pa sej spregovr'l nekej p'rjazn'h besed, pa k'je bvo fešte konc, so bl' pa usi zadovol'n.

No, poj pa drugič Dolenka povabiva svojo sestro na tako fešto, sta pa čvekale. Obe sta skoz govorle, k't dab d'ž padou, obe ena drugo poslušale, pogovor sej pa spremenu sam čej kera protestirova. Zdej sta že obe use vedle, tist, kar je ena govoriga, je druga že zdaunej vedva. Migale sta z čelust'm, k't dab konduktar na ulak karte šipou.

Takrat je bvo miru za mizo konc, gune dve sta pa rekle, da Gorenc držimo sam riuce u talar, pa d' tko al tko nimamo kej za povedat.

No, poj pa to švo spet naprej. Poj pa Blejc dau nardit mizo za šest ldi. Paj mu ta p'ru sin svojga ta p'ruga otroka, pa moj negova mat začeva use tišat

u usta, sta pa ta dva mogva sama jest, ta druj so pa jed'l poj sk'p. Babe so spet reglale, use vedle in s' to že boh ved kolkrat povedale, desc so pa tišal riuce u talarje.

No, potlej so pa pršli še otroc, pa tud ta druj sin je dobil ženo pa mu otroka, j'h je bvo pa us'h sk'p deset, jpa Blejc naredu na prejšno mizo dodat'k, d'j bvo pvaca za deset ldi. Štorija sej pa nadaljavava, otroc so se d'r'l pa tolk'l z igračam po talarj'h, matere so j'm pa tišale u usta žlice. Babe so neprestan čvekale, ena čez drugo, desc so pa s'm pa če kakšno rek'l, d'rgač so pa riuce u talarje tišal.

No, paj meva poj Dolenka spet rojst'n dan, pa povabiva svojo žvahto. Jpa naredu Blejc novo mizo za 14 ldi. Za to ni bvo več prostora u hiš, joj pa postavu k'r u senco pred hišo. Pa sej natepva sk'p usa blejčova družina pa še sestra pa bratje od Dolenke z možmi al pa ženam. Mau so se mog'l stisnt, pa so bl' uhka še usi za to mizo. Ja dokler sej jedvo, poj pa ne več. Poj so pa babe nardile svoj rinčk, desc' svojga, otroc pa svojga. Babe so čvekale ena čez drugo, sam zdej nista ble več sam dve, ampak cel ograb'k. Zdej, čej hotva k'šna kej drug'm dopovedat, sej mogva začet pa dret, d' so jo druge mau b'l slišale. Toko so use use vedle, predvs'm use tist, kso tko al tko že prej tud vedle. No, ampak je use še kar srečn mniu, nobed'n še ni ušu.

No poj j'pa ta starejš blejčov sin naredu z blejčovo pomočjo novo hišo, paj pršu konc poletja, paj meva Dolenka spet rojst'n dan. Zdej so pa pobral blejčovo mizo za 14 ldi, pa jo postav'l p'r ta nou hiš. Potlej so se pa prpelal usi ta povablen, j'h je bvo pa za en ducat autou, k'so se pa preštel, j'h je bvo pa 30. Blejc j'h velik spvoh ni poznou, ampak bl' b' nej usi Dolenkina žvahta. Zdej so pa usi čvekal eden č'z drujga, nobed'n ni poslušou, sam čej kdo mislu, d'gaj kdo užalu, d'j kdo kej čez nega reku, sej odzvou pa zad'ru. Poj pa Blejc ugotovu, daj to usa Slakova pa Peterletova žvahta, pa d' j'h je še velik več, sej negova Dolenka Slakovka po star mam, pa Peterletovka po starmo fotr'. Ugotovu j'tud, d'j to toko, k't u Bohin, k' je usak ta prau Bohinc u žvaht z us'm drug'm Bohinc'm.

No, poj pa pogruntou, d' če ujo druj let te praznoval rojstne dneve, bo pojtrideset rojstn'h dni, na teh pa č'z 500 ldi, č'u pa švo poj to še n'prej, bo pa Slovenija kmau premejhna.

Poj, kmoj bvo usga dga dost, jpa Blejc ušu, pa še n'kter t' druj tud. Poj pa zvečer gledou televizijo, paj vidu, koko so se u Lublan pogovarjal politik', paj bvo glih toko k't na Dolenk'nmo rojst'nmo dneu, usi so se drl eden č'z drujga, usi so use vedl, usi so istočas'n govor'l pa se ž'rl. Pa sej sprašvou, a so res usi Slakova pa Peterletova žvahta, kse toko obnašajo, a so le usi politik' Dolenc, sej nekej more bit na tmo, č' se usi glih obnašajo.

No, poj pa gledou televizijo še naprej, paj vidu, d' se tud Hajd'r tko obna-

ša, d' use ve, d' se dere čez druje, pa da druj okrog nega glih toko devajo. Potlej, že b'l poz'n zvečer, jpa vidu, d'j glih toko tud u nemškmo parlamen-to, pa odbor'h tega parlamenta, pa d'j glih toko tud u Brusl', d' se tam glih toko obnašajo. Poj sej pa spomnu, d' so mo Nemc že pred let'm rek'l, d' se Balkan ne neha na konc Jugoslavije ampak na Baltiko.

No, tak je biu ta zad'n rojst'n dan blejčove Dolenke, k'pa ni ta zad'n, usaj mis'lmo tko.

ifre..

Mošnje in uradna objava v Deželnih novicah, kjer so same številke ledin, ne pa imena, tako noben hudič ne ve, kje je kaj.

"Toj toko, k't dab ldi klical po nihov'h telefonsk'h številkah, (al pa po MSOD-ih, pa bančn'h številkah, itd.) n. pr.:

"Hej, Vi -03864531xxxx, kva ste pa dons jed'l."

"Še n'č."

"Koko to?"

"Bote pa molg že ta prauga prašat."

"Ja, koko pa to mis'lte?"

"Ja, tista številka je od moje žene, ne pa od mene, k'r poglejte u telefonsk imenik."

"Ja, kok mate pa Vi poj številko, kdo pa ste poj Vi?"

"Jest s'm pa 00, k nimam telefonske številke."

"Ja, sej toj pa skret."

"Ja, seveda, sej čvouk, k'ga ne morjo spraut u cifre, je zane tud glih tok uredn."

"Ja, pa s'm vidu Vaš dopis, t'm je bva pa ta številka gor."

"Ja, veste jest s'm ratou rajš copata od svoje žene, k't pa od oblasti, s'm pa porabu k'r neno številko, pa čej treba, me pa vona pokličje. No č' ute Vi drugič poklical mojo ženo, meu ta tud poklicava, ... č'm doma?"

in großes Sägewerk.

Ko pride Bumež k svojemu prijatelju Jastrebu, ga vedno najprej pozdravi: kokoj kej, ajn groses segeverk. - Kaj pa to pomeni?

Bilo je med zadnjo svetovno vojno, ko pride nek Korošec na Štajfovo žago v Zagorica, pa sprašuje, kje na Bledu je neka velika žaga. Po koroških merilih je bilo to, kar so imeli pri Štajfu majhno. Pa se pogovarjata s takratnim lastnikom Ivanom Kokaljem, kaj in kako je Korošec prišel do tega, da naj bi bila na Bledu neka velika žaga, saj je njegova največja, pa vseeno ni velika. Pa pravi Korošec, da je bila pri njih neka ženska, taka in taka in govorila, da imajo doma veliko žago -Ein großes Sägewerk.

Pa se čez nekaj dni mimo Štajfove žage pripelje Pikon s svojim cirkularjem, s katerim je žagal drva po Bledu okoli, na vozu, ki ga je vlekel konj. Pa se spomni Korošca in klepetave Pikonove žene, ki je hodila na Koroško na kmete delat. No, potem se mu počasi posvita, kako se opis ženske, ki je pripovedovala o veliki žagi, ujema s Pikonkino podobo. Pikonka je videla v njihovem cirkularju, ki ga je poganjal stabilni dieselski motor, veliko žago, saj je tudi bila veliko večja, kot pa prejšnje ročne, s katerimi so žagali drva. Korošec si je pa predstavljal pod tem velik žagarski obrat, velik nekaj hektarjev.

Pri Jastrebu doma so imeli pa na Beli gostilno, na Bledu pa večjo hišo in staro hišo skupaj s hlevom, nekaj krav in konja, s katerim je Jastreb fural les.

Jastreb se je oženil, družina se je povečala, potrebe narasle. Pa se Jastreb spomni, da nebi les samo fural, ampak da bi ga tudi žagal. Tako, kot o mnogih drugih stvareh, sta se pomenila z Bumežem, ki je bil strojni inženir. Pa naredi Bumež načrte za tračno žago, dokaj sodobno, vendar tako, da bi jo bilo mogoče narediti doma predvsem iz lesenih delov, podobno, kot so tedaj tudi obstajale pri kolarjih.

Jastreb se je o svojih problemih pogovarjal tudi z drugimi, hodil okrog in si ogledoval obstoječe žage, se pogovarjal z žagarji, pa kdo bi take žage lahko naredil. Tako se je odločil, da mu žago naredijo kar cimpermami, ti so mu pa naredili venecianko. To je žaga, ki je nastala v 13. stol na področju Furlanije in so kot tako pri nas uporabljali že v 14. stol. Žaga deluje na en list, na dan je pa z njo mogoče zžagati okoli 2 m³ hlodovine. Je zelo enostavna, skoraj vsi deli so leseni. Samo rokovanje je dokaj zamudno in netočno, tako so tudi izdelki dokaj grobi in netočni. Taki so bili nekoč sprejemljivi, sprejemljivi pa tudi takoj po vojni. Vendar s tako žago si lahko delal ves dan, zaslužek je bil pa zelo majhen.

Po nekaj letih takega neprofitnega delovanja si je pa kupil tračno žago na neki žagi, ki se je odločila prenoviti svojo tehnologijo. No, za to novo žago je bilo pa potrebno cel kup novih pomožnih strojev, naprav, orodij, itd. Tako sta se Bumež in Jastreb zopet pogovarjala, snovala, itd.

Jastreb je končno le ugotovil, da s starodavnimi izkušnjami, ki niso soočene s sodobnimi zahtevami, staro pametjo brez sodobnega znanja, ni mogoče daleč priti. Oba sta pa vedela, da mora imeti človek pravilne predstave, če hoče narediti primerno postrojenje. Jastreba je njegova izkušnja z venecianko, zanašanje na preskušene, a zastarele rešitve, kar drago stala in izgubil je nekaj nepotrebnih let, ker se je naslanjal na obstoječe zastarele rešitve. Tako ga je moral Bumež vspodbujati, da je nekaj več reskiral, pri tem pa uporabil ravno tisto o Pikonki in njenem: "Ein großes Sägewerk", kako si ljudje isto zadevo popolnoma drugače predstavljajo.

referendum.

Bilo je med zadnjo svetovno vojno, ko so Hrvati ustanovili Paveličevo NDH. Tedaj so poskušali vse pojme pohrvatiti. Ljudje so tako morali naenkrat pričakovati, da se bodo stara poimenovanja starih pojmov spremenila in so se norčevali ter si izmislili vrsto novih lepih poimenovanj za stare pojme:

Bicikel = međunožno guralo

Pisalni stroj = rukotipetalno mrdalo, itd.

No pa smo tudi Slovenci dobili svojo državo in danes lahko ugotavljamo, da tudi pripadajočo bolezen. Ker pa so šli časi naprej, so si pa pri nas izmislili kar nove pojme in zraven še poimenovanja:

Tako smo za stara pojma referendum in anketo dobili kar dva nova pojma:

Tako nam slovenski pravopis razlaga:

-anketa -e ž (e) --1. zbiranje podatkov ali mnenj o določenem vprašanju: izvesti, organizirati, razpisati anketo; anonimna, pismena anketa; anketa o prometu; anketa med delavci // vprašalna pola: izpolniti, obdelati anketo

-referendum -a m (e) - glasovanje prebivalcev določenega ozemlja ali članov določenega kolektiva o sprejetju ali odklonitvi pomembnega zakona, predloga: izvesti, razpisati referendum; referendum za . . .

Naša nova oblast je pa začela operirati z dvema novima pojmom: obvezni referendum in posvetovalni referendum. Pri obeh se izvede isti posto-

pek kot volitve samo, da naj bi prvega potem upoštevali kot volitve in naj bi potem izbrano tudi izvedli, drugi pa naj bi služil oblastem samo v orientacijo pri sprejemanju svojih odločitev.

Posvetovalnemu referendumu se je do sedaj reklo anketa, referendum je bila pa najvišja stopnja odločanja, kjer so odločali volivci, oblast naj bi pa to izvedla.

Pri tem pa nastopajo vse mogoče izkrivljanja in zlorabe tega procesa.

Začne se že z definicijo referendumskega (anketnega) vprašanja, ki je ponavadi tako zavito, da ga ne razume noben hudič. Če glasuje ljudstvo, bi moralo biti tudi vprašanje temu primerno definirano, da bi ga lahko vsi enako in dobro razumeli, vendar ne, definira se ga tako, da ostane v njem kup pasti, v katere potem padajo volilci.

Ljudje, ki ne visijo skozi pri televiziji in berejo časopisov, večinoma sploh ne vedo ali gre za anketo ali za referendum, saj imata napram volilcem enako obliko in procese.

Nasledno vprašanje pa je, kdaj bo izvoljeno realizirano. Rokov ponavadi ni in če mine dalj časa, postane vse skupaj neaktualno, zastarano, potem se pa lahko izvede nov referendum in se vprašanje nekoliko spremeni. Tako se torej dela z ljudskimi odločitvami.

Še lepšo cvetko so si pa privoščili kranjski oblastniki. Ti so izvedli referendum o odlaganju odpadkov v Tenetišču:

Referendum je bil izveden v celem Kranju (60 000 volilcev) na teritoriju Tenetišča (cca. 200 volilcev).

Od teh 60.000 jih vsaj polovico do tedaj ni vedelo, kje je Tenetišče in ga njihovi problemi sploh ne zanimajo, zanima jih samo to, za kašno ceno se bodo znebili svojih odpadkov, kdo bo pa nosil posledice, jih pa ne zanima. Tenetišani, ki pa morajo prenašati vse blagodeti odlagališča odpadkov, si pa lahko dovolijo samo civilno nepokorščino.

No, sedaj bi morali pa Tenetišani izvesti svoj referendum z referendumskim vprašanjem: Ali ste za to, da preselimo celotno deponijo v Kranj pred občino. No, vendar bi bil tudi ta referendum odveč, saj ima isto napako kot pa kranjski, že naprej se ve, da bi bili vsi za tako rešitev.

Stari Grki so temu rekli DRISKA DEMOKRACIJE.

Manipulatorji so vedno izrabljali ljudstvo za dosego svojih ciljev, tako dobimo zmanipuliran referendum, pri katerem manipulatorji ne odgovarjajo za svoje lumparije in izrabljajo naivne volilce, ki mislijo, da očem odločajo. Odločajo pa samo o tistem, kar je že odločeno.

anketa.

Dne 11.9.2007, popoldne ob 17h pozvoni pri Mrkaču telefon in mili glas sek pravi:

Smo ta pa ta iz Škofje Loke in delamo za Glas anketo, ali ste pripravljeni odgovoriti na dve vprašanji?

Ja, s'm!

Hvala.

Ja, a sva že fertik, toj bvo pa hit'r.

Ne, ne, to sem rekla kar tako iz vljudnosti. Ali boste sedaj odgovarjali, prvo vprašanje glasi:

Ali podpirate predlog nove knjižnice v Radovljici?

Ja, koko pa to misl'te. Mi mamó zvo dobro kniž'nco, pa smo zno tud zvo zadovol'n. Zakva poj novo? Kam pa poj s ta staro? Jest s'm že skor po stole-tja užen'n, pab svojo ta staro tud neb dau k'r toko. T'krat, ks'm se uženu, s'm s izbrau po pricip': baba j baba, nejbolš je svaba, pa še zmerej misl'm, d' s'm s' za sebe izbrau ta nejbolšo. Zdej, na stara leta, nej b' pa po vaš'm uzeu zrav'n še ano mvado, tko k't devajo an druj, d' majo zrav'n ta stare doma, še ano drujó, mvajš, neč drje? Hudiča, sej meu u grob sprauva!

Č' pa misl'te, dab bvo to t'ko, k't dab jest imu ano hči, pa dab dobiu zrav'n še ano, pa tud nau švo. M'dva z mojo ta staro sva že stara, pa met še no hči pa jo spraut h kruh, pr najn'h let'h, tud nau švo.

Ja, koko sploh mis'lte "novo kniž'nco"? Ja, kva pa ta druj uprašane, mrbit bova pa t'm kej nardiva?

Drugo vprašane pa je:

Ali ste za to, da dobi Radovljica novo gledališče?

Ja, koko pa spet to mis'lte. Na tistmo, k'r so zdej mel za teat'r, t'm zrav'n občine, se še mauta ni poššiva, pa že nouga.

A mis'lte le, dab dobil novo gledališko hišo, tko kse to dons reče. U naš bližin sta že zdej dve take, ksta čist shirane, kje zane bvo zmerej premau gnarja, pa mis'lte, d' rabmo še ano, kb' znima uret crkavova?

Č' pa misl'te, dab dobil nou cirkus, vam mor'm pa rečt, d' ga mamó že zdej dovel. Pa se ga nam u kratk'm ubeta še več, k bodo volitve.

Č' pa misl'lte "gledalište u kući", je pa Radolca že dons en sam "Malo misto" s prou takšn'm pretendentam.

Ampak, potem mi pa vi povejte, kako naj napišem, ko pa lahko napišem-samo JA ali NE. Zakaj ste se potem odločil?

Ja, sej s'm vam use povedou, aj treba še kej več?

Ampak to, kar mi delamo, je anketa.

Ne, tist kar vi devate j cirkus, poj pa, k ste se zaplezal, nej vas pa mi rešujemo. Seute pa že sami mogl izvleči iz te šlamastike, kstes jo zakuhal.

Zdej pa vam hvala, kste se pust'l nategvat, adijo!

aj pršu advent

Pršl' so ta nejkrajš dneu u let. Dan sej skrajšou, pa še use nekam mrač'n je ratou. Ja, pršu'j cajt, d' pržgemo vuči, d' se mo usaj vid'l.

No, paj pršu tist mesc, kma t' nej več praz'nkou, 'n vel'k deu od teh smo že čist pozabil, kva č'b j'h pa mi mau pogledal. Praz'nkou je tok, d'bo za usačga nekej. En so zvo stari pa vezan na že zdaunej pretekle cajte, pa č' tud so j'm dal novo obleko, nektere so cvo večkrat preublek'l.

Advent se z'čne s park'lnam, k spremlajo sv. M'kvauža, pojavju se že ta p'ru dan u grudn' (decembr') pa razgrajajo okol use do sv. M'kvauža, kse pa tud pojau kmou za nim. Park'ln' posebej rad nagajajo otroc'm pa k's'nga tud mau štrafajo s svojo četno, prou posebn vesele majo pa s puncam, te pa povožejo č'z kolena, č' so se j'm č'z let kej zamerle, pa j'h tud štrafajo s četno.

No, ta prva je na vrst sv. Barbara, na 4.12., kje pa knapovska pa f'žnarska svetnica, kso jo praz'nval pr'dus'm u f'žnarsk'h kraj'h. No, poj j pa sv. Lucija s svojo vučjo, kje pa pomagava tud tist'm, kso svab vid'l – (ja, ta b' bva uhka dons tud dobra za naše politke, d'b j'h mau razsvetliva, d'b se mau b'l pamet'n obnašal, pa dab mi ot tga kej več mel). Sv. Lucija je bva že poganska boginja, kso jo pa poj tud ponucal, ampak so jo učas'h skril za sv. Joštam, tko k't p'r nas Pod goram.

Ja, pa n' smemo pozab't, d' so Bohinc na sv. M'kvauža potegn'il iz turna p'r sv. Janezo svoj obred'n drevo pa znim začel zimo orat. S tem so naka-zal, kva use bo treba č'z zimo ponard't, k bo treba povož't obračun za pretek'l let pa nard't use, d' bo druj let uspeš'n. Pršu j' cajt, d' so se mog'l prpraut za praz'nvane. Tko je mogu bit zakvan m'rs k's'n prasc, pa

use podevan, d' je bil poj prpraulen za praz'nke, ja pa tud za nasled'n let use če do košne.

No, poj pa biu že kmau cajt 12-t'h prazničn'h dni, kso se začel z Božičam pa nehal s Svet'm trem kral'm. U tmo cajt je bvo pa treba res povož't obračun za pretek'l let pa se prpraut za ta nouga, use to seveda s p'r-mern'm slaujiam pa darvanam bogov'm, tač'm pa tač'm, ta prav'm pa ta zem'lsk'm, ta domač'm pa ta tuj'm, da nau k'sne zamere. Ja, potreb'n je bvo pokopat ta prejš'n let, pa dat u vago use sk'p, kje že res zgnu, paj začeu smrdet, je bvo pa dobr, d' se ga pokople.

Us'h teh 12 dni so ldje bolj jed'l pa pil, posebej pa na Bož'č. T'krat sej spekvo pa skuhou praznične jedi za us'h 12 dni.

Ja, u teh 12 dneh je bvo pa treba popraut tud tist, k'r do zdej ni bvo uspeš'n. Tko so otepouc nared'l tist, k'r last'nmo desc p'r svoj bab u treh let'h ni ratou.

Po teh praz'nk'h so se pa mogli' ldje mau spočit, kso bl' pa prenažrt pa zmatran od t'ko naporn'h praz'kou.

ešouje.

Bvo je u zvo star'h cajt'h, še pred'n so p'ršlé Rimlan, kje biu vzhod'n od današn'h Lesc še sam gozd (Les'c), kso mo rek'l Lešouje (Leševje), kso bl' pod Dobrčo še svet kraj', kam'r so hodil ldje molt za svoj zdrauje. Tko j'biu t'm svet Vog od Vetrna pa do današne Sredne vasi, u nem pa svetišče boginje Lučije, ki je dajava ldem dobr vid. U ta Vog sta tekva dva sveta st'denca, ed'n sej zlivou spodej pod današno cerkujou u mejhn jezer, mvako, ta druj jpa teku zahod'n za Pobrncu nauzdol u grab'n pod Goričco. Vse to j' biu nekoč svet krej.

Na zahod'n stran Pobrnce je bva pa u Vog' na skal Goričca, t'm je pa 'n svet mož opazvou naravo pa skrbu za svet vog'n gor na na vrh' skave, kje bva posvečena bog' Sveto-Vid'. Tko, k't je Lučija skrbeva za sveto udo, je ta svet mož skrbu za svet vog'n, d' sej use vidvo.

Skoz ta, ta druj področje jpa t'krat teku ta druj st'denc, kso ga pa ldje poj preusmerl u mvako, tko, d'j poj teku tko, k't teče dons.

Tko sta Pobrncu, n'prej dol pa Žavostna gora, ločvava področje svetga vogna od področja svete ude. Pobrncu teče še dons n'prej dol na Žavostno goro, ksoj učas rek'l tud Babna al pa Babja gora.

Sveto Lučijo so častil t'krat, k'so bl' dneu nejkrajš, pa douge noči (13.12), svetga Vida pa t'krat, k'so bl' dnev' najdalš (15.6). Tko sta oba dva skr-

beva, d' sej sonce prou obnašou, pa d' so se odvijal let'n čas tko, k't je bvo treba. Toj bvo povezan z obdelavo pol pa žvino, sej t'm rasva trta, tko d' so t'm p'rdelval vin. U ta področje so tekle poti z us'h koncou še douh cajta poj, kje use to propadvo.

Pa so pršle Rimlan pa začel spreminat tud ta konc. Ob pot, kje tekva č'z današne Tvake, so naredl gostiše, d' so se uhka romarj' ustaulal pa tud prespal, sej so s'm p'rhajal ldje od deleč, tud s Koroške pa Primorske.

Poj so pa pršle velike težave, povod'n, potres', kuga, pa nova plemena so se podiva tle skoz, pa še druje nadloge, tko, da so usi ldje zapustl ta svet krej al pa pomrl. Poj pa douh cajta ni bvo nobenga čuveka. 'Ldje so obstal sam u sosedn'h kraj'h, toko d'sej ohranu sam spomin na sveto Lučijo pa svetga Vida. Tujc so h nam zanes'l svetga Jobsta pa z nim pokril sveto Lučijo, svetga Vida pa prenesl na Brezje od koder še dons špega okol vogva na svojo družico pod goro, sveto Lučijo.

Dons pa na use to spomina nekej ostankou pa ledinsk'h imen. U cerku sv. Lucije se hodjo ldje še dons priporočat za dob'r vid pa se umivat u st'denc, k teče pod cerkujo. Zahod'n od cerkve je mejhna ravnina, ksej reče Na tvakah. U star'h cajt'h je tle pelava vaštrana pot na Deželo, kso jo konc sred'nga veka preoral pa nared'l niuce, dons jpa t'm trav'nk. Nad Tvakam so pa Grob'lce - ostank nekdanga gostiša, na kerga spomina sam

A sveta Lučija

B Goričca

C Mvaka

še nekej velik'h kosov star'h zidou. Pod Goričko j'dons Goričnekova kmetija, samo Goričko so pa preimenoval u Goričnekou rob.

Od teh cajtou so zginva tud usa imena st'dencou u tmo konc, sej j'h dons nobed'n več ne pozna pa so zato brez imen. Te st'denc so mog'l učas'h met podobna imena, k't j'h majo še dons u Bohin, kso bva pa tko pregrešna, so j'h pa mog'l pozab't.

No, t'krat so poti tekle iz Kamne gorice č'z Komuraušce(?) u krej, kse moj rekvo Seu, pa nan krej Batranco, ker so ble kovač'nice (batr = tolči, tepsti, batinati ≈ kovati). T'm so tud barantal s svoj'm p'rdelk'm pa izdelk'm, t'm so ldje uhka tud naroč'l, k'r so rabil pa sej tam izdelvau. Tko je bva uhka učas'h tud Barantar'nca, tist krej, ker sej barantavo.

Poj so pa poti tekle č'z Rajso (kačo) pa na 'Rsje' (Rasje) po poznejš Farovšk Gabeu (gabela = prečka, tudi prečka venetskega, pozneje rimskega jadra) pa č'z Graben na Crniuc (???) poj pa u Perašco (voda, ki mirno teče skozi gozd in nosi s seboj perje=listje in ga pušča ob svoji strugi) pa po Grofij na Žavostno goro (Babno goro) pa po Pobrnc (greben po kermo teče pot) k sv. Lučij al pa na Goričko).

Ta pot je iz Kamne gorice vodiva na Jevouco u Gradiše na Vodicah, od tam pa n'prej u Bačo, ker so tud mel sv. Lučijo.

Sv. Lučija je ležava tud na pot, kje šva iz Kovorja (Kovarje - kraj kjer so kovačnice) u Vigono (kraj kjer so ognji, kjer se tali ruda, danes Njivice nad Begunjami), na današ'nga Svetga Petra (ledina Ravnince) pa naprej prot Rodnam, Sevo (Seuca nad Selom) in Ž'rov'nc (Lipje pod Debevo pečjo), pa še n'prej prot zahod. P'r Rodnah sej pa odcepiva pot prot Zasip, pa n'prej prot Bohin.

ergmand'lc, škr't, duh, Kobout, Bodlaj, Kn'p

Ja, t'm u Begnah je tud velik ostankou od star'h cajtou, tko k't u Bohin. T'm majo Škratou grad, ker sej zadržvau škr't, kso mo učas'h rekl tud Kobout, Bergmand'lc, Bodlaj, pa še kej drujga tud, č'prou je biu u resnic le navad'n kn'p.

A ni čud'n, d'j Škratou grad koj zrav'n jame Zijauke pa nedel'č preč od Kamna, kse moj prej rekvo grad u Vuk'n (... de antro, Lueg) kje bil prej u Vuk'n, pa d' stoji u Drag (k' sej po latinsk tud prau antro, tko k't se reče tud

drag antro), pa d'j na konc Drage tud Vukna. Ja, podobn'm kraj'm so učas'h dajal vse sorte imena (R't, Ret – Ter, Vukna, Draga, Krnica, Poč,).

Ja učas'h so take stvari imenval tko, k't je bvo p'r ldeh. No, tkoj tud škratlc varvou Vukno, tko kjo tud pr babah. Učas'h, u bronast dob pa tud poj u želez'n dob, so bl' rudarj'(bergmand'lc'=rudarček) zvo mejh'n l'dje pa otroc, d' so se uhka gibal u ozk'h rov'h, kso vodil do večj'h jam, ker so kopal rudo. Tko so j'h imenval tud knape (Knabe – deček).

Učas'h so pa tud poj rudo topil u vetrn'h pečeh. Bakrova ruda se še velik voži topi, k't pa železna, tko, d' se res ne rab velik več, k't pa dobr vet'r. Tak vet'r pa uleče po ozk'h dolinah (dragah) k'se j'm reče tud krnice, pr'd us'm nihoumo t' zad'nmo konc' se reče tko.

Ja, Učas'h so verval, d' so bergmand'lc varval vogn pa šace, tko nej b' mejh'n vogn' u gorah pomenu skrite šace, kso j'h vahtal bergmandelc'.

No, o bergmand'lc'h jpa še dons pouh'n štorij, koko so merkal šace, pa d' so mel vuč (vog'n) s kero so svetil po svoj'h vuknah, pa vog'n, s kermo so mehčal stene u rov'h pa poj topil rudo. No, tko sej učas'h rekvo današn'm Begnam Vigono, u Krop majo še dons vig'nce, use sk'p pa prhaja od vogna ne pa od k'kš'nga Beguna, Begunca. Ta star Begunc so se ukvarjal z rudarenam pa toplenam rude pa niso od 'nker prbežal, d'b bl' begunc. Ta star so še zmerej to ved'l, poj so pa pršle Slovan, kpa tega niso več razumel, so pa use sk'p pošlampal pa nared'l to godlo, d' se ni dau n'č več zastop't.

Na use to spomina še Bergmand'lcou grad, k mo praujo tud Škratou Grad'č, k' čpi u sten pod Mav'm vrham u Gačah. T'm b' nej mu svojo vukno pa vahtou šace, kso bl' zakopan zadej u Drag, d' j'h neb kdo odnesu. No, toj pa poj, kso p'ršle tuje, preuzeu nihou grad U vuk'n (antro), še poznej, kso pa postal b'l premož'n, pa še grad na Kamn' (Stein, k' zapira vhod u Drago)

Šac je bva pa tud zvo redka ruda, kso jo rabil za dodajat bobovc'm, d' so j'h voži topil. To rudo so dobil na Begunšč, ksoj učas'h rek'l Vigonšca, po vogn'h, kso j'h rabil za toplene rude pa kse j'h je vid'l iz dolin. Tko praujo tud Bohinc tistmo konc Rüd'nce nasprot Studora Bisgora (isa gora), k'r nej b' pomenivo, d' so gor bli vogn'

londinke, štrebarj'pa ritoliz'nk'.

Pa sta se dva Blejca pogovarjova, koko j'bvo u tist'h cajt'h, kso punce mele še srce pa ne dve čepe silikona, kso punce še zardele, č' sj'h kej barou, pa ne d' te nakurjo, kva se utikaš vane, kso punce ble zvečer še doma u svoj'h kam'rcah, pa ne d' so se gonile okol po diskot'h.

Pa prau ta p'ru:

“As že kdaj slišou tisto o blondinkah pa Ajnštajno. No, moj blondinka rekva, koko b' bvo fajrn, č'b vona dva meva otroče, pa b' bl' poj te tko lep, k't je vona, pa tko pamet'n k't je von. No, j'j pa Ajnštajn odgovoru, kva b' pa bvo, č'b bvo narobej, d'b bl' tko lep, k't je von, pa tko pamet'n, k't je vona. No, vid'š, ta uprašane jdons že zdaunej rešen. Sam po cest poglej, pauš vidu, kok blondink boš vidu, Ajnštajna pa sigurn nobenga, kje že um'ru pa tud n'č mulcou ni mu. P'r blondinkah je sploh tko, č' že ni taka rojena, se pa u en ur uhka tako nardi.”

Poj pa prau ta druj Blejc: »Ja, pa to še ni use, k'r se dons dogaja, daj ta druj še glih tko pomemb'n. D' dons usi tišijo nauzgor, se prerivajo pa štrebajo, dab mel čim več. No, tko noben ne pomisl, da k'bo lezu po lojtrc gor, k'r dons usi počnejo, kvau poj, k bo pršu na ta zad'n kl'n. A'u zletu poj u nebesa, a pa bo padu dol, pa s' gob'c staušou, al pa se cvo ubu? Noben ni tok pamet'n, dab uzeu toplarco (dvostranska lestev), pab poj na druj stran 'lpo zlezu dol, č' že ne more n'prej. Tko gre pa vsak nekam drgam, k' mis'l, dau uhka še viš gor prplezou, kar pa p'r većin ostane sam pobožna žela, u resnic pa j'h večina prstane na gobc' al pa še globi dol u ta praumo p'kvo. Ja, učas'h so ved'l, da k prideš na vrh, greš uhka n'prej sam u nebesa al pa u p'ku.

K'r poglej današne mogotce pa politke. Noben se ne zaveda, da nau n'č nesu s sabo na un svet, pa se grebejo pa grebejo, žrejo en drujga pa osirajo, kokr dau t'm, kam'r bodo pršle, kej drgač.«

„Ja, poj pa še to. Od politkou, k enkrat zajahajo kona pa gredo s pamet'nga deva u politko, nobenga ni več nazaj na tist deu, kso ga prej deval. Tko se čvouk sprašuje, a so res zajahal kona al osvja, pa kdo'j kon al pa osu, tist kje spodej, al tist kje zgorej.“

»O pa ne sam to. K vočjo, dab bl' izvolen, devajo še veči cirkus k't blondinke. Č' baba ni blondinka, gre pas pofarba vase, politkarj' pa farbajo n's, mrbit pa tud sebe, č' tist, kar on govoričjo, tud v'rjamejo. Poj, kso pa enkrat izvolen, so pa naenkrat požrl uso pam't pa sposobn'st, k' j'h prej p'r nih ni bvo opaz't. U dveh mese'h, k zajahajo tko zaželene stouč'ke, znajo pa zmorejo use, ukazujejo cel'm trop'm 'ldi.

Č' pa to primerjamo s pilotam, k'pele ldi s frčaplanam, more ta hod't 18 let u šovo, poj pa u posebne šove za pilote, poj pa more bit zdraunišk potrjen pa sprašan, šele poj uhka zajaha frčaplan pa voz druje l'di, pa pleza po pilotsk'h lojtreač gor. Poj pa nardi sam mejhno napako, al pa ni dost zdrou, k ga vsakga po leta pregledujejo, pa odleti. Ampak ne s frčaplanam k'm drgam, tko k't politikarj', ampak ustane za trd'n na zem'l u k's'n služ, ker ne more več pilotirat.«

“Ja, pa ne sam to. Te politikarj' pa mogote' gojijo t' prau kult ritalizništva. P'r teh je že tko, d' 'nkol ne veš, kdo kom u r't leze, pa kdo je tist, k drujmo u r't leze, pa kdo je tist, k mo u r't lezejo.”

»O, toj pa čist ajnfoh, ta spod'n lezejo zmerej ta zgorn'm u r't. As še ke vidu, dab ta spod'n nastavu rt gor, ta zgorn b' pa skoču na gvavo dol u rt s stegenen'm rokam? Čist za gotou ne. Ta zgor'n n'kol ne skačejo dol. So pa ta zgorn arogant'n, pa's zbirajo, kdo j'm uhka leze u r't, sej n' pstejo, d' bj'm uhka usak, kse mo lub, lezu u r't. Ja, kam b' pa poj pršle, sej b j'm končn r't raznesvo. O, te že znajo varvat svoje rit!«

Savica.

U Bohin otroče ne p'mese štokla, ampak prplavajo po Savico dol, pr usak vas so j'h pa lovil pa iz vode v'n ulek'l.

No, poj so pa Bohinc razmišlal pa ugotov'l, d' j'h more bit velik več, čj'h že tok nalovijo k'r toko, č' s'm, pa če gre k'sna baba prat na Savico pa prnese nazaj otroka, kok j'h more splavat še tud mem t'krat, k obene babe ni zravn, pa kva šele ponoč.

So pa pr usak vas postav'l ob Savico stražo, d' je ulekva otroče na suh.

No, poj so pa ugotov'l, d'j mogva Savica odnest že mrsk'kšnga, ne sam če do konca Bohina p'r Nomen, ampak d' j'h je mogva odnest še n'prej dol prot Bled, pa prot Kran, pa prot 'Lblan, pa Zagrebo pa Beugrado, č' j'h ni že nobed'n prej v'n potegnu.

D' pa so Bohinc sposob'n 'ldje, j'pa p'rpovedvava tud 'na štorja o Novinoumo Tončk', kje pod Kremam u Savico padu, pa gaj Savica odnesva, poj sej pa č'z douh cajta vrnu nazaj k't škof.

No, tkoj tud u današn'h cajt'h odnesva m'rs k'kš'nga Bohinca dol prot

¹³ A ni čud'n, da so tud po Nil' p'rplaval otroc dol, tko, k't nam prau svet pis'm, pa d' so poj ratal pomemb'n ldje, cvo faraon'..

‘Lblan. Tko’j pred k’šn’ga dobrga po stoletja odnesva ’nga bohinskga bučmana, ksej poj tud po doug’m cajt spet vrnú u Boh’n k’t spoštvan gospod, č’ se ni vrnú za stal’n, pa hod u Boh’n usaj s’m pa če. D’ pa ni sam ta tak, pa poglejte k’r po automobil’h, k’sé vozjnjo iz Bohina, poj pa poglejte, k’s’n se vračajo u Boh’n, pau te vid’l, pa sami presodte!

Ja, ja, Savica ma pomembno ulogo u Rajo pod Triglavam.

urn' pa jajca.

Bvo j’sé u zvo star’h cajt’h, k’so še častil naravo pa use k’r je bvo z no u zvez.

T’krat so mel svoja sveta drevesa, kso ločvava posam’zno posest od sosedove, pa sej to poj zadržou še zvo douh cajta. Tkoj še pred 100 let’m bva meja med Polanc’m pa Stranc’m p’r Žebrejou hrušk na vrh Kvanca na Cesarsk cest p’r Žapužah. Paj ta meja država skor ’n tisočletje, pa ni bva iz kamna, kgaj uhka prestaut, ampak z us’m koreninam zarašena u zemlo. Bohved, kok hrušk je bvo u tmo cajt potrebn’h, d’ so vahtale to mejo. Na konc je bva tle še meja med posamezn’m katastrsk’m občinam (Begne pa Nova vas), paj še dons zarisana u zemlevid’h, č’prou Žebrejove hruške že zdaunej ni več. Zato so pa bva učas’h drevesa sveta, meje pa znim uret.

Tko so tud opazval naravo pa mel za to tud k’s’n pripomoč’k. K’je bvo narjen use po narau, so bl’ tud te pripomočk’ narjen po narau. Toko so mer’l doužine po korak’h, lakt’h, nogah, pedeh, pauc’h. Za opazvane narave so mel pa turne, tko k’t majo dons jagr’ svoje preže, d’ so bl’ uhka pod streho, č’j padou d’ž, pa d’so bl’ zaščit’n pred mrzl’m vetrov’m. No, mel so pa tud rore, skoz kere so gledal okol n’ del’č, pa znim tud p’r beumo dneu dobr vid’l zvezde.

No, poj so pa pogruntal, d’ ma to tud povezavo z gun’m, ta star’m t’m zgorej, kso že zdaunej umr’l pa kso j’h z dimam posval na Mlečno cesto, pa so od tam gledal dol pa j’h merkal, d’ se j’m neb kej hudga zgodvo, pa opazval č’ se še držijo star’h navad, pa č’ devajo tko, k’t se more.

No, pa so nared’l po narau tak turn, kje mu zgorej čbuvo, zraun u tleh pa jajca. Turn je mu namen tiste na zeml povezat z Mlečno cesto, iz čbuve sej pa opazvau naravo uhka del’č okol. Jajca so ble pa veliče kugle u zeml, kso se uhka premikale u vuk’n (moš’n), te so pa napovedvale potrese. Toj bvo tko, k’t je tud t’krat, k’d’r se deva otroče, kse valajo jajca s’m pa če, okol se pa use trese. Tko so se tud ta jajca u zem’l valava s’m pa če, č’ sej zemva tresva. Tko so po teh jajc’h ugotaulal pa prerokval

bodočnost, sej tko, k't je od mošk'h jajc odvisna bodočnost rodu, tkoj bva bodočnost srene odvisna od the jajc u zeml. Ja, sej so zemlo tud častil, pa use, k'r je rasvo iz ne.

No, tkoj iz zemle rasu tud turn, s kerga so svečenik opazval naravo. Dons majo t'm zvonove, tik spodej pod čbuvo, pa še zmerej lep razgled po ceu sren.

Kje pa pršva nova vera, so pa jajca skrili, tko, d' so j'h zakopal globok u zemlo, na prejšn svetišče¹⁴, kje biu posvečen k'snmo bogo, so pa nataknil k'sno svetnico, k'ni meva jajc.

Ja, poj so nas pa tujc p'rpričal, d' smo n' 'n'h cerkvah ulup'l dol še čbuvo, d'j poj štrlu turn gorv'n tko k't 'n olupl'n t'č od k'snga Mujota.

Dons pa zvonou binglajo, tko k't so prej jajca pa prpevajo od vesela, predus'm t'krat, kje podne, paj cajt za južno, pa tud zutrej, pa zvečer, pač'j k'kšn um'ru. Kse pa devajo otroč, so pa tih, d' se ldje neb spomn'l na tiste jajca, kso zakopana u zeml.

ašna'j razlika med ldmi u Rajo pod Triglavam?

Zvo mejhna, usi stegujejo roče, k' srečajo k's'nga berača, sam usak jo stegne po svoje:

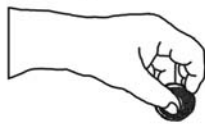
Blejc jo tkole:

Bohinc jo tkole:

Kašar jo tkole:

Radolčan pa tkole:

¹⁴ *Prejšna svetišča so bva odprta, d' sej vidvo uso naravo ukol, ne pa zaprta. U n'h so mel svet vog'n, kso ga pržgal s soncam, al pa z drgnenam.*

kraden spomenik'.

So se sred januarja prejš'nga leta, 'no nedelo zbud'l zutrej l'dje, pa se šl' mau p'rteg'nt če u naravo, pa so ugotov'l, d' je ed'n odnesu spomenik u Mostah, kmau poj so pa ugotov'l, daj tud tistga u Drag.

To so bl' lep bronast spomenik' talc'm, kso j'h med zadno svetovno vojno postrel'l Nemc, spomenike pa postav'l naš tmo u spomin, d' t'krat nismo lez'l tuj'c'm u r't, usaj nekter ne, pa d' so za ta svoj prpričane dal cvo svoj živlene.

Do zdej so te spomenik' uhka lepo stal na svoj'h mest'h, k ldje še niso bl' tko požreš'n pa pogout'n, dab ukrad'l usako kolč kej uredno stvar, pa jo pretop'l za u svoj žep.

No, pa sej boh razjezu, paj koj poj, kje to zvedu, poslou na zemlo sporočiu, tko, d' so fejest padle del'nce po usmo svet, tko, d' so to usi čutil. Ja pa rečte, d' nas boh n' varje, č' pa štrafa tiste, k kradejo naše skupne vrednote, pa k lezejo tujc'm u r't, dab več mel, pa dab bli b'l bogat.

esporazum.

(Prdou – Bohinc prdi, Kašar dodaja, Blejce prodaja, Gorjanc pa prelaga).

Je Kašar naredu lepe rezlane vrata, pa j'h obesu na štek'line od pantou, d' so se lepo odpirale. Pa ga obišejo 'n Bohinc, n' Blejce, pa'n Gorjanc, pa j'h sprejme pr' teh, tko l'po narjen'h urat'h. Dab j'h gun opazil, pa dab se uhka mau pobahou, pa prau:

„A nis'm naredu lep'h urat, pa še tole s'm prdou“, paj pokazou na lepo izrezlane “špegle” u vrat'h.

»Ja, koko s' pa s prdenam uhka naredu te urata? P'r nas u Bohin, rabš za to dobro roko pa gvavo, ne pa r't. Ja, p'r nas u Bohin se reče prdene, č' prdneš, p'r vas na Kašarsk'm, se pa tko reče, č' kdo kej doda.«

»Ja, jest s'm pa mislu, d's j'h prodau, poj k's j'h naredu, sem je pa čud'n zdeu, koko, d' so poj še tle, č's j'h pr'dau.« prau Blejce.

»Tud mene s nategnu,« je reku Gorjanc, »d' s'm mislu, d' sj'h naredu iz 'n'h star'h. Sem je pa čud'n zdeu, dab uhka iz star'h urat uhka naredu tko lepe nove. Viš, s'ms mislu, taj pa pogruntou to, koko se iz star'h bab dekliče deva.«

No, tko so se fouš razumel že sam Rajan, k' so ed'n od drujga oddal'n sam nekej kilometrou, koko j'h bojo pa poj druj razumel, k gledajo Raj sam od del'č.

Ja, razumejo j'h ne, komandirajo j'm pa uhka!

Leto 1348.

Leto 1348 je bilo eno izmed najbolj katastrofalnih v zgodovini naših krajev. Hud potres, ki je segal od današnje srednje Italije do srednje Nemčije, je močno pustošil po naših krajih. To leto se je pri nas razširila tudi Beneška kuga, ki pa je potem gospodarila predvsem naslednje leto. Potem so sledile kobilice pa sušna leta, tako, da je pokrajina v 10 letih bila popolnoma izčrpana in močno izpraznjena, saj je mnogo ljudi pomrlo, pojedli so živino in seme za naslednje pridelke, ostalo ni nič.

Če so ljudje do tedaj verovali tako v krščanstvo, poleg tega pa še niso pozabili stare vere, predvsem vraž in podobnega, so se počutili po tem obdobju zapuščene od vseh bogov in svetnikov, ki so dopustili tak pomor.

To obdobje verjetno dobro predstavlja naslednja štorija:

Pride fajmošter mimo kmeta, ki obdeluje zemljo, pa mu reče: „Kako kaj gospodarita z bogom na tej zemlji?“ Mu pa kmet odgovori: „Č'b vi le vid'l, koko j'bvo t'krat, k'je bog sam tle gospodaru!“

Ljudje so se spametovali in uvideli, da se bodo morali zanašati predvsem sami nase in da jim gosposka, tako posvetna kot tudi cerkvena, ne bo kaj dosti pomagala.

To je bil vzvod, ki je začel odpirati renesanso, humanizem, prinašati objektivno in realno gledanje na vsakdanje zadeve in ne več zanašanje na globoko, brezpogojno vernost in vdanost. To je odpiralo pot novim znanjem, postopkom, delovanju. Stari načini življenja, gospodarjenja, živinoreje, obdelave zemlje, železarjenja, itd., postanejo vsi po vrsti kritični in se išče nove rešitve in smeri.

Tako se Evropa spet poveže, trgovina pospeši prenos znanja in novih postopkov, stari, nekonkurenčni pa začnejo odmirati.

Tako v zelo kratkem času odmrejo peči sv. Heme, saj ne morejo tekMOVATI s takimi, kot jo najdemo v Dnu v Kropi. Kmečke železarske peči v gozdovih izginejo, zelo hitro za njimi pa tudi tiste ob manjših potokih, ki so jim poganjala mehove vodna kolesa. Železarstvo se preseli v grape k

večjim vodnim močem, se koncentrira okoli takih peči, ki so imele zraven tudi norce in se specializira, predvsem se pa loči od kmetov.

Kmetje, ki do tedaj oddajajo svoje dajatve gosposki predvsem v naravi, so vedno bolj prisiljeni, da jih nadomeščajo z denarnimi dajatvami. To pa pomeni, da so morali svoje izdelke prodati, da so jih morali transportirati na trge in jih tam prodati. Če so pa hoteli te izdelke prodati, so morali biti pa tako kakovostni, da jih je trg sprejel. Torej so bili kmetje prisiljeni proizvajati kakovostne pridelke in izdelke. Na svojih poteh na tržišča so se srečali z novimi zgledi, rešitvami in jih začeli uporabljati pri sebi doma. Če so sprva gospostva odvečne produkte, ki jih niso porabila sama, transportirala na trg sama, so to delali po tem obdobju kmetje kot tovarniško tlako. Vse to pospeši kmečko trgovino, z njo pa tudi kmečko zavest o svoji vrednosti.

Tovorništvo pa zahteva tovarne konje. Tako se zopet pospeši živinoreja (konjereja), voli pa ostajajo predvsem pri manjših kmetih. To, pa še kaj drugega, pa diferencira kmete na bolj bogate in uspešne in na manj uspešne, revnejše.

Vse te razmere postanejo pozneje podlaga za kmečke upore, ki jih ni mogla preprečiti niti posvetna, niti cerkvena gosposka, pa tudi za novo vero - protestantizem.

.... *Ja, poj pa boh naredu tačga čoveka, kje mu tiča pa češplo, daj uhka sam sebe zajebavou.*

Ja kes pa še vidu tačga?

Glih k'r ga gledam, č' v'rjam'š al pa ne. Ja, usaj r'd b'vidu, dab biu tak, dab poj mene p'r gmah pustu, pa me neb nategvou.

Možu se od poletne vročine vname koža na vratu. To pokaže ženi, ta mu pa reče, da mora iti k zdravniku. Zdravnik si to ogleda in reče:

»Viš, ta komat maš pa od zakonskga jarma. Preveč švicaš. Boš mogu mau izpreč.«

knjižnici.

Janez : “Jure, a’ m lohko daš k’šno stvar o Dachavu”. Jure gre iskat zaželjeno, v tem času pa reče: “Tine, kva pa ti delaš, a mau črke išeš po računalnik pa j’ h zbiraš, a bo spet ratou kej nouga”.

Tine pa : »Ja, jest ceu dan devam, zvečer pa potegnem štekár v’n pa grem spat.«

“Ja, koko nej pa to razumem?”

»Kok’r češ, tko s pa namalej.«

„Ja, kva pa poj delaš, č’ že ceu dan delaš?“

»Ja, koko tnej to rečem? Poglej, pjanc gre u gostilno, se tam ceu dan naliva, zvečer pa pvača ceho pa gre. Jest pa ceu dan sedim za računalnikam, pa pišem, pa malam, pa muska m’špila, tko k’t pjanc’ u gostiln. Jest pa svoje cehe ne pvačam zvečer, tud usak dan sprot jo ne pvačujem, kar nardim neumnost. Ta se nabira, poj jo pa pvačam z obrestmi vret.«

“Ja, a pa bo poj spet kej nouga.”

»Nouga je zmerej kej,č’ ne d’rgač, poglej na uro, pauš zmerej druj cajt vidu.«

„Ja, kuga s’pa dons tko nabrskan.“

»Koko t’nej pa to povem. Vid’š, pjanc u gostiln pvača usak dan svojo ceho. To pa ni use. Na konc dobi cirozo pa umre. Jest s’m pa že st’r, pa n’č ne kaže na k’šno cirozo. Da se pa opaz’t nekej drujga, da’ m pod kastorcám slama gori. Devam ceu dan, poj sprav’m to na popir, pa ne najd’m nobenga, k’b to hotu uzet pa stroške pvačat. No, jpa poj glih toko, k’t p’r pjanc’, kmore tud sam svojo ceho pvačat.

Ja, tist kso zato tle, dab usmerjal use to, majo gluha ušesa, p’r enmo not, p’r drujmo v’n. Se vid, d’ nimajo n’č med ubema ušesoma, dab se to meu ke ustaut.«

“Ja vid’š Tine” prau Jure, “en nimajo med obema ušesama n’č, en majo vin, en pa slamo. Tist, k’nimajo n’č, odločajo o drug’h. Tiste, k’ majo pa vin, pa poj častemo, k’enkrat umrejo. K’r poglej Prešema, Cankarja, kar kol sta takga naredila, d’ dons o tem otroke u šol učejo, sta nardila to pod domfam. Nejslabš je s tist’m, kmajo slamo, ta se j’m uhka uname pa nimajo od tega n’č druhga k’t sam škodo.”

»Pa mau dima. Ja, č’ maš med ubema ušesama vin al pa n’č, s uhka čist sigur’n, d’set ne bo n’č uneu. Po tem uhka dons vagaš ldi, kva majo tam. Č’ boš pa vidu, d’ p’r enmo svama gori, se pa vohk tud potolaz’š, sej veš, d’ poj, kse bo dim raz-

kadu, tud t'm ne'č več ne bo. Hudič je sam to, dat poj s tistmo dimam mahajo pod nosam glih tist, k majo u glav vakuum.«

“Pa se mot’š. Glih za tiste, k majo svamo, je zlo nevar’n u današn’h cajt’h, d’ j’m bodo poj, kbo pogorela svama, poslal pleh al pa kuglo in to glih tist, k majo med obema ušesama vakuum.”

»Ja, razlika je na konc sam ta, da tist, k’nimajo med obema ušesama n’č, odločajo o useh ta drug’h, o tist’h kše n’č nimajo (otroc, voliuć) pa tud o tist’h, k’majo svamo pa vin.«

Ja, poj so pa desc potegnili štekarje v’n, pa šli vsak za svoj’m devam.

daj je ratova Vukna.

Na začetk Drage vahta Škratou grad’č cevo sotesko, kje za nim, pa jamo Zijauko gor u sten, pa grad Kam’n gor na skavah, pa Drago, kje tam zad, pa Vukno, kje čist na konc. █

No, bergmand’lc je mogu že kej vahtat. Kdaj pa so bl’ u Begnah bergmand’lc’? U Zijauk so že pred let’m kopal, pa ril, pa najd’l use sorte. Ta najstarejše stvari, kso j’h t’m najd’l, sodjo če u 15. stoletje pred Kristusam. Ja, t’krat je bva bronasta doba in to že ta druj obdobje, kje biu zvo nemir’n, pa ldje u tist’h cajt’h tud. Razširjal so novo vero po ceu t’krat’n Europ, pa še na Čnomorsko obalo u Azij. T’krat sej zgleda skoz naše kraje sam potvau, lde so se p’r nas sam zaustaulal, mrbit tud sam č’z poletje, ne pa č’z zimo al pa sploh ceu let. T’krat je bva trgovina zvo živahna, trgovc pa dobr oborožen. Tko so učas’h trgal pa s’ use dobr ogledal, poj so pa pršl’ raubat, č’ sej spvačau. No, tak ldje Vukne že neb kopal, sej č’ so jo hot’l izdolbst iz skale pa usekat u skavo pot, so mog’l dob’r znat devat s skavam. To so pa bl’ glih bergmandlc’, bodlaj’, škrat’. Te so bl’ sposob’n nardit to pot, pa so jo tud nared’l, kje še dons tam.

Ja, poj so jo pa mog’l tud vahtat. Od tist’h, kso hodil po tej pot, so poj pobiral zaščitnino za ceu prehod č’z gore.

Ja, tko so bl’ te bergmand’lc poj varh’ te poti. Ta pot je bva peš pot, po ker so tovor’l na svoj’h pleč’h use sorte robo. U tist’h cajt’h je biu pa nejb’l zaželena roba jantar, kje p’rhajou z Baltika, pa šu na Balkan, pa še deleč n’prej po sredoziemsk’mo morj’ če u predno Azijo, pa če ob Nil. Kje bvo use to povezan s

¹⁵ Zgleda pa, daj dons st’r pa zmatran, paj mau začinkou, d’ so mo uhka ukrad’l spomenik zadej koj za gradam.

širjenam nove vere, so ble te poti tud svete, tko k't use poti po kter'h sej odvijova trgovina, varvou j'h je boh trgovine, u Grčij so mo rekl' Merkur.¹⁶

Ja, zakva b' nej pa ta pot ratova glih u tmo cajt? Ja zato, kjo še dons vahta bergmand'lc. Bergmand'lc so pa hnam p'ršle u začetk železne dobe pa mel svoj kvartir na Niucah, vahtnco pa u Škratoumo gradič. Ne prej ne poj, k bergmand'lcou ni bvo več, ni mogva ratat.

od zvonam sv. Andreja.

Bvoj pred več sto let'm, kje meva Rčica še 4 zaselke:

- Rečico, k't največjo vas, po ker sej vse imenvau,
- Grimšče, ker je biu baron,
- Krasca, ker je bvo 5 kmetij, pa
- Mlinšca, ker so bl' mlin'pa žage.

Na Krasc je bil največji kmet Krištof.

Krištofov Andrejc je bil poznan veselak, podob'n m'rs k'snmo drujmo tačmo u teh cajt'h. U teh cajt'h je biu čvouk u učeh druj'h nekej uredn, č'j biu al res zvo dobr gospodar, pa tak'h niso maral, al pa gaj na debeu ukrog srou, zapraulou, dajau druj'm za vin, pa biu mau neum'n.

To sej ohraniu iz tist'h cajtou, kso b'l norc še svet ldje, kso navadne ldi povezval z unmo svetam na Rimsk cest, kse j'j prej rekvo Mlečna cesta.

Kso ldje začel uporablat kovine, so tud žvino mel ne sam zato, daj bva to zaloga mesa za svabe dni, ampak je čvouk začeu moust pa devat s'r. No, t'krat je dobiu mlek veliko urednast, v'lik zvezd na nmo kup je pa spominou na mlek, pa so rekl tist cest, k'pele na neb' prot jug, Mlečna cesta, sej pelava če, čer nej bse cediou mlek, pa sej tud velik bolš žvel.

No, Krištofou Andrejc je biu mau č'z les, sej moj pjača požrva še tist mau možgan, kj'h je mu. Zmerez b'l gaj piu, zmerez b'l zapraulou svoj premožene, na obzorj' sej že kazava propast nekdej največje rečiške kmetije u Krasc.

¹⁶ Pa ne tist, kma dons u L'scah ta velč trgovino. Ja, res pa je, d' se dons trgouc obnašajo tud b'l po božje, to majo pa glih po tem Merkurj', pa tud ime so po nem poverbal.

Paj bvo treba kmetijo ohrant. Fot'r pa mat sta Andrejca zmerej prosiva, d' nej neha z negov'm oslarijam, poj bvo pa še zmerej huj, ne pa bol. Na konc sta že čist obupova, sta ga pa k'r posprauva. Fot'r gaj s pušo ustrelu u senca, mat je pa not utakniva fržou pa use mau zamazava z voskam, d' se ni vidu. No, toko je bvo konc t' žavost'nga deva zgodbe p'r Krištof.

Kmetijo je preuzel poj ta mvajš sin, kje biu zvo pamet'n pa gospodar'n, tko daj poj kupu še sosedno kmetijo, tko d' so poj bl' p'r Krištof še b'l mogoč'n. No, tko so ble poj u Krasc sam še štir kmetije.

me češ, č' te čem?

Je mu n' Radolčan veličga, lepga sina, za kter'm so se že u pub'rtet metale punce. K'je biu star 14 let, pa ni mu pod nosam še ubene dvake, se oglasijo tri mvade blejske fračafele, stare tud okol 14 let, k'so j'm komej začel poganat jošk', pa sprašvale, č' b'ga uhka dobile.

Pa zakva?

Ja, to me že same vemo!

No, tako sej začeu, pa ne tud končau. Že u te dob so se nan lepile punce. No, paj odrasu, pa začeu letat okol po diskot'h, podneu spau če do podne, ponoč ga pa ni bvo nkol doma.

Ja, pa ne sam to, babe. Tud prjatlou je mu 'n ceu ograb'k. S sosedoumo fantam sta bva sošolca, d'rgač pa k't r't pa hvače. Obeh zvečer ni bvo nkol doma, dopoudne pa tud ne, sej j'h ni bvo 'nčer vid't.

No, pa sta odrasva pa šva u šove, poj pa u službe. Poj stas pa dobiva svoje babe, pa znim žvela na koruz, ja tko k't je to u današn'h cajt'h navada.

Paj dobiu Radolčan unuka, lepga, fejest fantka, nabritga, še b'l kje biu pa negov voča. Poj pa ni vedu, koko se takmo otrok uhka reče. Za unuka ga prouzaprou ni mogu met, č' pa sin ni bil poročen.

Ja, vidte, tkoj to u današn'h cajt'h, sama zmešnava.

Naš razvoj?

Je gledou ta star Tripot, kje biu že del'č nazaj župan u Radolc (t'krat, kje bva še ceva Radolca t'm, kje dons Predtrg), z mlečne ceste dol, kam'r so ga posval naš prednik z dimam gor, pa gruntou:

Ja, u star'h cajt'h, t'm pred 2500 let'm, je bva Radolca še tam na današ'n Batranc, kje dobiva svoj ime po kovano pa barantano, ker so t'm zamenval svoje izdelke za druge izdelke pa pridelke.

No, t'krat so ldje žvel pr'd us'm od dobr'h letin, č' pa ni bvo pr'delka, so pa prežvel od kovana železa, pa barantana z nim. No, t'krat so mog'l ved't, kdaj je potreb'n sjat pa žet, da bo letna uspešna pa d' bodo prežvel zimo. T'krat so bl' tko odvis'n od narave, d' niso mog'l prežvet, č' jo niso spoštval. Ja, nejb'l je biu pa potreb'n sonce pa luna, pa od teh dveh odvisna "koledarja".

Ja, od bakrene dobe n'prej, ksej začeu čvouk ukvarjat s kovinam, sej moč'n razviva specializacija deva, d'j usak počeu tist, za k'r je biu nejb'l sposob'n pa uspeš'n. Od t'krat n'prej je ratou v's dostop'n svet med seboj toko povezan, k't je dons z internetam. Pretok idej pa znana je opraulou barantane (izmenjava blaga), povezan s t'kratn'nmo vervanam u naravo pa z no povezan'm bogov'm.

Že Babilonc so tauž'nt let prej ugotov'l, koko sta povezana luna pa sonce, koko se obračata, pa d' se use sk'p ponaula, pa d' se use sk'p spet začne na nou č'z okol 18 let.

No, toj bvo t'krat, kso ldje še žvel po narau.

Dons pa žvejo ldje po svoj'h notranj'h nagon'h. Te delujejo k't ura, pa zahtevajo na usak'h tok let, d' se use spremeni. Ldje se pa raunajo še ta nejb'l po ta nejmočnejš'h nagon'h: zamere, fovšarije, pohotnosti, pogoltnosti, predus'm pa po tmo, da majo zmerej premau, pa d' hočjo zmerej več, pa višji, pa dražji, pa. . .

Ja, p'r nas smo učas'h žvel po naraun'h zakon'h, ksmo se raunal po narau. Ksmo pa začel uporablat kovine (bak'r, bron, želez) je pa en del ratou k'r p'rcej neodvisen od narave, vsaj ni biu tko odvis'n od letne. Ta del prebivaustva jpa ratou poj b'l pomemb'n, pa nekej več k't pa t' druj, zato jpa tud bol žvu.

Ja, tkoj bvo tud t'krat, kso pršle belc u Ameriko. U očeh so mel sam ckinе, zato so j'm ble indijanc sam sredstu za izkorišane. Po 'nmo cajt je bvo poj indijancou sam še za seme. Glih nekej tačga se pa dogaja dons p'r nas. Č' pogledaš po Radolc okol, pa tud d'rgod je tko, vid's domačinou tud še sam tolk, d' uhka reč's, d' so še tle, drgač pa sam tist, kso p'ršle s trebu-

ham za kruham. K greš po cest, ne poznaš več večine ldi. Ja, poj pa to ratou glih tko k't u Amerik, poj pa n'č čud'nga, č' išemo zglede sam tam.

Ja učas'h so ldje hodil na baratane u sosedne kraje, pa so se po cel'h Alpah uhka med sabo razumel, č'prou je govoru usak svojo špraho. Dons se pa u šol učijo angleščino, tko d' se uhka pogovarjajo z Amerikanc'm, č'z mejo pa govorijo tako špraho, da je dons nobed'n več ne razume.

Ja, tko sos pa izmisl'l, d' t'krat, k'majo ta nejb'l požrešn spet svoje nove popadke, d' nardijo tud nou razvoj'n načrt. Ta se pa ponaula tko, k't sej prej ponaulou usklajvane lun'nga pa sonč'nga koledarja. Ja, t' današna politična sonca pa lune dirigirajo ta koledar, daj na usake tok cajta treba spet začet na nou, pas na nou napoun't žepe, pa ldi hecat, kva use rabjo, pa barantat z 'ldmi.

No, pa nardijo nou razvoj'n načrt glih tko, k't so ga učas'h. Naročijo p'r 'nmo bog' razvoj'n načrt, ta pogleda okrog po Amerik pa Zahod'n Europ, kvab uhka t'm pobrau pa presadu h nam, poj pa to zbarantajo med sabo tist, kbodo mel od tga korist, poj se pa to predlaga usem sk'p, tud tist'm, kbodo potem jebena stranka, pau jo to pvažal.

Use je narjen od zgorej nauzdol, ta spod'n more pa poj use to nos't pa prenašat. Tist, kso to ustvar'l, so pa tko del'č preč pa usok, d' j'h poj, kse pojaujo problem', čist sigur'n več ni najt.

Ja, u tist'h star'h cajt'h, ks'm biu še jest župan, so to rabil zato, da so uhka prežvel, dons majo pa to zato, d's nafilajo t' požreš'n svoje rit.

Noben hudič še ni začeu tacga načrta p'r deu', k ga morjo ldje nard't, iz kerga se poj razvije delvane posam'znikov, iz delvana posameznikov pa se razvijejo posam'zne dejaunost', kj'h opraulajo skupine l'di, k'poj tvorjo neko družbo, k'živi u 'nmo krej.

Tga s'veda ne učejo u noben šol, sej so šove tud narjene od zgorej nauzdol, od ministra pa dol do učenca, sej se uhka sam na ta način izkoriša cevo družbo. Noben hudič ne nardi zbirke vseh del, kj'h današ'n prebivalc devajo, koko se združujejo, da poj od tistga uhka žvejo, pa kva za to rabjo: kok pa kaš'nga prostora, kok pa kaš'ne energije, kok pa kaš'nga nouga znana, kok gnarja pa koko bojo poj to odplačval, pa kdo bo to odplačvou. Še m'n (k't n'č?) se pa sprašujejo, od kod bo use to pršvo pa kam bo švo. K'r malajo 'ne zgradbe pa ulce pa . . ., k't dau to rodiu nove uspešne pa donosne dejaunost' od kter'h bojo ldje poj dob'r žvel pa napredval.

To se pa dons začne že k'r u šol. Useen al so otroc doma u mest al pa na vas, na uzhod'nmo konc države al pa na zahod'nmo, šova je za use ista, za use glih taka k't vojaš'nca. U Švic majo otroc nejprej spoznavane domačga kraja,

pa zgodovine last'nga kraja, komej kej zvejo kej o kak'snmo tujmo mest, tuj vas. Šele mau poznej se poj učijo, kva pa koko se majo dr'god. P'r nas pa otroc ne vedo n'č o domačmo krej.

Ja, toj bvo učas'h use drgač, s' mis'l Tripot, ksmo mel učeže, kso se rodil u domač vas, kso mog'l poj v's znane prenest na otroče pa j'm uteps u glave, kva pa koko morjo devat, pa koko se morjo obnašat.

Poj enkrat smo mel pa plemiče, kso se krasil, pa ldem kazal lepo oblečene rit, se gonil okol po svet, pa mel svojga cesarja, d' j'h je glihou, d'se neb med sabo tko pretepal, d'b se iztreb'l. Poj jpa cesar use glihou, od zgorej nauzdol, pa čist do dol. Tist k'r se pa dons dogaja, jpa tmo hudičou podob'n.

Ja, ta razvoj'n načrt ma pa poj še zmerej iste pomanklivost, k't j'h je mu usak do zdej, sej nismo n'č nared'l, da b' to spremen'l. Ja, sej tud more bit tko, sej se poj z odpraulanam težau pa pom'nklivost da prou dob'r zasluž't. Č'j bvo u načrt premau napak, se j'h more pa poj še nekej ugrad't, da bo kšeft teku 'lpo n'prej. Ja, to ve dons že usak zidar.

Ja, kdo bo poj delou načrt? A tist, kbo poj po tmo žvu, a tist, kbo od tga zaslužu? Kaš'n neum'n uprašane, sej se ve kdo, kva poj še sprašvat? Usej že zdaunej določēn, že od cesarja n'prej (ja od t' p'ruga rimskga cesarja Avgusta, kje tud vladou u naš'h kraj'h, torej je že dva taužnt let use čist jas'n).

Mi, sje mislu Tripot, smo pa od pamtiveka, že velik prej k't so pa bl' tle Rimlan, kso poj po mojmo dvoriš polagal svoj vodovod (zakva ga za hudiča niso po svoj'm), mel svoje srene, kso to rešvale, pa se na cesarja požvižgale, sej je biu ta del'č, mi smos pa bl' zvo bliz, pa bliže smos bl', tolk bol nam je švo.

T'krat je usak povedou svojmo hiš'nmo gospodarj', če ga čev'l žul, taj pa poskušou to sam rešt, č' pa ni švo, jpa to povedou sren, poj pa ta to nan način že rešiva, d'j biu vouk s't pa koza ceva.

Tko so rešval probleme tist, kso mog'l z nim tud žvet, ne pa druj, kb' se poj poful'l, kso probleme zakuhal. Rešval so j'h sprot, tko k't so ratval, ne pa dab j'h metal na k'p, poj pa, kb'ta k'p začeu smrdet, pa kb' č'z ta k'p poj nobed'n več neb vidu, bj'h pa začel rešvat, kokr se to dons deva.

Ja, tko tud ni bvo zmerej na usake tok cajta nouga razvoja, sej ta teku tko, k't so problem' pa prilike ratvale, ne pa, d'j bvo poj treba 'nga boga pros't, d'b j'h uleku v'n iz tega kupa dreka.

Ideje so se zbirale pa rešetale sprot k'r p'r ta kamnit miz pod lipo', kok'r so p'rhajale, poj se j'h je pa upošteval t'krat, ksej pojavu k's'n problem.

No, posledica tačga razvoja j'bva pa pokrajina, k' so nam jo usi zavidal že od cajtou ta Velčga Korlna n'prej. Kso hodil u noumo vek h nam svetou'v'n

popotnik, so jo obožval. Dons smo se pa pust' l zapelat tuj' m zgledam pa začel uničvat glih tist, k' r so nam druj zavidal. Ja, paj use to zrasu od spodej nauzgor. Tko so Amerikanc ugradl u svojo ustavo naš srensk sistem, mi pa dons hodmo če, pa pouzemamo tist, kar so tam zasral.

Učas' h smo mel to tko urejen, d' j prehajova obrt z očeta na sina. Tkoj bva p' r hiš zmerej al kovačija, al žnidarija, al šuštarija, al kej tačga, k' r je omogočou bolš živlene. Ja, toko so mel tud pr naš' h sosed' h Benečan' h (prejšn' h Venet' h). Ja, t' m je švo to n' prej do dons. T' m so prejš' n žnidarj' dons ratal mod' n kreatorj' za obleke, prejš' n šuštarj' pa za čevle, pa j' h dons prodajajo po ceumo svet za drage gnarje. Prejš' n kovač pa dons še n' prej kujejo svoje kline, sam take k' jh dons rabjo, svoje vigence so pa predeval u fab' rke, tače, k' t morjo dons bit. Nihove izdelke pa uhka kup' š p' r nih, al pa u k' kš' n ta velč štacun.

Mi pa, pametnakovič', smo pa nared' l fab' rke, seveda po tuj' h zgled' h pa hoten' h, te so pa dons u velik kriz, k' r j' h je sploh še ustau, pa še tiste kso ostale, prodajamo tuje' m. Prodajajo j' h tist, kj' h niso zgradil, tist' m kniso naš.

Ja, bl' smo tko pament' n, d' smo zavrg' l svoj znane, svojo ureditu, k' je bva konkurenčna in od kere smo tle u Rajo pod Triglavam dob' r žvel, pa poj uporab' l nekritič' n tujo pamet, k' nas je p' rpelava na psa.

Ja, pa hočmo dons to spet ponovit sam zato, d' bodo en mel pouhne rit. Ja, čist prou nam je, č' smo tok neum' n, d' pouzemamo tuje zglede t' m, ker mamu bolše pa b' l uspešne domače. Učas' h so h nam p' rhajal ldje z noumo znanam, z nov' m izdelk' m, k' so poj pomagal n' prej ceu okolc. Č' niso sam prišl', smo j' h pa poiskal.

Ja, sje mislu t' star Tripot, učas' h so prhajale h n' m z barantanam punce, d' so se p' r nas omožile. S severa so p' rhajale t' blond Micke, z juga pa t' črn Minčk', use so ble pa Marije. Tko smos zboljšval kri pa gvavo, uhka rečemo, d' sistematič' n. N' usak' h tok pa tok rodou sej mogu t' domač sin užent z 'no tako, kjoj s seboj prpelou barantane. Ja, pa tud k' šna ta domača hči sje dobiva moža med tovornik' m pa barantač' m, kso potval mem nas. Dons pa vid' š u Rajo pod Triglavam rumenke pa čm' ke, nobena ni prnesva s sabo k' kšnga znana, kgab uhka porabil, us' m se p' r nas sam fajn zdi.

Ja, učas' h smo barantal s tist' m, kar smo mi mel, pa glej zdey te dons, koko naš barantajo s tujo robo, druj pa barantajo z naš' m dušam, usi sk' p pa ogrožajo use tist k' r mamu.

rušova voda.

Včasih so kosci in žanjice bile zelo žejni, saj so bili po ves dan na žgočem soncu. Žejo so si gasili s hrušovo vodo, to je vodo v kateri so skuhali suhe hruške. Ja, obstajale so pa tudi zbadljivke, kako so si posamezni Rajani pripravljali to pijačo.:

- Za Kašarje so rekli, da hruške otresejo kar v lonec, potem pa to zavrejo, pohladijo in pijejo.
- Za Blejce so rekli, da so hrušove veje kar odsekali od drevesa in jih vtaknili v kotel, pa pa potem zavreli in pohladili ter jih še frišne popili.
- Za Bohinjce so pa rekli, da tefke kar v jezero poderejo, potem se pa postavijo Bohinjci pri Sv. Janezu ob Savico, pa jim nikoli ne zmanjka „hrušove ude“.

tare navade, železne srajce.

Bvo je še u rimsk'h cajt'h, kje meva Radolca sam pet bajt, pet kmetij, kso se raztezale od današ'nga Kateža prot zahod'. Še pred kratk'm sej tem kmetijam rekvo Katež, Tripot, Opar'nk, Sand'r pa zadna, kje zginja t'krat, kso nared'l Pipanou dvorc, toj bva kmetija Gouc.

No, poj so pa zemlišk gospodje na nou koloniziral, so pa vzhodn od teh kmetij naredl nov'h 5 kmetij. Prejšne so mau uklest'l pa nared'l nove t.j. Gogala, Muhouc, Repež, Tomažouc pa Figouc.

Poj so pa po l. 1350 nared'l še štiri kmetije vzhod'n od prejšn'h: Legat, Bund'r, Sand'r pa Rjauc.

U mest je bvo pa nejprij tud 5 kmetij poj pa 10.

K' so nared'l prve kmetije, so ble te samozadostne, podobne latinsk'm mansio, k' so opraulale use same. Kso ble narjene druge kmetije, se je špecjalizacija začeva, ampak so ble kmetije u začetk ob nastank še zmerej samozadostne, šele počas se pojau tud obrtnišk del u mest', vezan na grašino, k'je delvava k't samozadost'n dvor pa meva okol sebe tud obrtnike, k' j'h je potrebvava, ampak te so deval tud za druge u Radolc pa okolc.

Zemle okol Radolce jzmeraj b'l zmanjkovavo pa j'bvo potreb'n nardit večkrat spremembe okol zemliš pa j'h nament za kej drujga.

v. Trojica.

Triglau je ratou tko, daj t'm u Bohin, kje zdej jezer, v'n butnu. T'm, kje pa v'n 'butnu, j'pa ratova , na velika vukna, kjoj poj zaliva uda. Tkoj ratou Bohinsk jezer. No, u jezer jpa ustou na sredin 'n mejhn polotok, na začetk jezera pa'n otok. So pa Bohinc postav'l na otok (Vrtovin) cerku sv. Janeza Krstnika, na polotok pa leseno cerkuco sv. Trojice. Obe dve sta ble na svet'h kraj'h, sv. Trojica je bva tam, kso učas'h z vadjo vozil mrtve na Mirnak, sv. Jan'z Krstnik je biu pa tam, kso imel prej opazovalnico naravn'h dogodkou, dons bse tmo rekvo observatorij.

No, pa so ta pravovern Bohinc rekl', dau jo ke postavl Sv. Trojico, sej kot taka ke tud spada, č'j pa že gor Triglau. No, pa so nared'l 'no lseno cerkuco, kje bva t'm poj douh cajta.

Poj so pa tist, kniso bl' tko pravovern, pa tko k't usak Rajan tud mau fouš, so pa rek'l, d' u tak lep krej, pa nan tko pomemb'n mest, ne sod tko mejhna lesena cerku. So pa postav'l novo, zidano cerku. Ja, kaš'nga svetnika nej pa postaujo zdej če? Pa so pogruntal, d' če ne sod noben druj, k't pa sam sv. Duh.

Poj so j'h pa Bleje dražil, d' so sv. Trojic tiča u vukno spust'l, pa to glih na ta prau mest, t'm kje ščegetaučk, pa d' j'h bo to še fejst rajcou.

telefon.

Paj meva baba telefon, tko k't ga ma dons že usaka. Poj gaj pa nucova tko, da se j'j skor stopu. Kje pršu večer, sej pa začeva telefonada. Paj nejprej telefonirova svoj sest'r, č'j kej nouga od kar se nista slišale (toj bvo pa pred dvema urama). Ja, sta pa poj govorile po ure pa obdelale use, k'r sej ta cajt dogodvo, č' se pa ni n'č dogodvo, sta pa gledale televizijo pa komentirale tist, kar j'maj pršvo tacajt na misu. No, poj sta pa že use zvedle pa obdelale, sta pa po po ure nehale. Ja, zdej sta pa usaka poklicale svojo ta bolš prjatlco, pa j'ma povedale, kvaj kej nuoga. Ja, te dve sta pa tud vedle velik nouga, sta pa vsaka govorile s svojma prijatlcamo cevo uro.

Ja, zdej sta ble pa obe sestre spet opremlene s ceumo kupam novic, sta se mogle spet hit'r slišat. Ja, zdej j'bvo pa tok nouga, d' sta mogle telefonirat k'r ceve dve ure sk'p.

Ja, paj bva ura že č'z ponoč, ksta ble le že dost informirane. Ampak, zdej b' pa rada usaka poklicava spet svojo ta bolj prjatlco, kje bvo pa tok nouga.

No, tko so babe govorile pa telefonirale, pab verjet' n še dons, č' neb prej omagale.

Poj se pa sprašujete od kod telefonarj'm tko velik gnarja. Č' pomislm, kok zaslužjo sam od teh štir'h bab, vem zakva majo take dobičke.

Zapisnik sestanka ta star'h v'slačou.

P'r medved'h pod Stovam 3.6.2008.

Ja, so se dob'l ta star blejsk v'slač pod Stovam p'r medved'h, dab se mau pogovor'l, kokoj bvo t'krat, kokoj bvo učas, pa kokoj dons.

Pa upraša Kostnak Murija: »A ti veš, kašnjaj razlika med Potjomkinam pa Jastrebam?«

Muri: »Ne«.

»Ja, sej b' bvo tud čud'n č'b vedu, kje pa tko mejhna. Oba dva sta meva upraut z velič'm babam, oba dva sta devova to na Katerinah, pa oba dva sta bva za to nagrajena.«

»Ja, kašnjaj pa poj razlika?«

»Ja mejhna, sej s'nt že prej reku: Potjomkin je dosegu to p'r en bab - Katarini Veliki, Jastreb pa to p'r več'h babah - na Sv. Katarin. Posledica tega je bva, d'j Potjomkin izgubu gvavo, Jastreb je pa ratou čast'n občan.«

»Ja, res je bva to mejhna razlika, posledce pa tko različne!«

»Ja, pa to tud kaže na razlike med Katarino Veliko pa blejsk'm babam: Katarina je spraulova desce ob gvavo, Blejke so spraulale desce ob gvale, poj so j'h pa nagrajevale, č' so se izkazal, samo usaka na druj način, al s štrikam, al pa s kolajno.«

»Ja, ampak so bl' to druj cajt'. Učas'h zbiu uhka zarad kurbarije ob gvavo, dons spa za to nagrajen, učas'h so te pred obglaulenam še napil, dons se ga pa ti tko napiješ pa tud zgubiš gvavo.«

»Ja, č' tač'm štorjam verjameš, poj morš ved't, d'j bvo umes dvesto let, d' so bl' t'krat zvo resn cajt' absolutizma, dons je pa cajt' liberalizma, kje postavu tud use na gvavo. Ja, hudič je pa to, d'j Potjomkin postavu t'krat use na gvavo, pa so druj to gledal toko, kokr sej vidvo, k'so stal na svoj'h

nogah, dons pa vid'sh prou tist, k'r se dons deva sam če utakn'sh gvavo med noje pa pogledaš to nazaj.

Poj pa Jastreb reku Murijo: »A, ti veš, kašnaj razlika med Kostnakam, Rimlanam, pa punco?«

...?

»Ja, k'so pred 2000 let'm pršl' h nam Rimlan, so j'h pa pod Dosloučam pa pod Smokčam pokopval, pa so poj od n'h ostava sam okostja. Kje šva punca u Rim, je šva če usa zabuhla, nazaj pa suha pa še 'nga je meva s sabo; kje šu pa Kostanak u Rim, je šu pa ke suh, nazaj je pa pršu v's zabuhu.«

Poj pa Bumež: »Jastreb, ti na debeu pretiravaš. Pod Dosloučam tist kostnak' niso bl' Rimlan, ampak tvoj dal'n prednik, sej biu tvoj fot'r Fojou z Doslouč. K'r sam sebe poglej, pauš vidu, das moč'n pa vel'k, Kostnak pa že ime pove, kaš'n je. Pa tud tist ne drži, dab šu Kostnak u Rim, sej šu sam na operacijo u Valdoltro, toj pa še hudičou deleč od Rima, č'prou je u tisto smer, pa tud u bol'nco je šu tko k't tud tista tvoja punca, kjo z nim p'r-merjaš, kje šva sam peč podret. Res pa je, daj pršu nazaj od operacij v's zabuhu, pa hudičou mau je mankou, da sploh neb pršu.

Kso arheolog t'm pod Dosloučam izkopval tiste kosti, so sam sanal, d' so to od Rimlanou, k't dab bl' sam te velik pa moč'n, k't d' t'krat Kranc neb mel k's'nga postaunga desca, kje šu u Rim pas t'm za svoje potrebe zabarrantou tist, k'r se moj luštou.

Ja, u Dosloučah (do Suočah = pri Selcah) je že več k't pa tritauž'nt let naselbina. Ta p'ru so pokopval svoje mrtve tko, da so j'h z dimam posval na Mlečno cesto, pepeu, kje pa ostou, so pa nesel na zapad če prot Triglavo, na drujo stran Save u Brje, pa ga t'm zakopal, dab ta m'rtu neb več hodu nazaj, pa dab z Mlečne ceste dol gledou, koko se negov potomc obnašajo pa razvijajo, pa d'b j'h merkou, d' se j'm neb kej hudga zgodvo, pa j'm dau k'kšn cahn, č' sej kej hudga p'rpraulavo.

Poj, kso pa pršl' u naše kraje Rimlan, so j'h pa začel pokopvat k'r nesežgane en me'r gobok, dab ja n'č več neb vid'l, kva se deva, pa da neb mog'l pomagat. Ja, od t'krat se pa poj res tko deva, d' morjo bit t' mrtu tko pokopan, sej bse drgač na Mleč'n cest usi prtožval p'r bogov'h, d' nej že nekej nardejo, da nau dol taka barabija.«

Hefajst.

Ja u ta star Grčij so častil bogove pa so mel t'm med bogov'm tud Hefajsta, kje biu rojen na Olimp' k't sin Zeusa pa Here, in biu izgnan, paj padu z neba navzdol med vulkane. T'm sej u 'n vuk'n nauču kovaške umetnast, paj poj za bogove kovau orožje pa nakit.

U Bohin, tam nad Bitnam, k gre pot u Zgomo dolino, sej učas'h vila iz Bit'n gor 'na steza mem Čučka gor »U Preduh«. Po te pot je pa 'nkrat Matjažova mat z Bit'n pelava gor svojga unuka Joza. Mahniva sta jo nauzgor u »Peku«. T'm u P'kvo je bva pa »u Dno« 'na vukna iz kere je teku v'n st'denc, pa tud pihavo j v'n, not je bvo pa use razžarjen. Pa prau mat Joškot, č' vid not'r dva: ed'n kuje ta druj pa predaja. (a ne vidte tud vi anga, k kuje pa negovo senco, u ker sta mat pa Jošk vidva mešetarja – t' č'rnga gospoda, hudiča,).

No, vidte, tko uhka summo, d' sej u Bohin še ohraniu skrit še m'rs kej od star'h ver u prpovedkah, kso j'h stare mat prpovedvale svoj'm unukam,

o, pa še kej o tajkun'h.

Ja, ldje so bl' že učas'h tak, d' so hotl zmerej nekej več. Še volcje se puljo za kosti, se pa ldje neb. Č's vač'n, se to sam po seb razume, ampak č's pa s't, pa so ta druj vač'n, pa maš ti še zmerej eno kost u rok, je pa to že oblast.

Ja, ob-last je t'krat, k 'dn enga drujga sprau ob negovo last (nino). Ja pa to sej že zmerej dogajou. Ja pa tud to sej dogajou, d' tist, kje biu na oblast, d'j biu sam nekej cajta, d' ni biu 'nkol neskonč'n.

Ja, treba sej nauč't, kašne vukne morš u svoj zakonodaj p'st't, da poj to uhka rata. Pa koko more bit ta dolgovezna pa nekonsistentna, dvosmiselna (č ne že večsmiselna, uhka pa že tud nesmiselna), d' sjo poj uhka usak po svoje razlaga. Ja zato jpa potreb'n ob zakon'h imet zraun še tud razlage, koko j'h je treba razumet. Ja zraun teh razlag pa še tud slovar, d' se tud razlage razume, pa zrauen slovarja pa še 'nga, kje sposob'bn slovar razlož't, ja pa zraun še.....

No, pa d' naute zamer'l sam ta naš'm, sej te so se sam učil p'r tistih, kto že zdaunej znajo. En majo že nekej stoletij mafijo, pa se nkol ne ve, kva to je, pa kolk jo je u nihou vlad, pa kolk zunej. Ja, uprašane jsam, kolk so se naš p'r teh tud nauč'l, pa kolk jaje majo u hvačah, das so to tud upal spelat. Tujc majo pa poj čistke po parlamentih (parla se pa reče po italjansk govort, ja sam z govorenam se pa tud n' da nardit dobre zakonodaje, pa razlage, ...ampak da se pa pokrit m'rsk'šno kurbarijo), dab s tem pomet'l pa poj nobena metva ni dost dobra, sej b' bvo treba kej drujga k't pa metva.

Ja, č' pogledate na televizijo, gledate desetletja pa destletja iste ksihte, kse zmerej guncajo na ist'h vejah, usa razlika j'to, d' se enkrat na en vej, drugič pa na druj. Zgleda, d'j res tist, kso rek'l, d' teh še s kano-nam n' morš sklat't dol s tis'h vej. Poj pa tud ni n'č čud'nga, č'j tist k'r te nardijo, tak k't bohinsk s'r, sama vukna p'r vuk'n. Poj se pa čvouk praša, kvaj u nihov'h gvavah, č'j že nihov izdelk tak.

Ja, učas'h so rek'l, d' k'r se Janez'k nauči, to Janez zna. Zdej se pa jest sprašujem, kdo so bl' nihou učit'ln', pa kva so te deval, d' so uhka tak ratal. A p'r nas res nismo mel noben'h dobr'h učitlnou, dab j'm kej zabil u gvavo. A p'r nas res ni ubenga, kb' prepreču tak nega-tiv'n razvoj.

No, pa sej za usako bolezn še zmerej našu kaš'n zdraviu, ja č' ga pa ni bvo, jbvno pa tre'ba umret, poj sej pa rodiu kej nouga. Usak vrč hod sam tok caj-ta po udo, dokl'r se ne ubije.

Use to j bvo narjen tko zato, dab volkou neb poklal us'h jarcou pa d' se neb med sabo poklal zavol teh jarcou.

ri zdravniku.

Pride Kropar h zdravnik', pa prau:

»Gospod dohtarr! jest pa morrr'm usak'h po urrre jet scat, kva paj to?«

»Ja bote šli pa na poseben pregled.«

Pa moj dau 'n ceg'lc, paj šu Kropar če na Bled.

T'm gaj pa 'n dohtar pregledou pa moj reku:

»Ja, vi maste pa prostato, bo treba ukrepat.«

»Pa ja ne pod nož?«

»Ne, ne, danes imamo za to že zdravila. Vam bom dal recept, pa jih pojdite iskat, potem pa dobro preberite navodila, pa se po njih rav-najte.«

Kropar gre u lekarno, dobi arcnije, prebere navodila, pa uzame prvo dozo, tko k't je t'm pisavo. Poj se pa usede u auto, pa gre po upra-uk'h. K'r naenkrat ga zmanka, pa se znajde za cesto. Poj pa spet h zdraunik', pa mo pove, kva pa kokoj bvo. Ta pa prau:

»Nič hudega, boste dobili pa druga zdravila«, pa mo napiše spet recept, pa mo reče: »Črez eno leto se pa vidiva, boste videli, da bo že dobro!«

Kropar jemle tiste arcnije, pa se č'z 'n let spet pojau p'r dohtarj'. Ta ga pa praša: »No, kako je kaj, ali je zdravljenje uspelo?«

»Ja, v'ste gospod dohtarr, efekt je že biu, sam mau čud'n. Tista zdr-avila se niso lotiva gnezda, ampak tiča, pa še po jajc zrrrav'n so požrrra.«

Babna gora (Baba).

Ja t'm u Bohin na Bukovsk'm majo 'no goro, kj' rečejo Babna gora, ta ma pa tud use tist, kar majo tud ta prave babe:

- **Kuhnno**, u ker kuhajo pa prpraulajo hrano, na Bab so pa želez kupal pa tače rči;
- **Kotaranco**, toj slap, kse pojau ob večj'h naliv'h pa šprica v'n voda iz 'ne vukne u dveh slapov'h;
- **Škrata**, k vahta šace, toko tiste gor na Bab, k't tud p'r puncah;
- **Vukno**, u ker je zmaj, tko k't tud p'r puncah;
- 'no dolinco, u ker je na konc vukna, pa j' praujo **Dragica**: (To majo u Begnah tud, sam t'm je večja paj praujo Draga, p'r puncah jpa mejhna, j'pa tmo primer'n rečejo dražica);
- **Krašco**, čer prteče iz Babe v'n voda (izvir);

Krasca.

Na Bled na Rčic se je ta nej b'l ta spodnmo konc učas'h rekvo Krasca, toj t'm, kse dons razcepta ceste prot Gorjam pa prot štacijon. T'm je bvo učas'h 5 kmetij, poznej pa sam še 4. Zgleda, d'j eno odnesvo sred 14. stol., kso bla leta ta nejhujša.

Ja, pa veste kva to pomen?

Krašca se reče tud u Bohin zad za Bitnam, t'm kje bva učas'h škofova pristava, pa škofou pole, usmo tmo sej pa rekvo Santrom. No, ta Santrom je pa mu svoj s'tdenc, kje teku v'n iz Babe, hriba, kje zad za Santromam, kse moj rekvo Krasca.

Ja, na Rčic so mel pa škofje spod pod vasjo pa pod svoj'm gradam svoj ta velč traunk na Bvatah, čez kerga j'teku 'n potok, kse mo dons reče Rčica. No, ta potok je p'rhajou v'n iz vasi na ta traun'k glih tle u Krasc.

Zvo vrjet'n je Krasca ta star ime glih za to vodo, pa so ga poj spremen'l na lepš – Rečica. No, tko so pa naredl' 'no uliko zmedo, sej dons mata ta ime

oba, vas pa potok. Ja, pa vas ni 'na voda, tist mau vode, kteče tle, pa tud ni nubena reka, sej vode še zan potok ni.

Ja, to zmedo so nared'l že zdaunej, kso spreminjal imena tko, da neb bva tko pohujšliva, to pa tko, d'se poj ni več ved'l, kva kej pomen.

Ja, u Bohin, pa tud na Rčic, teče voda na škofovo posest, pa na obeh mest'h se reče tmo Krasca al pa Krašca.

Poj kso nas pokristjan'l, so začel čist't tud našo špaho. Tko so počist'l tud imena, spremen'l so tista, kso bva pohujšliva u »lepša«, b'l primerna za inozemstvo.

Ja, kam b' pa pršle, č'b tekva ta uda iz babe v'n, pab sej rekvo tko k't pr bab tistmo krej, ker teče voda v'n, knej b' »krasiu« vsako babo. Tko so uhka govor'l še pred'n so nas po rimsk kultiviral pa civiliziral, sej smo bl' sam barbar.

Ja, dons pa ni n'č d'rgač, sam d' Rajan nismo več barbar ampak provincjalc, za k'r nas majo dons tist ta spod'n inozemc.

Pa sej ime Krasca ohranu za 'n deu vasi use do pred 'nga stoletja, kso ldje že pozabil, kva Krasca al pa Krašca sploh pomen. Zaston ga tud išete po slovarj'h, tud t'm je zginu. Ja, zato se pa tud ne razumemo z inozemc'm.

No, tko zgineva počas use, k'r nas je vezau na ta zvo stare cajte, ksmo bl' še pogan, pa ksmo še sami odločal, koko bomo govor'l, pa kso nas pazil ta star gor na Mleč'n cest.

Spik.

So u ta star'h cajt'h ldje u Rajo pod Triglavam p'recej drgač govor'l k't pa dons.

Tko so u ta prv'h cajt'h, kso pršle s'm tam s Primorske, pršle nejprej polet, kso ble gore porasle z dobro, frišno travo, dol po primoršč'h nižinah je bvo pa use požgan pa sho. Tko sej žvina uhka dob'r napasva pa nahranva, pa tko ustava zdrava pa rejena. Takaj poj tud zimo v'lik vož prežveva. Tko sos ta primorsk pastirj' pojskal tiste visoče gore, kso ble zgorej gole pa kso mele polet dobro pašo.

No, te pastirj' pa niso bl' k'r tko. Odkril so tud rudo pa jo začel nost u niži-

ne, čer so jo poj predelval u kovine, nejprej bak'r, poj pa tud bron pa na konc želez.

Kje bvo železne rude dost, pa zvo fajn je bva, j'h je to tud zamikou, pa so začel hod't ta p'ru h nam rudo nabirat tud tist, kniso ble pastirje, ampak so se ukvarjal sam s kovinam, to se prau, d' so ble to ta prau kovinarj', pa ne več poledelc al pa žvinorejc.

Tko so tud na Pečan najd'l pastirje rudo pa tud u okoln'h hrib'h joj bvo dost. T'krat je bvo še b'l topvo k't je dons, sneh pa b'l red'k, tko so ble uhka tle v's let. Zato so se tle tud naselil. Nihoumo seliš sej pa rekvo Seu (Selo), tko k't še dons.

Poiskal sos tak krej, kje ustrezou us'm nihov'm zahtevam: moguj met dobro pitno vodo, mogu je bit zaščit'n pred mrzl'm, zimsk'm vetram, moguj met zadej peči n' kerej zutrej ta nejprej posjau sonce, pa zvečer tud ta zad'n sonč'n žark, sej so častil sonce (Svetlina), od kerga je biu odvis'n v's nihou žiulene.

Ja, od peči je biu odvis'n nihou živlene, tko sej tud m'rsker stvar u teh cajt'h rekvo peč.

Paj bva to tista reč u hiš, kje dajava pozim toploto od sebe pa u ker sej kuhou pa u ker je goru svet vog'n.

Paj bva to skava za vasjo, kso jo častil, paj bva sveta, pa soj rek'l »sveta peč«, pa Dobra gora. Tkoj meva k'r dva imena: tist kso se naselil pod skavo soj rek'l »sveta peč«, tist kso žvel pa drgod ukol, soj pa rek'l »Dobra gora«, ja, kse pa od dr'god ne vid skave (peči), ampak se jo vid sam od zad, t'm, kje l'po okrogva.

Ja, to so t'krat use p'rmerjal s punco, kje bva zad tud l'po okrogva paj tud meva eno mejhno peč na druj stran od okroglin. Ja že t'kra't so ved'l, kva je spred pa zad, daj spredej tist, kje obrnen prot jug pa sonco, zad pa tist, kje prot severo. Ja ved'l so, d'j na jug topvo na severo pa mrzvo, pa so tud use tko poimenva, k'r je meu tače lastnost.

Poj so pa pršle tist, kso govor'l »vašk«, pa p'rnes'l s sabo novo vero, kso jo oznanval po latinsk, pa use prekrstil po svoje. Toj bvo pred okolo 1800 let'm, kso začel oznanat novo vero iz Ogleja v'n, od kod'r so prhajale use ta nove stvari, ta dobre pa ta svabe.

No, tko so po ta nov'm rek'l ta "svet'm" - »sanct«, "peč" so pa prekrst'l po svoje u »pic« (pik, pič), poj je pa iz tga ratou nejprej »Šent Pik« dons pa tmo rečejo na Seu »Špik«¹⁷. Ja, tkoj poj tud p'r punc ostou ime za tist konc

¹⁷ Pa še ke drged tud, sej j'h mamu tud še p'r nas k'r nekej.

imenvan po ta mau peč, pa d'j t'm use vroč. Ja, t' nova vera jpa to prepo-vedova, pa d' so tače rči grde, so po to imenval sam t'krat tko, kni bvo ubenga tačga zrav'n pa nobenga otroka. Ja, ta poimenvane sej pa ohranu do dons. Ostau je tud še to, d' gre punca u Rim podret peč.

Ja, pa ne sam p'r nas je bvo tko, tud d'rgod po Alpah so ostale gore imenvane po PIC in to povsod t'm kso žvel tist ta star rodou. Ta nou p'rselenc so mel pa za punce drgačna imena pa tud ta mal'm pečem so rek'l drgač. Tko se še dons vid kdof prtepenc.

Ja, tkof mu Seu svojo goro na nej pa peč.

Pa to ni bvo dost. Sej tud Seu ni biu edin seliše t'krat u Rajo pod Trglavam, bvo j'h je k'r p'rcej. Tko so mel tud ta star Kašarj' svojo Peč, pa Gorjanc', pa Bodešan. U Bohin, pa tud kod drgod, so pa tmo rek'l Pejce, sam d' so t'm gor tud žvel pa mel svoje trdnave. Tače Pejce so mel tko u ta Zgor'n k't tud u ta Spod'n dolin. Tač'm kraj'm so pa rek'l tud Gorica, Gorička, pa tud Brda, kj'h je pa p'r nas pousod dost. Sam to niso tiste, kso ble 'lpo okrogle pa so na nih mel vinograde, ampak tiste, kso ble gor na skal. 'no tako majo pa u Podgorj', ksmo o nej že prej govor'l.

Ja, poj sos pa mog'l Rajan postaut tud skup'n svet krej, čer so mel svetiša pa t'm častil bogove pa bogine. T'm so napovedval tud bodočnost. Tko sos na Otok, kje tud 'na sama skava, postav'l svetiša, ker so častil Belina, kje biu bog sonca, svetlobe, pa tud za vid je biu dob'r. Tko so t'm tud postav'l svetiša, toj biu žrtvenik na odprt'm prostor, od koder sej vid'l svete gore, tko zutrej k't tud zvečer, t'krat kje sonce ustajou, pa k'd'r je zahajou. T'kr't so bl' tud svet obred'. Ja, te svete obrede so pa t'm vodile svete punce. No poj, u ta nou ver, so pa ta svetiša prekril pa na Belena postav'l Črno (Carno) Marijo, h ker so se hodil prporočat iz bližne pa dalne okolce, tko k't so se prej hodil h Belen. Tkof biu to Belinou otok kso mo rek'l »Belinovo«, ksej pa poj počas spremenu u Bled. Ta otok (Bled) so mog'l vahtat Zazeran, pa tud ke so mog'l voz't romarje, kso hodil če na čaščena, dons b' rek'l, d' so bl' u služb p'r Belen pa negov'h svečenicah.

Ja, tkof mu Seu svojo goro, na nej pa peč!

Nekej podob'nga so mel pa tud drgod. Tko so mel u današn'h Bodešah na Pečeh ist k't pa na Seu, sej so bl' to ist 'ldje, istga rodu. Tud on so mel na Pečeh svoj svetiša. Ta sej poj, kje pršva t' nova vera, spremenu u cerku sv. Lenarta, svetnika, kje merkou popotnike, sej je tle pelava že od zdaunej pot iz Koroške u Primorje. Glih pod Pečjo jbiu brodiše, t'm kje dons most. No, ta prehod je vahtou tist bog, kso ga poj spremen'l u sv. Lenarta (ta ker je to biu pa še nismo pogruntal, uhka jbiu sv. Jan'z al pa sv. Andrej). Iz

tega prehodaj pelava pot na Talež pa naprej prek Papeža pa Žlindra (Znidarjev rovt) naprej gor na Jevouco pa n'prej u Bačo pa prot Sv. Lucij pa Volčam že u bronast dob. Na drujo stran jpa ta pot pelava u Lesce pa od t'm na Rodne pa naprej čez Peči (čer so bva druga seliša) u Zavrh pa n'prej čez Zelenico na Korošk. Toj bva nejbližja pot s Koroške u Primorje, po ker sej hodi u sam peš. Toj bva Jelouška pot, kje pelava skoz področja, čer so ta star železar'ł. Podobna jbva pa tuđ Pokluška pot č'z Boh'n.

Ja, na Pečeh so bl' učas železarj', od tga jta nej d'l ostau spodej ob sausk pot še Šmelcar, kje mu t'm še pred 100 let'm svojo žago, prej je biu pa t'm plauž sv. Heme. Od usga sk'p je pa dons ustou sam še ime, pa še tga poznajo sam ta star.

Ja, tkoj mu Seu svojo goro, na nej pa peč.

Poj so se pa ldje za staln naselil pa ratal tud kmetje pa obdelval tud zemlo. Kje bvo na Seu zemle b'l mau, ldje so se pa namnož'ł, je bvo pa treba nardit kolonijo. Tko sej polovico prebivaucou odseliu na drujo stran na sever u d'našne Želeče. T'krat so rek'ł tmo ta mau Seu, al pa tud ta mvad Seu, toj »Selce«-(Szeleze). T'm so postav'ł pet kmetij, tko k't je bvo t'krat u navad, nared'ł sos pola pa traunke, pa paš'ne.

Mel so pa še zmerej usi sk'p (Selan, kso bl' železarj'; Zazeran, kso bl' božji služabnik', pa Selečan, kso bl' kmetje) skupno letno pvanino na Pečan, t'm kso učas'h nejprij hodil sam past. Ja tle so bl' pa tud tist s Peči (Bodeščan), kso bl' use s'kp železarj', poljedelc pa živinorejč).

Ja t'krat je biu na J'vouc še moč'n železarene, pa tud dost žvine jbvo t'm, tko, d' so t'm nared'ł velike rote. Ta nejvečmo u sred, so pa zato rek'ł Rotarca, Selan pa Kuplenčan majo pa še dons t'm pvanino. Pečano so pa poj preimerval u Ratitouc, dons jo majo pa poznejš p'rtepec iz Nemškga routa.

Bohbogova.

Paj šu Mrkač u **Zlatkositi** (Zlatko City) če u Lesce, pa sje use fajn ugledou pa tud kej kupu. Tlej srečou tud Joža, ksej oskrbvou z uso mogočo kramo, kso mo jo poskus'ł utrapat tist hondlarje, pa č' joj rabu al pa ne. No, t'm je vidu cel k'p tist'h, khodjo dons u štacune na sprehod, tko k't so učas na Bled hodil okrog somerfrišarj' (kj'm dons rečejo turist'). Ja, če so tist cajt, ksmo hodil u gore pas ogledval lepe razglede, se fajn prešvical, pa poj zvečer tud fajn spal. Dons pa Zlatkositi???

Poj šu pa u **Tebe**, ker so mel temp'l poh'n use sorte knjig pa popirjou. Tlej obiskou Pitijo, d'b mo kej natvezva, koko bodo use fajm u bodočnost mel, pa koko se bo use razvijavo, pa kva use bojo nared'l pa mel, pa kva use bodo organiziral pa tko n'prej. Ja, t'm majo tud en k'p drug'h svečenic, pa b'l mau svečenikou, kt' dajo k'sne popirje u ker'h t' use sorte 'ldje malajo svoje težave pa

Poj pa šu pa še na **Olimp** če h Bohbogova (kso ga že večkrat na nou zvolil), ta gaj pa poslou k'r h bogin Dian, kse more skoz borit za gnar za tisto reč, ksej dons reče kultura. Ja, kva paj to za hudiča? A ma to k'sno zvezo s kultam, s č'senam bogou pa bogin, a poskrbijo t'm mrbit za to, d' se j'h časti. Ja, tob že uhka bvo, sam t'm še nis'm vidu ubenga oltarja al pa kej tačga? Ja, toj use nekam čud'n, more met pa že 'no zvezo s č'senam bogou.

Poj pa šu še če u ta najstarejš deu, t'm kmajo zadej **temp'l**. Pa vid, d'j biu ta zaprt. Ja, od kdaj pa zdej bogove zapirajo, aj to še od tist'h cajtou, kso bogove pa svečenike preganal pa so j'm rek'l ta zatohl cajt'.

Poj sje pa Mrkač mislu, d' ma ceva Radolca upraut sam z 'nmo č'senam bogou, tač'h pa tač'h, k počas p'rhajajo iz mode, u Lescah pa poj odpirajo t' nove temple, k skrbijo za ta novo vero povezano z Mercurjem – bogam št'cnarjou.

Pa rečte, d' se vere ne menavajo, pa d' nimamo zmerej k'sne nove.

Usak svoje sreče kovač.

Paj pravu ta star fot'r svojmo unuk, d' se more naučit deset božj'h zapoud, č' če u kšeft uspevat, pa d'j sam svoje sreče kovač. Poj jpa ta mulc slišou u šov tud, d' so t'm u Krop kovač. Pa gre 'nkrat če u Kropo, pa reče Kroparjo, č'b mo uhka skovau srečo.

Kropar ga debeu pogleda, pa prau, d' tačga artikla pa on že nima u svojmo program, pa d' zna kovat sam tače rči, kj'h ma u program.

No, pa pride mulc dam, pa prau ta starmo, d' stem, d' b' biu usak svoje sreče kovač, že nou n'č, č' jo pa še kroparsk kovač ne znajo skovat, kva šele, d'b jo usak sam.

oštrun'.

Paj pršu na obisk h Mrkač t' nejmvajš unuk. Pa sta šva če u Polče po mlek. Pa se pogovarjata z gospodino, ta cajt jpa nena hči pelava unuka u štavo.

No, pa se pomenta, pa gresta v'n pred štavo. Ta mauga pa ni bvo n'kok'r za spraut če v'n iz štave, tab še kr krave gledou.

No, pa gresta z gospodino mau na vrt pa se menta, ta cajt pa pride nena hči z unukam v'n iz štave pa mau na vrt. Pa reče ta mau mulc: »Ej kaduljo, pa preslico, pa.....«

Pa ga usi debeu pogledajo, od kod ma pa to, sej še gospodinna hči, kje na kmet'h gor rasva, ni vedva za imena teh trau. Pa prašajo t' mauga od ket mo to, jpa reku, d' moj to povedova Bernarda. No, poj pa Mrkač reku, d'j to tista punca, k hod na agronomijo, pak ga vahta.

Poj pa reče ta mau, d' so t'm koštrun'. Ja kva paj spet to. Pa reče Mrkač, d' so to jarc', d' se j'm tle tko reče, t'm u inozemstv' pa d' tmo rečejo koštrun', pa ovce, pa ov'n.

Ja pa ka'sn koštrun'?

U ta star'h cajt'h so jarce (u inozemstvo j'm rečejo jag'nčki) prebral pa punce ločil od fantou. Poj so pa ta nejmočnejše fante pust'l, druge so pa rezal (kastriral), no pa so mel poj kaštrune (skoplence) pa mrkače. To so deval spomvad še pred'n so šle jarc u pvanino.

T'krat so ble ovce sam ženskga spola, tiste kso mele mvade, pa kso poj mele mlek, kso ga rabil za s'r devat. No, tko so spomvad gnal u pvanino jarce pa ovce, t'm j'h je pa use sk'p pasu pastir. Ovce sta pastir pa maj'rca mouzva, paj maj'rca devova iz tga mleka put'r pa s'r, s'm pa če pa tud šmolc s kermoj zabelva žgance. No, pastir pa maj'rca sta meva na pvanin tud pršiče, ksta j'h futrova ssirotko pa pincam, sam so se pa po dneu pas'l u šaujo, kgaj bvo pouh'n ukol stanou.

Mrkače so pa doma zap'rl, d' niso po pvanin andoht deval.

Ja, velik prej, u kamen dob, je bvo pa še drgač. T'krat so bl' jarc nameneni sam za rezervo hrane z' t'krat, k louc niso dobil n'č pam't'nga za pod zob. Mleka niso nugal, mrkačou b' bvo pa preveč, pa tud zan'č (pust pa trd) meso majo. No, so j'h pa rezal (skop'l, kastriral), da so b'l saj za meso dob'r. Ja, tmo mes' od teh koštrunou sej pa rekvo bravina. Toj biu ta nejbolš meso, sej so ovce mele use pohn loja, od jagenčkou je biu pa b'l

meh'k. No, dons so pa u inozemstv' to spet pomešal, jpa bravina meso od us'h sk'p (ovce, jarcou pa mrkačou, sej koštrunou že zdaunej ni več), pa kakršn kol je že.

Ja, od kod pa ta bravina, kjo uben kmet, ne pastir ne pozna, pa pred nosam se mo sprehaja usak dan?

Pa uporabljajo ta ime za meso t'm del'č dol u inozemstv', od kod'r ga še z dob'rmo rešpetlinam ne morjo vidt' t'm na Stou, ker se jarce pasejo.

No, pa so se cajt spremen'l, pa so ldje postal poljedelc, pa sej mogva žvina umak'nt preč od pol, d' neb devova škodo.

No, poj so pa pršle u deželo tujc, pa naredl 'ne veliče vasi, kso j'm sami rek'l kastrum. Te j'h niso prou n'č razumel, govor'l so 'no svojo žlobudraušno, pa se niso med seboj skorej n'č razumel. No, poj so pa tem seliš po nihou rek'l kaštrun' (castrum). Zdel so se j'm bebast, tko k't skoplen jarc', ktud nobene stvari ne razume, se j'h je pa ime k'r prjeu. Poj so se pa prtepl Slovan, kso tud mel jarce, še poznej pa so pršle feudalc, k pa niso mel jarcou ampak meče, d' soz nim poj u kmečke gvale ubijal novo vero. Ja, dons so pa naš meščan use spet pomešal, pa reč'jo us'm sk'p tud kaštrun, sej tud ne ločjo krave od vola pa junca, za n'h je use to sk'p govedo, tega pa Bohinc pa tud Kašarj' ne poznajo.

Ja, tko dons pojmujejo usak po svoje, za kmete so ta mest'n koštrun (skoplenc) kj'm nekej manka, kse krasejo, pa so lepi, pa velik majo, pa se bahajo, u resnic so pa tak k't skoplenc (koštrum, k'jm nekej manka, toj pa razumevane tistga, k'r poznajo deželan). Ja, stvar je pa tud okol ubrnena, tud meščan praujo deželan'm koštrum, v resnic pa mis'ljo, d' so to ovce, kj'h bojo mouz'l. Paj hudiča toko. Bohinc pozna sam še jarce, ovce pa mrkače. Koštrumou že zdaunej ni več, sej so jarce že zdaunej nehal kastrirat, tko pa tud koštrumou ni več, sami se pa tud že zdaunej ne p'stejo moust, ampak raj sami mouzejote koštrune. Ostal so še sam tist iz inozemstva, kj'h več ne razumejo, sej ti vočjo zmerej nekej poseb'nga, pa nekej ta svojga.

Ja, use to se dogaja, č' se nekejkrat prseljo ldje, k druj drujga ne razumejo, pa na konc tud sami sebe več ne razumejo, pa use sk'p pomešajo. To zmešnavo pa poj razlagajo glih tist, kjo ta nejm'n razumejo, pa najdeš u nihoumo umotvor (k'mo sami rečejo slovarji, u resnic so pa not razložene besede??) te pojme tud čist narobe razložene. Ja, za mizo se stvari čist drgač vidjo k't pa u narau. Zato majo tist za mizo tud drgačne pojme

(dojme) za tist, k'r druj, k u narau tud žvijo, pa usak dan to vidjo pred svojmo nosam, pa j'h ta narava tud nagrajuje al pa tepe.

Ja, poj sje pa Mrkač sam pr' seb mislu, d' to teče po tist štorij: stujmo tičam je uhka po kropilah mahat, č'b s svojmo, b' tega nkol neb počel.

Neandertalc'.

Paj šu Mrkač po Jaršah, pa gledou koko na tistmo pol, kso ble u negou mvadost sam nive, rasejo nova seliša, ne sam posamezne hiše.

Ja, paj tle pelava cesta, kje šva u Rib'n, po ker so Ribnan vozil na Štajfovo žago štoče prou dol z J'vouce.

Pa so ldje prav'l, d' pele u Rib'n tle cesta šele od t'krat, kso med prvo svetouno vojno postav'l dol na konc Jarš vojaško bol'nco, pa d' so poj spelal cesto u Rib'n k'r č'z nive, pa j'h presekal na dvoje.

Tista pot, kje pa šva prej tile u Bodeše pa na Peči, jpa zdej že čist zarašena pa zapšena, č'prou so jo u Mrkačou mvadost še zvo uporablal.

Ja, kva p'rnaša s sabo nova civilizacija? Use se neprestan spremina pa prilagaja nov'm potrebam, tega 'nkol ni konc pa tud nima nobenga začetka kr ldje pounjo, pa kr je zapisan, pa kr se uhka tud vid.

Kso ldje ta prvič pršle u naše kraje, jbiu tle še led, pa so hodil sam po sneg. To'j biu še tak čvouk kmo dons rečejo neandertalec. To je biu vel'k, moč'n čvouk, kpa ni biu preveč pamet'n, ampak dost, daj prežvu več k't pa sto tauž'nt let tud u naš'h kraj'h.

Poj kje pa pršu »moder'n čvouk«, kje biu pa b'l pamet'n, jpa kmou izpodrinu neandertalca, kmou pa konc ledene dobe tud drgač poteku »rok trajanja«, sej ni biu narjen za b'l tople cajte.

No t'krat ni bvo še uben'h poti, sej j'h čvouk tud ni rabu. Tud dons ne jaga po cest noben jag'r, raz'n raubšicou, k k'r iz ceste svetjo s svoj'm reflektor-j'm pa z gveram, kmajo rešpetlin, strelajo na ubogo žvad. Ja, to so pa glih tist, kse čvouk sprašuje, a je neandertalc res izum'ru, a pa ni pustu za sabo n'č drujga k't pa moderne raubšice)¹⁸.

¹⁸ Ja, pa č' dob'r pogledate, so to tist, kj'm dons rečejo tajkun'. Pa ne sam te, tud še druje negove sorodnike poznamo. Tko so mel prejš'n raubšic' tud ta mvade, pa ne sam 'nga. Ja, takaj narauna zakonitost, d' č' če 'na stvar prežvet, more met pač mvade, pa ne po'nga, ampak j'h more bit več. Tko se ta svabe stvari zmerej velik

Kje pa čvouk pršu s'm z drobnico, jpa mogu že met svoje poti po ker'h joj prpelou. Ampak t'krat ni bvo uben'h pol. Hodu j uhka k'r naraunast, če, kam'r je mislu prit, mogu sej sam prlagajat naraun'm preprekam pa tistm, k'r je rabu, pa tist'm na k'r je naletu.

Ja, dokler so ldje zemlo sam kopal, so ble nive drgačne, k't pa poj kso jo ural.

Polska ureditu sej zmerej p'rlagajova zakonitost'm u obdelau zemle, use sk'p je bvo medseboj odvis'n, ena celota.

osle.

Ks'm biu še mejh'n, mje mat prpovedvava tisto povestico, kokoj vosu zvatnike rigou. Ja, t'krat sem to še use zastopu pa razumu, tko k't usak otrok.

Poj, ksm biu pa mau starej, mje pa oča reku, d's nej sam poiš'm tistga vosva, km' bo zvatnike rigou. Pa s'm ga tud zastopu. Vedu s'm, d' se obnašam preveč bahat (bogat), d' snej svoje zahteve k'r s svojmo devam pokrivam, pa ne z negov'm.

No, poj s'm se pa začeu b'l res'n ukvarjat z usmo sk'p, s'm se pa sprašvou, kokoj mogu vosu zvatnike rigat:

- *č'j biu kolč kej podob'n ta praumo vosv', b mogu p'r gobc žret pa p'r rit srat;*
- *č'b že zvatnike kozvou, b' mogu tud zvato žret;*
- *č'b pa že use to tud delvau, b' mogu pa met u vamp fabrko, d'b use to uhka tud nardiva.*

No, poj s'm pa vidu, d'j use to 'na sama traparija.

Poj s'm pa zrasu, se postarou, pa so p'sle nou cajt'. Pa smo u ta nov'h cajt'h mel nove, demokratične volitve. Poj so se pa te ponaulale na usak'h tok cajtou. Poj smo mel pa vansk let u jesen ta zadne volitve.

b'l razmnožujejo k't pa ta dobre, pa č'prou se ta svabe stvari pregana, ta dobre pa podpira. Ja, tak je ta »moderri človek - homo sapiens«

So nam pa po televizij čvekal, se zmerjal, ed'n drujmo use sorte podtikval, vagal, oblubval, pa tko naprej. Še t' nej b'l so bl' špasn pa tist, kso j'h sprašval. Ja, č' so neumna uprašana, tud odgovor' n' morjo bit bol. Pa s'ms mišlu, d' bo usak kandidat povedou, kaš'n program zastopa, kva use bo naredu, pa nam oblubvou nebesa že k'r na zem'l. Pa ni bvo iz usga tga n'č, sej j'm niso pust'l svoj'h programou sploh ne predstaut.

No, toj trajou ta p'ru dan, pa ta druj, pa ta tret, pa tko naprej, pa kam'r kol spogledou, pousod s' slišou isto čobodro, sam p'r en'h je bvo umes mau več reklam k't pa p'r ta druj'h.

No, na konc s'm se pa spomnu, kašne povestice mje mat p'r'povedvava, pa tud tiste o osv', kje zvatnike rigou. No poj s'm pa konč'n le razumu svojo mat, kva mje hotva dopovedat, šele poj 'nkrat, kje bva že zdaunej mrtva, pa ks'm jest ratou starejš, k't je bva pa vona t'krat, kje umrva.

Ja, tist osv' krigajo zvato, še niso izumr'l, ostal so pa tud še tist otroc, k to vrjamejo.

Kašarska predvoliuna.

Jpa šu vosu na konske dirke, so mo pa obes'l lovorou venc še prej, pred'n so se dirke začele.

»Ja, zakva pa zdej to?«

»Ja z'to, k'ga poj neb več mogu dobit.«